

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Alapvető tudnivalók
a lelkigondozásról

Éva, hol vagy?

Rotterdami Erasmusról

Énekeskönyvünk jövője

Igehirdetésünk
közérthetősége

69

1994/12

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Elő – utód – H.K. –	421
Ingyen kaptátok, ingyen adjátok! – Blázy Árpád –	422

Tanuljunk együtt!

Dr. Boros Géza ref. teol. professor: Alapvető tudnivalók a lelkigondozásról	423
Bibliai eschatológiánk – Verrasztó János –	427
Könyvszemle	428

Evangélikusok a nagyvilágban

Dr. Hafenscher Károlyné: Éva, hol vagy?	429
A gyülekezeti diakónia – Olav Fanuelsen (fordította: Széchezy Orsolya) –	431

Kitekintés az ökumené világába

Dr. Brückner Ákos ciszter atya: Ökumenikus vonatkozású hírek áttekintése	435
---	-----

Lelkészs-zemmel

Egy diakónus lelkész tapasztalatai – Benkő Ferenc –	438
Szevik Imre: A sérült ember a társadalomban	440
Az ószövetségi textusok – Gömörő József –	443
Öregember reggeli imádsága	443

Tanít az egyháztörténet

Rotterdami Erasmusról – Takácsné Kovácsné Zelma –	444
Egy a kevesek közül: Lehel Ferenc – Benczúr László –	447

Fórum

Énekeskönyvünk jövője (II.) – Trajtlér Gábor –	448
--	-----

Az igehirdető műhelye

Vízkereszt ünnepe utáni első vasárnap – Bencze András –	450
Vízkereszt ünnepe utáni második vasárnap – Bence Imre –	451
Vízkereszt ünnepe utáni harmadik vasárnap – Béres Tamás –	452
Vízkereszt ünnepe utáni negyedik vasárnap – Jánosa Attila –	453
Vízkereszt ünnepe utáni utolsó vasárnap – Marschalkó Gyula – .	454

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Igehirdetésünk közérthetősége – Deme Dávid –	456
Kísérlet – Kertész Géza –	458
Ökumenikus istentisztelet – Gémes István –	458
Pastoralkolleg Neuendettelsau	460
Az egyházi közoktatási intézmények állami támogatása 1993-ban	460
A Magyar Egyházzenei Társaság orgonás tagozatának állásfoglalása az elektronikus hangkeltésű orgona-utánezésekről	Borító III.
Két népfőiskola története – Kovács Bálint –	Borító IV.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkírói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket *ne* a szerkesztőhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (1085 Budapest, Üllői út 24.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkesi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a **domPRINT**® gondozásával. 94-12.

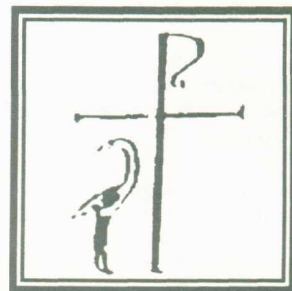
Előfizetési díj: havi 140,- Ft, fél évre: 840,- Ft, egy évre: 1680,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Előd – utód

– Meditáljunk együtt 1994-95 fordulóján! –

Múlttá lesz a jelen és jelenné a jövő. Ezekben a hetekben, amikor különösen is időérzékenyek vagyunk valamilyen nyien, átéljük ezt a jelenséget, talán jobban mint máskor. Természetes, hogy *visszapillantunk*, esetleg végigfutjuk lelkész-naptárunkat – csodálkozunk, mi minden fért bele egy esztendőbe és *előre tekintünk*, amennyire vaksi szemünk képes erre, ismervén korlátainkat („még ma éjjel elkerhetik lelkünket” – Jézus szava szerint); mégis tudva, hogy terveznünk szabad, sőt kell, nehogy megszégyenüljünk, mint a „hadba induló király, vagy a tornyot építő mester” jőzan mérlegelés híján... Végezzük el most ezt a – mögöttünk és előttünk levő idő határán – kötelező számadásunkat a megszokottól eltérő módon – egyik lelkésztestvérünk javaslata alapján. Egy mögöttünk levő lelkészkonferencián kérte, foglalkozzék a Lelkipásztor egyszer újra az *előd-utód* kérdéssel, mert erről a témáról nem volt szó több mint három és fél évtizede lapunk hasábjain, pedig ez nemcsak örökzöld téma, hanem újra meg újra aktuális kérdés. Manapság sem szabad levenni a napi-rendről. Két feltételt is említett: *ne személyeskedjünk* – vagyis, ahogy mondta: ne bántunk senkit, mert úgyis annyi a sértett ember és *írjunk úgy, amint egykor néhai Budaker Oszkár* szokott erről a kérdésről beszélni: tapintatosan, nem pletykaszinten és spirituális gazdagságot (!) jelentve. Ez a szóbeli kérdés azóta is foglalkoztat, sőt úgy gondolom, érdemes kibővíteni a kérdéskört s az eredeti sajátosan lelkészkérdést átfogóbban is felvethetjük – éppen a múlt és jövő metszéspontján: *mögöttünk 1994 – előttünk 1995*. Az utóbbi évszámhoz tegyük hozzá a Jakab féle feltételt: Deo volente – vagyis, ha Isten is úgy akarja és megérjük a ránk következő esztendő.

Általánosságban: megjegyzéssel kezdem. Komoly ember tudja, hogy egé-

szen lezárni semmit sem lehet és csak fogadkozásokból megélni: „ezentúl minden másképp lesz” – naívság. Van folyamatosság, ugyanakkor nem zárjuk ki valóban új jelenségek lehetőségét sem...

Naptárunkban is van előd-utód kérdés. Ha talán el is dobjuk falinaptárainkat, íróasztali naptárunkat, esetleg lelkésznaplóinkat is, át kell írni a címet, telefonszámokat, előre bejegyzett tervezett eseményeket, el nem végzett, de még végleg fel nem adott feladatainkat. *Hálát adni* azért, ami áldás volt. Erről sem feledkezhetünk meg panaszra hajlamos közvéleményünkben. Isten rejtetten, de valóságosan munkálkodott közöttünk, sőt rajtunk keresztül is, minden méltatlanságunkról tudva is. Sok emberrel találkoztunk, sok szolgálatot végezhetünk. Volt egyházunkban sokok istentisztelet (úrvacsorával!), gyermek- és ifjúsági munka, lelkipásztori látogatás, gyülekezeti és intézményes diakóniai munka, taníthatunk iskolában hittant és végezhetünk kórházi- és börtön-szolgálatot. Nyíltak új kapuk és talán több konferenciát tartottunk, mint bármely megelőző esztendőben. Folyt a Zsinat, hoztunk törvényeket és előkészítünk újakat. Ki tudja hányféle módon és formában használt fel minket Urunk sajtó, rádió, Tv útján, vagy külföldi testvéreink között hidat építő szolgálatban. *Áldjuk Urunkat, hogy talpon maradtunk!*

Voltak kudarcaink is, nem sikerült minden terveink szerint, vannak a jövő évre áthúzódó problémáink, anyagi és személyi gondjaink. Többen eltávoztak közülünk vagy a minden halandók útján, vagy kiléptek a szolgálatból. Rájuk is gondolunk. Sok mindent elrontottunk, beleestünk meddő vitaközpontok csapdájába, nem figyeltünk eléggé ifjúságunkra, gyakran a világ sémái szerint gondolkodtunk. S a *jövő*: ami jó, azt tartjuk meg, nem indulunk nulla pont-ról, erősítsük egymást bizalomra, osz-

lassunk félelmet, aggodalmat, adjunk és fogadjunk el segítséget, hiszen az egyház közösség, közös javakból részese-dünk és egyedül nem maradhatunk meg tanítványoknak. Identitásunkat megőrizve, nyílunk meg az Ökumené Jézus-akarta közössége felé is. Maradj velünk Urunk! – kérhetjük az emmausi tanítványokkal 1994 esetében és 1995-re gondolva. Előd-év – utód-év béküljete meg egymással!

Lelkesi karunkban is van előd – utód kérdés. Urunknak hála, a közelmúltban új lelkészeket avattak, személycserék, hivatalváltások is történtek. Sokan találkoznak ezzel az üggyel, bizony nem elméleti probléma ez! Sem az előd, sem az utód nem angyal, hibátlan, glóriás szent, makulátlan grállovag. Nincs különbség: *Mindnyájan vétekeztek... mindnyájan szűkölködnek Isten dicsősége nélkül és mindnyájan egyféléképpen igazulnak meg* – olvassuk a Római levélben (3. fejezet). Ezért ebben a kérdésben is rászorulunk az evangéliumra! –

Az *előd* nem volt Megváltó, de nem volt sátán sem. Az *előd* nem volt az, akinek a hívek mondják, az *elődöt* is csak Isten ismerte egyedül és Ő használta föl, úgy ahogyan a mi fantáziánkból nem telt volna. Legyünk hálások elődeinkért, minden jó szolgálatért és ne ítélkezzünk könnyedén felettük. Jelentélen úgy, hogy egymást ítélgetjük, aki minket megítél, az Úr az (1Kor 4,1-5). Ha valahol, hát itt kellene komolyan venni Luther VIII. parancsolat-magyarazatát (a Kis- és Nagy Káté-szövegre egyaránt gondolok). A Káté-szöveg egy részét talán, ha nem is a sekrestyében, de az íróasztalon az ismert sekrestye-imádság mellé kellene helyeznünk.

De mint az igének is *kétélő kard* szerepe van: nyugdíjasoknak is van ígére figyelnieljük. *Az utód* nem fölénys titán, hanem szolgatárs. Nem ellenség, hanem Testvér. Nem semmihez sem igazán értő kezdő, hanem munkánk

folytatója. A 2 Timótheushoz írt levél és a Titushoz írt levél írójára is érdemes gondolnunk, nemcsak a címzettjeire... Ifjúságukat ne irigyeljük, vegyük észre minden eredményüket, csodálkozzunk azon, hogy Isten a gyülekezeti élet egy másik oldalát akarja most növelni általa. Imádkozhatunk értük, híveinket – volt „rajongóinkat” is – küldjük csak hozzájuk – ők a felelősek a nyájért. Dicsérjük, ahol lehet. A nyugdíjas, az előd így építi volt gyülekezetét igazán. Miért nem érti gyümölcs a törzsét? kérdezte Kosztolányi a nemzedékproblémára utalva... Megfordíthatjuk „miért nem érti törzs a gyümölcsét?” A nemzedékek közti szakadék áthidalható. Előd-utód kapcsolata áldássá lehet az egyházban.

Folyóiratunkban is van előd – utód

kérdés. A most 70 esztentős Lelkipásztor múltbeli működését szeretettel és hálával nézzük. Nyilván nem tükrözi teljes egyházi életünket, de sok-sok kincset hordoz. Érdemes régebbi évfolyamokban lapozni. Ha nem a történelem, vagy az egyháztörténelem a tanítómeszterünk, hanem Jézus Krisztus egyedül, sokat nyerhetünk mindabból, „ami megíratott”, most ne csupán a Szentírásra értsük, hanem szakfolyóiratunkra. Nagyot változott a világ – érezzük régi számokat lapozva, nagyot változott az egyházi élet is, nálunk is, másutt is e világon, sokat változott a nyelvezet is, csak Ő nem változott. Aki tegnap és ma és mindörökké ugyanaz. Őrá figyelve, veszünk észre elődöket s éljük át: nincs jogunk elfeledni őket. József Attila Ma-

ma című verse gyakran jut eszembe ebben a vonatkozásban is „Nem nyafognék, de most már késő, most látom milyen óriás Ő...”. Gyakran megszegyemülök, mert van, amiről azt hiszem, én találtam ki és kiderül: évtizedekkel ezelőtt megírták már... Nem ismerjük a *Lelkipásztor* jövőjét. Sok újság eltűnik manapság, pénz, munkaerő és mondánivaló-hiány miatt – reméljük ad szánkba, tollunkra, gépünkbe szót az utódról is gondoskodó Gazda. Végezetül egy gondolat csupán: Az előd-utód kérdés *több, mind kérdés:* életünkhöz tartozó keresztény kapcsolat, napi ajándék, napi feladat. Nem csupán feleletet várunk egy kérdésünkre, de erőt a hídépítésre.

HK

Ingyen kaptatok, ingyen adjatok!

Beiktatási igehirdetés Gödöllőn 1993. december 12-én

Jézus annak idején, miután felkészítette tanítványait, kiküldte őket a szolgálatba. Erről olvashatunk Máté evangéliumának 10. fejezetében. Az ott elmondott intelmek között találjuk ezt a fél mondatot: „Ingyen kaptatok, ingyen adjatok”. Ha az ember elkezd gondolkodni ezen a jézusi mondaton, először azt tűnik fel, hogy ennek a mondatnak nincsen tárgya: Ingyen kaptatok. – Felvetődik a kérdés, hogy mit kaptunk ingyen?

Amikor a keresztyén ember elkezd gondolkodni ezen, elsőként talán az jut eszébe, ingyen kaptam az életemet. Nem én akartam, hogy megszülessem, hanem Isten akarta. Ingyen kaptam szüleimet. Nem én választottam őket, hanem Isten ingyen adta őket mellém, hogy gondoskodjanak rólam, felneveljenek, megismertessenek Isten törvényével, és Jézus Krisztussal, a világ Megváltójával. De eszünkbe juthat az is, hogy ingyen kaptuk testvéreinket, édesestestvéreinket. Ingyen kaptuk tanárainkat, nevelőinket. Ingyen kaptuk Istentől lelki vezetőnket, aki bátorított és buzdított bennünket, megismertett Jézus Krisztussal, és megismertett Jézus tanításával. Ingyen kaptuk talentumainkat is, képességeinket, hogy kit-kit az Isten mire rendel ezen a földön. Mi az a szakma, mi az a hivatás, amellyel életünkben megkeressük a mindennapi kenyerünket. Mindez nem a mi érdemünk, ingyen kaptuk Istentől.

Ingyen kaptuk házastársunkat is, akit nem egyszerűen mi találtunk meg, hanem hihetünk abban, hogy maga Isten vezette őt elénk. S ezért nem a véletlen műve csupán, hogy éppen vele kötötte össze az Úr az életünket.

Ingyen kapjuk Istentől a gyermekeket is, akikért a szülők dolgoznak, imádkoznak.

Am nemcsak ez jut eszébe az embernek, amikor elkezd meditatálni ezen a mondaton, hanem a keresztyén embernek az is eszébe jut, hogy ingyen kaptam az elhívásomat. Ingyen, Isten kegyelméből kaptam azt a pillanatot, ahogy Ady Endre mondja:

*„Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten.”*

(Az Úr érkezése)

Testvéreim! Nem a mi dicsőségünk az,

amikor Isten Szentlelkével megérint, amikor elkezd hevesebben dobogni a szívünk, amikor kimondjuk: igen, Jézus az Úr! A keresztyén ember egész életében vallhat erről az első pillanatról: ingyen kaptam a hitemet. Ingyen kaptuk Isten drága Igéjét, amelyen áll az egyház mind a mai napig. Nem változtatgatjuk az ígét évszázadról évszázadra, aszerint, hogy milyen társadalmi rend vesz körül bennünket, hanem „az Ige kőszájként megáll. Megszegyenül, ki bántja.” Ahogyan ezt az egyházatyák, a reformátorok és minden igaz keresztyén elődünk komolyan vette. Ingyen kaptuk a szentségeket is. A keresztséget, melyben Isten mielőtt tudta volna, már gyermekévé fogadott. Kegyelme eléd jött, és elpecsételt téged. Ingyen kapjuk az Úrvacsorát, benne Krisztus testét és vérért, hogy erőforrással szolgáljon a hétköznapok terhei között.

Testvérek, ingyen kapjuk a gyülekezetet is! Azt a közösséget, amelyben minden szív, aki találkozott Jézussal, vallja, hogy nincs más Úr ezen a földön! Azt a közösséget, melyben valljuk, hogy örök üdvösségünk van. Azt a közösséget, melyet Isten elpecsételt ebben a világban, hogy tanúsokdjon, s mint Keresztelő János tette, Jézusra, a Megváltóra mutasson. És végül, a legfontosabbat, Jézust is ingyen kaptuk. Isten azért küldte el Őt erre a világra, hogy általa üdvösségünk legyen. Jézus nem csak a magyarokért, nem csak más nemzetekért, nem csak a fehérekért, hanem mindenkiért adta oda magát a Golgotán. Ingyen, kegyelemből ment mindenkiért a kereszthalálra. A keresztyénségnek az a feladata, hogy ezt tovább adja, s míg világ e világ, erről tanuskodjék. Krisztussal együtt ingyen kaptuk azt a drága reménységet is, amely egyedül a keresztyének reménysége: nem lélekvándorlásban hiszünk, nem földöntúli lényekben, ufókban, hanem a feltámadott Jézus Krisztusban, aki az örök élet reménységét adta nekünk, s aki kétezer esztendeje megtartotta az ő népét.

Mindezeket végig gondolva, talán most már értjük, hogy miért nem mondott Jézus tárgyat, amikor ezt mondta, ingyen kaptatok. Krisztus tanítványa ugyanis vallja, hogy bizony mindent, az életünket, szeretteinket, elhívásunkat, Jézust, egyszóval mindent in-

gyen kaptunk. S éppen ezért Jézus így folytatta, ezért ingyen adjatok!

Luther Márton, reformátorunk 1520 novemberében, – amikor az átokbulla már megkapta Rómából, elkezdte írni egyik reformatori iratát „A keresztyén ember szabadságáról” címűt.

Többek között ezt írja: „Odaadom magamat mintegy Krisztusként embertársaimnak, ahogyan Krisztus nekem adja önmagát... Mindenkinek a másik számára mintegy Krisztussá kell lennie, hogy egymás Krisztusává legyünk... Ha hiszünk benne, és egymásnak kölcsönösen Krisztusa vagyunk, akkor azt tesszük embertársainkkal, amit Krisztus tesz velünk”. Amikor eljutunk oda, hogy ingyen kaptunk mindent, akkor megnyílik a szemünk arra is, hogy ezért mindennel Istennek tartozunk egyedül. Ingyen adjam tovább, amit magam is ingyen kaptam.

Isten a keresztyén embertől éppen ezért azt várja, hogy ahol gyász van, ahol sírnak az emberek, ahol fájdalom van, betegség, ne menjünk el érzéketlenül, sírjunk együtt a sírókkal. Ne úgy álljunk meg egy ravatal mellett, hogy a halálé legyen az utolsó szó, hanem beszéljünk arról, hogy Krisztusunk van, aki legyőzte a halált. Ingyen kaptuk, ingyen adjuk tovább!

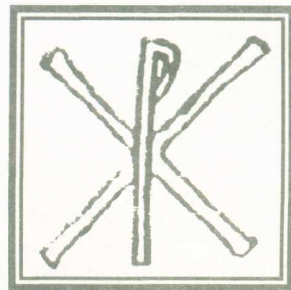
Mai világunkban a szónál egyre fontosabb lesz, hogy cselekedetinken keresztül is Krisztusra mutassunk és ingyen adjuk tovább, amit Tőle kaptunk. Egy-egy látogatással, egy pohár víz nyújtásával, egy kolduson való segítséssel, példás családi étellel.

Testvérem, aki most itt vagy ezen a mai ünnepi istentiszteleten, te magad tudod legjobban, mi az, amit maga az Isten bízott rád. Mi az a talentum, amit Isten azért adott neked, hogy azt forgasd, mert ingyen kaptad és ezért add tovább! Induljunk együtt tovább azon az úton, amelyre elhívtunk. Ne tétozázz, hanem ingyen add vissza mindazt, amit Jézustól kaptál. Mutassunk Jézusra, mert Pál apostol azt mondja: „... a teremtett világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését”. (Róm 8,19) ÁMEN.

Blázy Árpád
lelkész

Tanuljunk együtt

DR: BOROSS GÉZA ref. teol. professzor:

ALAPVETŐ TUDNIVALÓK A LELKIGONDOZÁSRÓL

Előadás a Teológiai Lelkigondozói Munkaközösség alakuló ülésén, 1944. október 3-án

Bevezetés

Napjaink egyik kétségtelenül sokat emlegetett, sőt vitatott egyházi munkája a lelkigondozás. Bizonyítja ezt nemcsak a gombamódra szaporodó szakirodalom, hanem az a sok kisebb-nagyobb lelkigondozói „műhely”, tanfolyam, konferencia, amely mind azzal a kérdéssel birkózik, hogyan végezzük eredményesen kortársaink lelkigondozását. Úgy tűnik, valóban elérkezett a keresztyén egyház történetében is, de az emberiség történetében is „a lelkigondozás órája” (H. Tacke). Egyre terjed az a vélekedés, hogy az egyház jövője függ attól, sikerül-e az ún. paradigmaváltás. Azaz, az évezredek óta prédikáló egyház át tud-e változni lelkigondozó egyházzá? Mivelhogy ma már nem is csak egyházi lelkigondozásra, hanem egyenesen lelkigondozó egyházra van szükség! Olyan egyházra tehát, amelynek minden tevékenysége a liturgiától a misszióig, sőt a kybernézisig (egyházkormányzatig) a szó nemes értelmében vett lelkigondozás!

Miért van igaza ennek a felismerésnek, sőt bátran mondhatjuk azt is, hogy követelménynek? Egyrészt azért, mert az egyház igehirdetése vagy a prédikáló egyház ma már valóban nem éri el nemcsak a tömegeket, de a gyülekezetek szívét, még a templomba járó emberek szívét sem. Az átlagprédikáció (tisztelet a kivételnek) „fülig ha érhet, de szívig nem mehet.” Mutatja ezt a prédikáció úton útfélen emlegetett krízise, ami nemcsak azt jelenti, hogy nem történik életváltozás prédikációink nyomán annak hallgatósága körében, hanem azt, hogy visszhang sem érkezik a prédikációkra. Legtöbbször negatív, rossz visszhang sem. Pusztába kiáltott szó csak az egész. Szükséges tehát új utat keresni az evangélium kommunikálása számára, az evangélium szószéki proklamálása mellett. Nos ilyen új, vagy mondjuk inkább másik útnak kínálkozik az evangélium négy szemközti proklamálása, kommunikálása, azaz a lelkigondozás. – Másrészt azért van igaza a lelkigondozó egyházzá formálódás sürgetésének, mert nemzedékünk, akik körében hirdetniük kell az Istennek országát, valami egészen tragikus vákuumban él. Egy találó hasonlat szerint a történelem lebontotta régi életét s most a romok között, meg az új civilizáció hideg betonfalai között didereg a modern ember. Egyrészt kollektív tapasztalássá lett, hogy az élet csakugyan több mint az eledel. Az ember nemcsak szomatikus, hanem hangsúlyozottan pszichoszomatikus lény. Az ún. mentálhigiéniá legalább olyan élet-szükséglet, mint a naponkénti fürdés, táplálkozás, öltözés. Másrészt, éppen a ki nem elégített szellemi-lelki, röviden pszichikai szükségletek miatt egyszerűen kérdéssé vált az élet értelme. Olyannyira, hogy nyugodtan kimondhatjuk, a

lelkigondozó egyházzá formálódás legerőteljesebb külső impulzusa az élet értelmetlenségének a kihívása, az a modern életérzés, hogy semmi értelme az életnek, nem érdemes élni. Ebben a helyzetben csakugyan ütött a lelkigondozás órája.

Csakhogy ebben a helyzetben az egyházi lelkigondozásnak, illetve a lelkigondozó egyháznak sajátos riválissal kell számolni, a szekuláris, világi lelkigondozással. A világi lelkigondozás szinte háttérbe látszik szorítani az egyházi lelkigondozást. A poimenikát felváltotta a pszichoterápia. A világi lelkigondozásnak két megjelenési formája létezik. Az egyik a tudományos (agykutatás, ideggyógyászat, csoportdinamika, a különféle terápiák: alakterápia, beszélgetésterápia, logoterápia s ki tudná mind felsorolni). A másik a népszerű forma (lelki klinika, Mi fáj, gyere mesélj! Halló itt vagyok! Beszéljessünk! Mit üzen a rádió? stb.). Íme ebben a valóságos dzsungelben kell helyet keresni a lelkigondozó egyháznak. Joggal vetődik fel a kérdés, hogy a raffinált technikák, terápiák, metodikák és manipulációk tarka kavalkádjában van-e még egyáltalán szükség a mi sajátos, hitből fakadó lelkigondozásunkra. Tudunk-e mi itt ebben a lelkigondozási szituációban valami pluszt nyújtani? Nos, ezen a ponton érkezünk meg mai előadásunk alaptételéhez: *A világi lelkigondozás dömpingjében a keresztyén lelkigondozásra azért van szükség, mert a keresztyén lelkigondozás tudja egyes egyedül felkínálni azt az orvosságot, ami kigyógyíthatja az embert az élet értelmetlenségének érzéséből, s ami békességet, örömet, sőt perspektívát adhat életének.* Ezért van értelme beszélni a mi értelmünkben vett lelkigondozás alapvető tudnivalóiról. Ezeket a tudnivalókat az alábbiakban hat pontban foglalhatjuk össze.

I. A lelkigondozás bibliai értelme

1.1. A lelkigondozás (noha mint ilyen terminus technicus) sehol sem jön elő a Szentírásban, mégis a maga eredeti bibliai értelme szerint a Biblia Istenének, azaz a Szentháromság Istennek egyik sajátos, Óréa jellemző tevékenysége. Mutatja ezt az ÓSZ-i emberek istenélménye („lelkemet megvidámítja” Zsolt 23,3. – „Az erős lelket újítsd meg bennem” Zsolt 51 12. – „...megsegíti a sebhezt lelkeket...” Jer 31,25 stb.). Erről tesz bizonyosságot az USZ krisztusképe (Az Ige testté lett és lakozék miközöttünk: Jn 1,14. – „mikor pedig látta a sokaságot és szétszórva, mint a pásztor nélkül való juhok” Mt 9,36. – „Jöjjetek énhozzám mindnyájan akik megfáradtatok és megterhelgettetek és én megnyugosztlak titeket” Mt 11,28. – „Mert olyanok valátok, mint a tévelygő juhok, de most megtértetek lelketek Pásztorához és Felvigyázójához” 1Pt 2,25).

– Erről tesz bizonyosságot azonban az USZ pneumatológiája is („És én kérem az Atyát és más vigasztalót ad néktek” Jn 14,16; „ama vigasztaló pedig a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya(!) Jn 14,26. – „Áldott az Isten... a minden vigasztalásnak Istene, aki megvigasztal minket minden nyomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhatassunk bármely nyomorúságba esetteket azzal a vigasztalással, mellyel Isten vigasztal minket” 2Kor 3,3-4). Ime a Biblia így látja a Szentháromság Istent, mint aki „megvidámítja a lelket” „gyógyítja a lelket” „küldi a Vigasztalót” „megvigasztalja az apostolokat”. Megállapíthatjuk tehát, hogy a lelkigondozás Isten tevékenysége, Isten országának első számú lelkigondozója, a lelkigondozás alanya az Atya-Fiú-Szentlélek Isten.

1.2. A Biblia bizonyágtétele szerint azonban a Szentháromság Isten a maga lelkigondozó munkáját Jézus Krisztus mennybemenetele és a Szentlélek kitöltése után a gyülekezetben a gyülekezet által végzi. A gyülekezet Isten lelkigondozásának eszköze. Olyannyira, hogy a lelkigondozás a gyülekezet egyik életfunkciója. A lelkigondozás a gyülekezet valóságának egyik ismertető jele (nota ecclesiae). Ezért van igaza Bohrennek, amikor erre a kérdésre, mi a lelkigondozás, így felel „gyülekezet”! Sajátos, jellemző tevékenysége a lelkigondozás a húsvét utáni ún. ősgyülekezetnek (vö. Róm 1,12. – Ef 4,11 kk – Ef 5,19-20, – Kol 3,16 – 1Thessz 4,18, – Zsid 10,24, Gal 6,1 kk, 1Kor 12,25, ApCsel 20,31).

1.3. A kérdés az, hogy az idézett bibliai helyek közül, melyik érzékelteti legjobban, mit is értett az ősgyülekezet „lelkigondozás” alatt? A rövidség kedvéért csak a saját véleményemet mondom. Szerintem a számításba jöhető locusok közül legjobban, legvilágosabban a Gal 6,1 k érzékelteti, miről is van szó? Félreértések elkerülése végett leszögezem, hogy a többi is figyelemreméltó hely (különösen a kölcsönös vigasztalásról szóló helyek (1Kor 14,3 – 2Kor 1,3 k – 1Thessz 4,18), mégis úgy tűnik legdirektebben a Gal 6,1 k-ban világosodik ki a lelkigondozás bibliai, azaz ősgyülekezeti értelme. Az ti. hogy az ősgyülekezeti lelkigondozás annyi, mint a bűn által megejtett gyülekezeti tag *útbaigazítása*. Az eredeti szöveg itt a „katartidzoo” szót használja. Ez profán görög orvosi műszó. Annyit jelent, mint helyreigazítani/rántani a kificamodott testrészt. A lelkigondozás tehát annyi, mint a lelki értelemben kificamodott gyülekezeti tag helyreigazítása. A gyülekezeti tag a krisztustest tagja, akiért az egész test felelős. Különösen is azok a „lelkiek” (pneumatikoi-pneumatikusok). Nekik kell gondoskodniuk arról, hogy a bűn által megejtett gyülekezeti tag visszaigazodjék a helyes útra, a Krisztus követésének, azaz a megszentelődésnek az útjára. Ezt a visszaigazító tevékenységet azonban „szelidség lelkével” kell véghezvinni, ügyelvén, hogy minket magunkat nem kísértsen meg a bűn. Világos, hogy Pál itt nem valami rideg egyházfegyelmezésre gondol, hanem a felelős, mentőszertet gyógyító, szinte orvosi tevékenységére. Ime ez a lelkigondozás eredeti, bibliai értelme.

2. A lelkigondozás értelmezése az újabb poimenikában

Hogy milyen nagy utat tett meg a lelkigondozás értelmezése a Bibliától napjainkig, akkor látjuk, ha szembeállítjuk a lelkigondozás bibliai értelmezését a lelkigondozás újabb, ún. empirikus poimenikai értelmezésével. A lelkigondozás mai akadémikus poimenikai értelmezése sajnos a szekuláris lelkigondozás hatása alatt áll. Az ún. empirikus poimenika (pszichológiai) szerint a lelkigondozás távolról sem gyülekezeti tevékenység. Először azért nem, mert nem a gyülekezet pneumatikus tagjainak a feladata a lelkigondozás, hanem erre külön kiképzett lelkigondozó specialistáké. Másodszor azért, mert a lelkigondozás egyáltalán nem szűkíthető le csak egy gyülekezetre, azok tagjaira, hanem vonatkozik minden segítségre szoruló emberre. Ha útbaigazításnak tekintjük is (mint ahogyan a tanácsoló lelkigondozás végsősorban az) akkor sem a Galatalevél értelmében az, hanem kiútmutatás a hozzánk forduló ember pillanatnyi krízishelyzetéből. A

lelkigondozás e kiszélesített értelemben tulajdonképpen „krízis-lelkigondozás”. Mégpedig azért, mert az ember élete a születése pillanatától kezdve egészen a halál órájáig tulajdonképpen krízisek sorozata. A születés nagy sokja után jön az iskola, a serdülés, a pályaválasztás, házassági krízis, nyugdíj, elfekvő kórház, haldoklás). Ebben a permanens krízisszituációban mi más lehetne a lelkigondozás, mint „élni segítség” (Lebenshilfe) illetve „túlélni segítség” (Überlebenshilfe). Ezért van szüksége a lelkigondozásnak az antropológia, a pszichológia, a szociológia segítségére. Röviden a pszichoterápia alkalmazására egyházi kontextusban, ahogyan azt Stollbert állítja.

3. A lelkigondozás igazi feladata

A krízis-lelkigondozás célkitűzése (élni segítség, túlélési segítség) kétségtelenül jószándékú igyekezet. Olykor bizonyos eredményei is vannak. Ámde a segítség legtöbbször rövidlejárati. Pillanatnyilag lehet hogy sikerült eléríteni, lebe-szélenni az öngyilkosságról, de ez a pillanatnyi lelkigondozói „siker” távolról sem biztosítja az élet ismétlődő „kificamodása” ellen. A Galata 6,1 kifejezései ebből a szempontból is igen találóak. Nemcsak arról, amit az útbaigazításról mondanak, hanem amit a bűnről mondanak. A bűnnek valóban az a természete, hogy „elfogja” még a hívőket is. Mert az ember „elfogható”. Fel kell hát vessük a kérdést, nincs e radikálisabb megoldás? Mi volna az igazi élni-segítség? S ekkor kezd kivilágosodni a Helmut Tacke munkásságának köszönhető nagy felfedezés: az igazi élni-segítség a hinni segítség. A tényleges „Lebenshilfe a Glaubenshilfe”. Tacke ezt a nagy felismerését részben bibliai példákkal (Ábrahám és a hit hőseinek példájával, vö. Zsid 11), részben saját lelkigondozói praxisának tapasztalataival igazolja. De nemcsak tapasztalatilag van igaza Tackének, hanem elvileg is. Az emberi élet alapvető ficama a hitetlenség, az istenkontaktus megszakadása, vagy bibliai képpel: az elidgenedés az isteni lételettől (Ef 4,18). Ennek az elidgenedésnek a legyőzése, az istenkontaktusnak a helyreállítása, tehát az alapficam helyreigazítása történik a hitre segítés aktusában. Érdemes megemlíteni, hogy Tacke elméletét bizonyos értelemben még Victor Frankl transzcendálási elmélete is igazolja. Frankl szerint, mint ismeretes, a modern ember igazi lelki terápiája az „öntranszcendálás”. Azaz, önmagunk túlemelése saját magunkon. Frankl csak egyet nem vesz számításba, azt hogy a transzcendálás egyedül és kizárólag csak hit által lehetséges. Ez pedig már nem öntranszcendálás, hanem transzcendálás felülről. Isten a hit ajándéka által kapcsol be a maga mennyei világába. Minthogy azonban a hit hallásból van, a hallás pedig Isten ígéje által (Róm 10,17), azaz az Ige továbbadása (kommunikálás) és hallgatása által, a hitrejutásnak emberi oldala is van. Ez az emberi oldal a személyre szóló, az adott lelkigondozói szituációnak megfelelő igehirdetés. Azaz, konkrétan: a Biblia megjelenése a lelkigondozó beszélgetésben. A Biblia megjelenését, megszólalását a lelkigondozás szempontjából hadd világítsam meg egy képpel. Törökőri lelkipásztoruságom idején sokszor voltam tanúja a Hungária körúton, hogy a zavartalanul haladó 75-ös trolibusz hogyan állt le egyetlen pillanat alatt, amikor miért, miért nem leesett az áramszedője a fővezetékéről. Ilyenkor a trolivezető („a pilóta”) kiugrott a vezetőfülkéből s egy mindig készenlétben levő hosszú bottal visszanyomta az áramszedőt a fővezetékre. Abban a pillanatban a trolis újra remegni és zümmögni kezdett, üzemi képessé vált, s vígan suhant tovább. Azt hiszem felesleges is alkalmazni a képet. A Biblia megjelenése a lelkigondozó beszélgetésben azt jelenti, mint helyére illeszteni az áramszedőt, összekötésébe hozni a lebénult, kificamodott embert a mennyei áramforrással. Ez a kapcsolat a hitre segítség *conditio sine qua nonja*, természetesen az ubi et quando szempontja alatt. Minden más lelkigondozás csak önerővel való tologatása vagy vonszolása a lebénult „trolinak”. –

4. A hitre segítés akadályai

A feladat tehát világos, helyére tenni az áramszedőt! Csakhogy ez a világosan látott feladat nem is olyan egyszerű. Amint hozzálátunk a realizáláshoz, derül ki, mennyi akadály van magában az emberben. Az egyik ilyen akadály az „őember” ösztönös idegenkedése Jézus Krisztustól és a mennyei világtól („Eredj el éntőlem, mert én bűnös ember vagyok Uram” Lk 5,8). A másik akadály az őember ravasz-sága, raffináltsága („Mi módon születhetik az ember, ha vén? Vajon bemehet-e az ő anyjának méhébe másodszor és születhetik-e?” Jn 3,4). Nikodémus nem azért tette fel az abszurd kérdést Jézusnak, mivel félreértette Jézust, hanem azért mert nagyon is megértette! S aztán a további akadályok: a bibliakritika, az egyházkritika, a teológiai kritika és a sokszor hallott istenkritika. (Hogyan tűrheti azt a borzalomtegnert, ami elborítja a világot stb.) Ehhez társul a szociológiai függőség, a környezetemben senki sem hívő, mindenki fölényes, elidegenedett, kiábrándult ember. Én legyek neveltség tárgya? Ezért van szüksége a lelkigondozónak a Szentlélek vezetésére, erejére.

Ugyanakkor empirikus emberismeretre. Tehát a pneumatológia mellett az antropológia és a pszichológia felismeréseire. A lelkigondozónak nemcsak azt kell tudni, milyennek kell lenni az embernek, nemcsak azt, hogy ez a bizonyos „kell” miért lehetséges, hanem azt is, milyen az ember a valóságban? Mik az embert mozgóató tényezők? Mik is azok az ösztönkésztetések? Mik az ún. védekező mechanizmusok (regresszió, agresszió, projekció). És egyáltalán, mit mond a személyiséglélektan az infantilis személyiségről, az érett személyiségről, a személyiség struktúrájáról? Mire figyelmeztet a viselkedéstudomány? Mik a hisztérikus, a nárcisztikus, a kompulzív/önelégedett és a negativista személyiség ismertetőjelei? Aztán mik az okkult fertőzés tünetei (gyakori fejfőres, brutalitás, ok nélküli testi fájdalmak stb.). Itt kezd kiválaszkodni, hogy minden lelkigondozó tulajdonképpen aknamezőn mozog: S hogy a „kificamadott” életeknek miért kevés a pszichoterápiás beszélgetés? Miért van szükségük lelkigondozó beszélgetésre? Elvi fejtegetések helyett (melyek bőségesen megtalálhatók Thurneysen nagy lelkigondozás tanában: 161 kk) idézem itt egy híres modern evangélistának és lelkigondozónak, Wilhelm Buschnak az élményét. Busch egy düsseldorfi evangélicizáción arról beszélt, hogyan számolja fel a múltat Jézus a bűnbocsánat ajándékával. De folytassa ő maga: „amikor vége volt az összejövetelnek, látom, hogy a kiözönlő tömeg közepette egy magas előkelő úr tolakszik előre felém. Végre ott állt előttem izgatottan és ezt kérdezi: „Igaz amit ön mondott, hogy van bűnbocsánat?” „Igen, hála Istennek, én abból élek” feleltem. Így válaszolt: „Én pszichiáter vagyok. Hozzám sok ember jön, lelki betegek, komplexusaik vannak. Maguk sem tudják, mi miatt szenvednek. Többnyire régi bűnös történetek miatt, amikre nem emlékeznek már olyan világosan, vagy nem is akarnak. Sokáig kell velük foglalkoznom, hogy ezeket a régi történeteket a tudatalattijukból tudatukba hozzam. De aztán megszűnik a hatalmam. A régi bűnt, hazugságot, viszályt, tisztátalanságot előhozhatom, de sokszor kétségbeesve gondolok arra, bárcsak ki is törölhetném belőlük. Ezért kértem Öntől Busch lelkész úr, valóban van valaki, aki a vétkeket eltörli? Igaz ez vagy nem?” Erre ismét boldogan megerősítettem, hála Istennek, igen” írja Busch a Jézus a sorsunk c. könyvében (94 k.). Ime ezért nem pótolja semmi a lelkigondozó beszélgetést. Ezért kell az alábbiakban foglalkoznunk a lelkigondozó beszélgetéssel.

5. A lelkigondozó beszélgetés

A lelkigondozó beszélgetés a mi nemzedékünk lelkigondozó szakirodalmának egyik elsőszámú témája. Az utóbbi években valóban „parttalaná dagadt” a kérdéssel foglalkozó irodalom ahogyan Jentsch állítja. Problémánk jelentőségét mutatja, hogy míg a hetvenes évek elején így fogalmazták

meg a témát a kutatók: „A lelkigondozás, mint beszélgetés” (Scharfenberg), addig a kilencvenes évek elején már így szól a fogalmazás: „A beszélgetés, mint lelkigondozás” (Nicol). Azt kell tehát mondanunk, hogy egy új tudománnyal, a beszélgetéstudománnyal van dolgunk. A lényeg az, hogy a beszélgetés művészete tanítható és tanulható. A jó beszélgetésnek megvan a maga technikája, stratégiája, struktúrája. Legfontosabb mozzanata, annak érzékelése, megértése, amit a beszélgető partner mond, illetve nem mond, avagy nem tud mondani. A lelkigondozó beszélgetés alapfeltétele az oda-hallgatás képessége. A szakirodalomban (Heie Faber, Scharfenberg, Bang, a magyar Gyökössy) sok értékes paradigmát és tanácsot találhatunk a beszélgetésvezetésre.

Most egy olyan beszélgetésmoddell szeretnék ideálítani, amiről a szakirodalom nem sokat beszél (Csak M. Seitz erlangen-i gyakorlati teológus említi futólag egyik dolgozatában, vö: Praxis des Glaubens, 81). Ez a modell a feltámadott Krisztus beszélgetése az emmasai tanítványokkal (Lk 24,31 k.). Ez a perikópa világosan mutatja először is azt, mit is jelent a hívők krízise. Másodszor azt, milyen deprimáló hatású az egymásközötti beszélgetés, a horizontális síkban végzett, laikus lelkigondozás (hogy a beszélgetés önmagában egyáltalán nem lelkigondozás). Harmadszor azt, hogyan változik meg a helyzet, ha nem is azonnal, hanem lassan, útközben, amikor a horizontális vonalat keresztezi a vertikális. Amikor a dialógusból trialógus lesz. Amikor a feltámadott Krisztus veszi kezébe a beszélgetés irányítását. Tehát, hogyan változik át a spontán, országúti beszélgetés lelkigondozó beszélgetéssé. Negyedszer azt is láthatjuk, milyen a krisztusi stratégia? Hogyan közelíti meg érzelmi oldalról a Feltámadott a rezignált, sőt már szinte deprimált tanítványokat. Hogyan engedi őket kibeszélni! Ismétlem, hogyan lesz a dialógusból trialógus. S ennek következtében, hogyan józanodnak ki a tanítványok a fáradt lemondásból, kiábrándultságból.

Éppen ezért lelkigondozói szolgálatunk szempontjából a döntő kérdést így kell megfogalmaznunk: hogyan lehet a lelkigondozói dialógusból lelkigondozói trialógus? Nem jelenti-e ez a követelmény a lelkigondozói beszélgetés misztifikálását? Lehet-e emberileg Krisztus jelenlétét biztosítani, Őt mintegy „odaidezni”? Egyáltalán lehetséges-e valamit is emberileg tenni a trialógus létrejöttéért? Egerészni nem lehet. Másrészt azonban lehet. Ez a lelkigondozói beszélgetés nagy paradoxona. Mi teszi lehetővé ezt a paradoxont? Nos, a hívő bibliamagyarázat. Krisztus ma a hívő bibliamagyarázat által szól bele a horizontális síkon folytatott beszélgetésbe. Nem véletlen ugyanis, hogy az emmasai tanítványokkal folytatott lelkigondozói beszélgetés – mondjuk így – lélektani előkészítése után (Miért vagytok szomorú ábrázattal) teológiai szinten folytatódik, azaz a tanítványok hitelenségének leleplezésével mindazzal szemben, amit a próféták mondtak (25 k.). S akkor „Elkezdvén Mózesztől és minden prófétáktól fogva, magyarázza nékik minden írásokban, amik őfelőle megíratk”. S hogy ez az írásmagyarázat mennyire nem volt hiábavaló, igazolja a tanytványok megvilágosodó, csodálkozó kérdése: „Avagy nem gerjedezt-e a mi szívünk amikor magyarázá nékünk az írásokat?” (32. vers). Tehát a trialógus központi mozzanata az írásmagyarázat. Azaz Biblia nélkül nincsen igazi lelkigondozás. A hitre-segítésben a Biblia Isten Lelkének par excellence eszköze. Ezért nem mindegy, magyarázzuk és hogyan magyarázzuk az Írásokat a lelkigondozó beszélgetésben? Ezért nem mindegy, látjuk-e már, hogy minden magyarázat annyit ér, amennyire krisztusszerű? Merjük-e, tudjuk-e úgy magyarázni az írásokat, mint Krisztus? Itt derül ki, mennyire nem öncélú tudomány az írásmagyarázat. Hogy mennyire nemcsak a szószék, hanem a négy szemközti, bizalmas, lelkigondozói beszélgetés szempontjából is nélkülözhetetlen tudomány a keresztyén írásmagyarázat.

Ha pedig ez így van, akkor gyakorlati szempontból az az újabb kérdés vetődik fel, hogyan hivatkozunk a Bibliára a lelkigondozói beszélgetésben? Hogyan hozzuk be, hogyan kapcsoljuk be beszélgetésünkbe a Szentírást? Nem törí-e meg

az ilyen hivatkozás a beszélgetéshez olyannyira szükséges lélektani kontaktus? Az aranyomdászterű, receptizű idézgetés megtöri. Nem töri meg, sőt felemeli, tartalmassá teszi, amikor a lelkigondozó nem citátor, receptosztó, hanem – ahogyan Helmut Tacke mondja – tanú az Írás igazsága mellett. Ime egy példa Tacke praxisából. Kemény tekintetű, fel-tűnően fegyelmezett középkorú férfi kezdte látogatni a londoni németajkú gyülekezet istentiszteleteit. Tacke egy idő után meghívta egy kávéra a parókiájára. Néhány beszélgetés után kiderült, hogy a férfi terrorista-kiképzőtiszt volt s most lelkiismereti konfliktusai vannak. Konfliktusait nem tudja összeegyeztetni életfilozófiájával, hogy úgymond” az életben csak az erős, kemény fickók vitték valamire, ők voltak igazán hasznára a társadalomnak, a gyöngéssel nincs mit kezdeni.” Tacke ezen a ponton halkán ennyit mondott: Milyen érdekes, a Bibliában éppen hogy nem ezt látjuk, hanem azt hogy Isten a gyöngéssel végezte el a legnagyobb dolgokat. – A férfi szeme felcsillant. Hogyan? A Bibliában csakugyan ez áll? Beszéljen erről tiszteletes úr! S egyszerre benne voltak az írásmagyarázat kellős közepében, amíg a horizonton fel nem tűnt a világtörténelem nagy győzelme – Krisztus a kereszten!

Ez a példa is mutatja, miről is van szó a keresztyén lelkigondozásban. Nem kevesebbről, mint arról, hogy a probléma Isten igéjének világosságába kerül-e? Ha ez „törés”, akkor nemhogy kerülendő, hanem nagyon is szükséges törés. Ahhoz hasonló, amikor sötét szobába betör a fény. Használjuk tehát a Bibliát a lelkigondozó beszélgetésben, nem úgy mint prédikátorok, hanem úgy, ahogyan Tacke ajánlja, ti. mint *tanúk*. Erre a tanúságtételre, ennek természetességére, spontaneitására példa Tacke bizonyágtétele az említett beszélgetésben.

Most szólnom kellene a lelkigondozói beszélgetés technikai, stratégiai oldaláról (Hogyan kezdjük, folytassuk, fejezzük be). A lelkigondozói beszélgetésben elkövethető leggyakoribb hibákról. A kérdéses művészetéről. Mivel azonban most nem feladatom belemenni a részletekbe, s a tervek szerint a továbbiakban ezek a kérdések még részletes megbeszélésre kerülnek, tartom magam saját feladatomhoz, a lelkigondozással kapcsolatos alapvető tudnivalók bemutatásához. Ezért egyetlen témakörrel kell még szólnom, a lelkigondozóval kapcsolatos alapvető tudnivalókról.

6. A lelkigondozó

Az orvostudományban immár közhelynek számít az a felismerés, hogy minden orvosság között a *legjobb orvosság maga az orvos*. Mutatis mutandis ez a felismerés érvényesül ma már a gyakorlati teológia ágaiban is. Egyre nagyobb figyelembe részesül az ún. emberi tényező. Itt a magyarázata az ún. pasztorálteológia, a lelkész személyével foglalkozó sajátos gyakorlati teológiai tudomány örvendetes megelevenedésének. Az emberi tényezőnek ez a felfedezése érvényes a lelkigondozásban is. Ma már világosan látjuk, hogy a lelkigondozásban is, ha nem is döntő, de jelentős szerepe van a lelkigondozó személyének illetve személyiségének. Ezt a felismerést bőséges példatárral igazolja a keresztyén lelkigondozás története. Elég itt utalni csak Kálvin, Tersteegen, Spurgeon, Blumhardt, Bonhoeffer, Thurneysen vagy Bovet munkásságára. Hogy a keresztyén lelkigondozás szentjét, a katolikus gyónatászék művészt, Vianney Jánost, a világhírű arsi plébánost már ne is említsem. Az ő munkásságuk, tapasztalataik alapján megrajzolhatjuk az ideális lelkigondozó portréját. Azaz, felállíthatunk néhány alapkötvetelményt a mai lelkigondozókat illetően.

Az első alapkötvetelmény az, legyen a lelkigondozó *imádkozó* ember! Éspedig elsőrenden azért, mert a lelkigondozás, mint fentebb láttuk, miként többi gyülekezeti tevékenység, a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztus saját, speciális szolgálata az ő testében a gyülekezetben és a gyülekezet által a világban. A lelkigondozás alanya maga Jézus Krisztus. A liturgus, a prédikátor, a katechéta, a diakónus, a misszionárius s a lelkigondozó *az eszköz*, aki által Jézus Krisztus

végzi a maga munkáját. A lelkigondozó tehát Jézus Krisztusnak felelős, ahogyan a lelkigondozást végzi. Ezért a lelkigondozó viszonya Urához az abszolút függés. Ami gyakorlatilag azt jelenti, hogy minden lelkigondozás alapvető tájékozódási pontja, mit akar az Úr? Ezért a lelkigondozó beszélgetés tulajdonképpen először (sőt közben is, utána is) Istenrel való beszélgetés, azaz vertikális síkban történik, s mint ilyennek, három eleme van: 1. a hálaadás, 2. Isten akaratának tudakozása (Mit akarsz Uram, hogy cselekedjem”) és 3. intercesszió (közbenjáró könyörgés). A horizontálisan végzett lelkigondozásban ez az imádság ad alapvetést (de én imádkoztam érted: Lk 22,32). A lelkigondozónak imádkozni kell, ez minden lelkigondozó első alapszabálya (vo. Szikszay György, a Lelkipásztorok imádkozni kell).

A második alapszabály, illetve követelmény az, hogy álljon a lelkigondozó maga is állandóan Isten lelkigondozása alatt. Engedje önmagát Isten által lelkigondozni! Világosan utal ennek szükségességére már Pál apostol a 2Kor 1,3 kk-ben. Utalnak erre az újabb lelkigondozástanonok is, amikor hangoztatják, milyen jó, ha a lelkigondozónak is van lelkigondozója (idősebb testvér, feleség, imaközösség). Valóban. De a mi véleményünk az, hogy Isten saját lelkigondozását semmilyen emberi lelkigondozás nem pótolja a lelkigondozó életében. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy a naponkénti bibliaolvasás, illetve bibliatanulmányozás elmaradhatatlan mozzanat kell legyen a lelkigondozó életének. Isten ugyanis elsősorban nem embereken át, hanem a Biblián keresztül lelkigondozza az övéit, az ő szolgálait, az ő eszközeit. Bizonyítják ezt a nagyhatalmú lelkigondozók (pl. Wesley, Pilder Mária) reánk maradt naplói. Ezek a naplók nemcsak azt mutatják, hogyan formál Isten lelkigondozóvá egy-egy embert, tehát hogy a nagyhatalmú lelkigondozóknak milyen próbatételeken, szenvedéseken, megaláztatásokon és kísértéseken kellett keresztül menniök, hanem azt is, hogy éppen ezekben a küzdelmekben mit jelentett számukra Isten igéje, a Bibliával való rendszeres találkozás, sőt táplálkozás. Ezért hangoztatjuk második alapkötvetelményként, álljon a lelkigondozó Isten lelkigondozása alatt a rendszeres bibliatanulmányozás által és közben.

A harmadik alapkötvetelmény; legyen a lelkigondozó *empathikus*, mások érzelmeiben osztozni tudó ember. Az „Örüljete az örülőkkel és sírjatok a sírókkal” (Róm 12,15) első sorban a lelkigondozóknak szóló alapkötvetelmény! A „ki beteg, hogy én is beteg ne volnék” apostoli kérdése (2Kor 11,29) mutatja, hogy már Pál apostol is saját szolgálatára nézve is milyen fontosnak tartotta az empathiát. A szekuláris lelkigondozás is igen nagy jelentőséget tulajdonít az empathikus magatartásnak. *Buda Béla*, az ismert magyar pszichiáter több mint kétszáz (!) művet sorol fel, mint szakirodalmat, az empathiáról írott hézagpótló művében. Az itt bőven található elvi fejtegetések helyett hadd éljek itt is egy példával. A hívő empathia, az empathikus lelkigondozás egyik, manapság nem sokat emlegetett klasszikus modellje a japán keresztyénség szentje, *Kagawa*. Életrajzai elmondják, hogy munkásságát egy üres bódé kibérelésével kezdte Kóbé rettenetes nyomornegyedében, a Sinkawán. Bódéjába minden előítélet nélkül befogadta a bőrbajos beteget, az alkoholistát, a trachomában szenvedőt. Sőt azt a börtönből szabadult gyilkost is, akinek az volt a lelki gőrcse, hogy megölt áldozatának lelke fojtogatja s aki csak úgy tudott elaludni, ha Kagawa kezét foghatta. Ezen a példán jól látható, miért iker-testvérek lelkigondozás és diakónia? Miért nem lehet mereven elválasztani a két tevékenységet? Miért kell a diakóniának lelkigondozásnak is lenni? Ugyanakkor miért kell a lelkigondozást olykor diakóniával is hitelesíteni? Sőt ezen a példán az is szemléltethető, mit jelent az ún. „kis befogadás” és hogyan függ össze a „nagy befogadással”. Azaz egyrészt az, hogyan ered a „nagy befogadásból” (Krisztus befogadott minket”) a „kis befogadás” (mi is be tudjuk fogadni egymást). Másrésztben azt, hogy a kis befogadás hogyan készítheti elő a „nagy befogadást”.

Végül még csak egyetlen alapkövetelményt kell megemlítsünk, mint legfontosabbat, legyen a lelkigondozó egyre inkább *megszentelt* életű ember! A szentéletű lelkigondozónak a szellemi alvilág előtt is tekintélye van. „A Jézust ismerem, Pálról is tudok, de ti kicsodák vagytok” kérdezte a gonosz lélek a Skéva fiaitól. Majd pedig „rajuk ugorván, hatalmat vón rajtuk annyira, hogy meztelenül és megsebesítve szaladának ki a házból” ahogyan a Csel 19,13 k leírja. ugyanakkor a keresztyén lelkigondozás nem egy pozitív példát is ismer. Fry Erzsébetről írja az egyháztörténet, milyen hatással volt arra a százhatvan női fogolyra, aki egyetlen terembe volt összeszűfolva leírhatatlan bűz, durvaság és pálinkaszag poklában. „Magas, nemes alakja, nyugodtsága, vonásainak méltósága és tisztasága egy pillanat alatt lecsendesítette az elvadult aszszonynépet” írja a krónikás, *Kenessey Béla*. Ugyanő írja: „Az örzönögő örültek közé is egészen nyugodtan és bátran ment be. Letette kis szalmakalapját s leült egy alacsony székre, szelid, de ellenállhatatlan határozott tekintettel végignézett rajtuk és a beállott csöndben rögtön azzal kezdte, legjobb lesz, ha megmondom miért jöttem. Aztán felszólította őket, kinek mi fáj mondja el ... és a kezek feléje nyúlunk... a térdek megroskadnak s ott zokog a panasz, hogy vigasztalást nyerjen és vele együtt imádkozzék.” (Női jellemképek, 229 k).

Mіндеzt összefoglalva, válaszolhatunk a tulajdonképpeni problémánkra, mi mindenben kell járatosnak lennie a keresztyén lelkigondozónak? Az előadottak alapján azt felelhetjük:

1. a lelkigondozás bibliai, teológiai értelmezésében, 2. a bibliai antropológiában és a modern leíró (descriptív) lélektanban, ill. mélylélektanban, 3. a helyes bibliamagyarázat tudományában, a krisztusi explicatióban és a konkrét applicatio tudományában, 4. a kommunikációs kutatás főbb eredményeinek ismeretében (a beszélgetéstudományban), 5. a pástorálteológiában és 6. a keresztyén lelkigondozás történetében.

TANULMÁNYOZÁSRA AJÁNLOTT IRODALOM

Magyar nyelven

Makkai Sándor, A személyes lelkigondozás tana. Budapest 1947. – *Thurneysen Eduard*, A lelkigondozás tana. Budapest 1950. – *Gyökössi Endre*, Magunkról magunknak (több kiadás). – *Ruth Bang*, A céltott beszélgetés. Bp. – *G. W. Allport*, A személyiség alakulása, Budapest 1985. – *Buda Béla*, Empathia, Bpest 1985. – *Els Nannen*, Pszichológia a mérlegen. Bp. 1989. – *H. Harsch*, Alkoholizmus. Eisenstadt, 1990. – *Süle Ferenc*, Vallás vagy pszichoterápia, Budapest, 1992.

Német nyelven:

Faber-Schoot, Praktikum des seelsorgerlichen Gespräch, 1968. – *T. Bovet*, Lebendige Seelsorge. Tübingen 1954. – *J. Scharfenberg*, Seelsorge als Gespräch, 1974 (2. kiad.). – *H. Tacke*, Glaubenshilfe als Lebenshilfe, Neukirchen 1975. – *Ugyanő*, Mit den Müden zur rechten Zeit zu reden, uo 1989. – *W. Jentsch*, Der Seelsorger, 1982. – *Többen*, Handbuch der Seelsorge, Berlin 1983. – *M. Nicol*, Gespräch als Seelsorge, Vandenhoeck. Göttingen 1990.

Bibliai eschatológiánk

Az eschatológia a végső dolgokról szóló tanítást jelenti. Azzal foglalkozik, hogy mi az ember, és a világ végső sorsa. Eschatológiára már az ÓT prófétái írtaiban, és a zsoltórokban is megtalálható, nem korlátozódik csupán az ÓT-i apokaliptikára. Ezekben megtalálható a világtétele leírása. Sokszor a próféták Izrael ítéletét egy képből látták az eljövendő nagy világtételel, a világ katasztrófális összeomlásával. (Ézs 24,17-23) (Zof 1,14-17). Máskor a pogány nemzetek összeomlásával látják egy képből a világ fölötti ítéletet. A Szentírásnak ezeket a prófétai előrejelzéseit a végső időről csak akkor tudjuk jól, és helyesen megérteni, ha szakítunk a mechanisztikus determinizmus, a mechanikus materializmus világtételel, amely szerint a tér és idő abszolút, és amely az írásmagyarázatban egy hamis alapvetést fektet le, mely szerint a próféták mondanivalója korhoz kötött. A prófétai szemlélet megfelel a Szentírás egésze szemléletének, mely szerint a világ egy napon pusztulás, Isten ítélete felé halad, mely szerint a világ Istennel szemben halad, és egyszer nekiütözik Istennek.

Az egyes ember sorsát, végső sorsát illetően a halált a bűn bekövetkezésének, és következményének tartja, (Zsolt. 90) az ÓT-ból teljesen hiányzik a halálnak valamiféle idealizálása, megszelídítése. Az ÓT a halált egyértelműen negatívnak, borzalmasnak, rossznak látja, amely még magát Istent is sérti. Nem próbálja meg az ember számára elfogadhatóvá tenni, nem próbálja meg a létezés rendjébe beépíteni. Ugyanakkor már az ÓT is beszél egy másik vejről, amit Isten készít a benne hívőknek. Az ÓT prófétái iratai Izrael ítélete mellett szólnak Izrael reményességéről, összegyűjtéséről a végső időkben, és a nemzetek világának megáldásáról a messiási üdvorkorszakban. (Ézs 2; Ézs 19,24-25; Ézs 25,7; Jer 48,74; 49,6; 49,39; Zak 8,20-23.)

A nemzetek világának megáldásával együtt jön a halál eltörlése, a természet világának a megáldása, az örök béke, a csodálatos harmónia korszaka. Tehát Isten legvégső szava nem a világtétele, hanem az áldás. Kétféle vég létezik a bibliai eschatológia szerint, és az ember állásfoglalásától, Istenhez való viszonyától függ, hogy végül is melyikben lesz része.

Hasonló határozottsággal szól már az ÓT a halottak feltá-

madásáról. Már a patriarchák is hittek a feltámadásban. Ábrahám ezért volt képes Izsák feláldozására, Jákób és József azért ragaszkodott, ahhoz, hogy az ígéret földjén temessék el őket. A prófétai iratok és a zsoltórok pedig teljes egyértelműséggel szólnak a feltámadás kozmikus kiterjedéséről. (A Tóra erről nem beszél, de ott Izrael elhívásáról, megbízásáról, teokratikus berendezkedéséről van szó, és nem a végső dolgokról, nem a világ egészéről.)

Az ÚT eschatológiája nem különbözik az ÓT eschatológiájától, csupán rögzíti azt a tényt, hogy Jézus Krisztus feltámadásával kezdetét vette, Jézus Krisztusban Isten teljesítette az áldásígéretét, és az ő feltámadása egykor minden újjászületett, benne hívő emberre ki fog terjedni.

Az ÚT is beszél életre való feltámadásról, és ítéltre való feltámadásról. Szól első feltámadásról úgy, hogy azokon nincs hatalma a második, örök halálnak. Végeredményben az ÚT is megerősíti azt, hogy mind az egyén, mind a világ egésze a halál és az Isten ítélete felé tart, de nem kell az embernek ezen vég felé haladnia, mert Isten egy egészen más fajta és boldog véget készített a benne hívők számára. Feltámadást, új eget, új földet, örök életet, az örökkévaló békeség, boldogság, és harmónia új életrendjét. Ezért nem az örök sötétség, hanem az örök fény világa felé tart a hívő ember élete.

A bibliai eschatológia tehát Isten országát várja, új eget, új földet, a halál végleges és örök eltörlését, és ez hangsúlyozottan megkülönbözteti minden pogány mitológus túlvilághittől és a filozófiai eschatológiától.

Az *egyháztörténelem* folyamán a bibliai eschatológia keveredett a filozófiai eschatológiával, különösen Athenagorász és Origenész óta. A II. század közepe felé keletkezett Didaché még őrzi a bibliai eschatológiát, Jusztinus mártír szintén, de később megtörtént a keveredés. Korunk feladata a bibliai eschatológia ezektől való világos elhatárolása. Ez napjainkban különösen fontos, amikor az új pogány eschatológiák megjelennek, amelyek a halált nem csupán elfogadhatónak, hanem egyenesen jónak tüntetik fel. (New Age)

Különösen *temetések*en szükséges kihangsúlyozni, hogy a halál nem jó barát, hanem utolsó ellenség, amely az utolsó ítéletben mindörökké ki lesz iktatva a létezés új rendjéből.

Szóra bírni az olvasókat

Szükséges kihangsúlyozni, hogy a feltámadás nem újraélesztés, hanem a test elváltozása, megdicsőülése. Az ÓT szemlélete szerint nem az ember lelke kerül a mennybe, hanem a feltámadással a teste is. Az ítéletre is fel kell támadni, tehát nem a lélek kerül ítéletre, hanem a teljes ember. A Szentírás tehát a halhatatlanság forrását nem az emberi lélekben, hanem Istenben látja. Nem a lélek örök és halhatatlan, hanem Isten, de Isten Jézus Krisztus által ebben az örök és halhatatlan létben kívánja részesíteni az embert. Ezért az ÚT legdöntőbb reménye, várakozása Jézus visszajövele, amikor megtörténik majd a még élő, mind már meghalt újjászületett emberek feltámadása. A Krisztus visszajövetelét élve megérő hívek teste a feltámadással egyenértékű elváltozáson megy át, és a meghalt hívekkel együtt a mennybe elragadtatnak. Az elragadtatás a tartózkodási hely hirtelen való megváltozását jelenti. Mivel ez a hívő ember reménye, erre az eseményre készülni kell. Ezért a bibliai eschatológia mindig egzisztenciális vonatkozású. Ez azt jelenti, hogy el kell változnia a hívő ember gondolkodásának, érzületének ahhoz, hogy teste is elváltozhasson. Jézus Krisztus megváltott a bűntől és a haláltól. A kettő elválaszthatatlan egymástól. A bűnbocsánat azt jelenti, hogy nem kell örökre meghalni, mivel Jézus Krisztus áldozata eltörölte, megsemmisítette bűneinket, amelynek zsoldja a halál. Ezért természetszerű, hogy a feltámadást váró ember, a Krisztus visszajövetelét váró ember igénybe veszi Jézus Krisztus megváltó művét, és egy megszentelődési, megtisztulási folyamat megy végbe benne. Tehát a Krisztusban való személyes hit, a vele való bizalmon alapuló kapcsolat az, amelynek alapján részesülhetünk az életre való feltámadásban.

Végezetül a Szentírás tudósít a Krisztust elvető világ végzetéről és ítéletéről is. Az utolsó időkben teljessé válik a bűn, az ember önistenítése, ami egy világméretű gazdasági, politikai, vallási rendszerben fog testet ölteni. (Egységes világvallás, világkormány) Ez lesz az antikrisztusi nyomorúság korszaka, amikor ez a világ beéri az ítéletre. Erről a Szentírás apokaliptikus iratai tudósítanak. A hívőknek viszont ezzel párhuzamosan kell megérniük az örök életre. Ezért mennél gonoszabbá válik a világ, a hívőknek annál előrébb kell haladniuk a megszentelődésben. Tehát kétféle végkifejlet van, egyik az ember(iség) saját útja, a másik az Isten által készített boldog vég, és mindenkinek saját döntésétől függ, hogy melyikben lesz része.

Verrasztó János

KÖNYVSZEMLE

Koszorús Oszkár:

Orosháza Jelesei

Orosháza – „Legnagyobb magyar falu” – létét és virágzását azoknak az evangélikusoknak köszönheti, akik hitükért odahagyták dunántúli otthonaikat és olyan lakóhelyet kerestek, ahol szabadon gyakorolhatják vallásukat. Az ő „honzogalásuk”-tól – 1744-től – számítjuk a település történetét.

Koszorús Oszkár evangélikus lelkész, esperes fia: ifjabb Koszorús Oszkár hosszú évek gondos kutató munkájával gyűjtötte és gyűjti ma is a helytörténeti adatokat.

Különösen fontos kötelességének érzi, hogy a város jelentős alakjainak emlékét megőrizze a feledéstől, életútjukat megörökítse, példaképül az utódoknak.

1989 óta az „Orosházi Napló” hetilap hasábjain, „Orosháza Jelesei” sorozatában, születésük sorrendjében adja közre a „híres-neves orosháziak arcképvázlatát”, akik között néhányan történelmünk kiemelkedő személyiségei közé tartoznak.

A kötet az 1899 születési évvel bezárólag tartalmazza az életrajzokat. Értékes, sok új ismerettel gazdagító olvasmány, méltán tarthat számot országos érdeklődésre. Mindenkinek jó szívvel ajánljuk.

Fürst Enikő

A Hermeneutikai Füzetek szép kiállítású és gazdag tartalmú anyagának ismeretében, így fordítom tovább ifj. dr. Fabiny Tibor kiadásában megjelent sorozat ars poeticáját. Hiszen túl a tájékoztatáson – ez is mérhetetlenül szükséges – az igazi célja ezeknek az írásoknak a magasszintű diszkusszió. Nem véletlenül utalok a 3. füzet címének e variációjára, mert a Szóra Bírni Az Írást hat tanulmánya eredetileg a Lelkipásztorban jelent meg az 1992-es évfolyamunkban, Új irányzatok a Biblia értelmezésében címen. A nem könnyű olvasmányt jelentő sorozat népszerűsíteni kívánta, jó értelemben vett „provokatív módon” a mai hermeneutika eredményeit (mai = utolsó 25 év). Ebben a füzetben két válasszékletet, illetve egyfajta vitaformát is találunk. A szerző és kiadó nemcsak teológusoknak, az írásmagyarázat iránt érdeklődő lelkészeknek írta ismertetését, hanem bölcsész-hallgatóknak és irodalomtanároknak is. Örülünk, hogy nem egyházi lapokban (pl. Magyar Nemzet, 1994 okt. 6. szám 14.1.) is érkezett már visszhang.

A három kötet közül számomra a 2. kötet gondolata volt új és más perspektívát nyitó, mint amit eddig ismertem: *Értelmezéstörténet, mint egyháztörténet*. Gerhard Ebeling már 1947-ben arra hívta fel a figyelmet, hogy a bibliaértelmezés nemcsak a Szentírás magyarázatában, vagy a szószeiken prédikációban, esetleg a katedrán a tanításban játszik szerepet, hanem az egyház egész életében nyomon követhető: az imádságban, liturgiában, egyházszervezetben, egyházpolitikában, még a vallásháborúkban is... Az egyház hitének története lesz a Szentíráshoz való viszonyból...

Ebeling tanulmányát követő másik három tanulmány ugyanebbe az irányba megy, de még gazdagítja a programadó tanulmány mondanivalóját. Az első kötet *Paradigmaváltások a Biblia értelmezésében*: alapirat. Nincs a fogalmat magyarázza, de résztvevővé, dialóguspartnerré teszi olvasóit. A Hermeneutikai Kutatóközpont füzetei bárcsak szóra bírnák biblikusainkat nálunk és minden testvéregyházban!

H.K.

AZ EGYHÁZ MEGKÍSÉRTÉSE

A katolikus püspöki kar tiltakozása miatt a TV nem közvetítette novemberben a Krisztus utolsó megkísértése című filmet. A film sértené a vallásos emberek érzéseit, mondták.

Különös ez a tiltakozás, hiszen senkit sem akartak kényszeríteni arra, hogy megnézze a filmet. Akinek érzéseit sérti, az kikapcsolhatja a készüléket.

Különös a tiltakozás azért is, mert a televízió több csatornán naponta közvetít olyasmit, ami nemcsak a vallásos embereket, de minden embert sért emberi mivoltában. Aljasság, család, gyilkosság árad felénk, ha nem tudjuk kikapcsolni az adást.

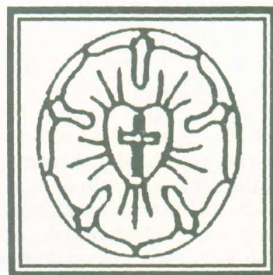
Sokszor már úgy érezheti valaki, hogy az egész világ ellen kellene tiltakozni, de én a Bibliában seholsem olvasom azt, hogy a hívő embernek tiltakoznia kellene a világ magaviselete ellen. Azt viszont olvasom, hogy a hívők ne ezt tegyék, ne hasonuljanak a világhoz, de vállalják ha kell a gúnyt, üldözést és szenvedést.

A kormányváltás után erősödik a keresztyénellenesség, állítják sokan, így bőven lesz alkalom a tiltakozásra, de nagyon vigyázzunk arra, hogy mikor és mi ellen tiltakozunk. Legtöbben, így az egyház is, leginkább akkor tiltakozik, mikor saját érdekeiről van szó. Ne feledjük, hogy minden követelés, minden tiltakozás az Isten szeretetéről szóló evangélium hirdetését akadályozza. Nekünk nem kell a világ számára a napirendet megírni és szabályokat alkotni, hanem „a Krisztus beszéde lakozzék bennetek gazdagon...”

Szilás Attila

Evangélikusok a nagyvilágban

DR. HAFENSCHER KÁROLYNÉ:

Éva, hol vagy?*

Ezt a kérdést tettem fel magamnak, amikor westfalai utamra készülve, a nők helyzetéről szóló beszámolómat állítottam össze. Hol van a magyar evangélikus nő, mi a helye itt Magyarországon, az Evangélikus Egyházban, milyen helyzetben, milyen körülmények között éli mindennapi életét. A kérdés utal az Úr éden-kerti felszólítására: Ádám, hol vagy? Meggyőződésem, hogy ez a kérdés nemcsak az Ádámokhoz szól és szól, hanem az emberhez, s így természetesen az Évákhöz is. *Éva, hol vagy?* Sokszor elhangzik mostanában is e kereső mondat, más formában, mint az Édenben. Felteszik férfiak, keresve a partnert, házastársat. A közéletben is keresik a nők igazi helyét. Az egyházban is. A világ sok helyén külön hivatalt létesítettek, az egyházakban is, hogy segítsenek a nőknek önazonosságukat és emberi méltóságukat megtalálni. *Éva, hol vagy?* Isten is keres! Érdeklj életünk, segíteni akar, meg akarja menteni életünket. Megkérdezettek vagyunk, s ha magunkról akarunk szólni, csak ebben a pozícióban: Isten előtt állva, Órá figyelve vallhatunk életünkről, akárhol is élünk a nagy világban. Ilyen alapállással indultam neki annak az útnak, amelyről most szeretnék beszámolni.

Hol is voltam?

Németország Westfalia tartományában, az ottani Evangélikus Egyház meghívására töltöttem két hetet október második felében. Westfalia közel negyed magyarországnyi terület (22 000 km²). Az evangélikusok száma 3 millió. 1600 lelkeszi hely van betöltve, 650 gyülekezet alkotja a tartományi egyházat.

A két hetet nem egy helyen töltöttem, hanem 12 várost látogattunk meg. Csak a nagyobbakat említem: *Soest, Dortmund, Bielefeld, Paderborn, Herford, Bethel*. Mozgalmas két hét volt, alig aludtunk kétszer azonos helyen, reggel útnak indultunk csomagostól, este már máshol szálltunk meg. Hozzá kell azt is tennem, hogy még az említett városokból sem láttunk semmit, szinte egész nap hivatalokban, gyűléstermekben tanácskoztunk. Egyedül Soestban volt alkalmunk egy másfél órás sétát tenni, igazán tetszett a több mint ezer éves kisvároska favázu sokszázéves házacskaival, gyönyörű templomaival, girbe-gurba utcácskaival és ezeréves városfalával.

Miért hívtak meg?

Egy kicsit messzebből kell kezdenem. Akik részt szoktak venni a Nők Világ Imanapján március első péntekjén, azok

nak talán nem egészen idegen ez a fogalom: *Nők évtizede*. Az Egyházak Világtanácsa hirdette meg 1988-ban az Egyházak szolidaritása a nőkkel címmel azt a tízéves programot, amelynek félidejénél tartottak az elmúlt évben. A dekád üzenete: meg kell szüntetni a világon mindenhol a nők elnyomását, bárminémű megkülönböztetését és mindenfajta erőszakot egyházban és társadalomban. Az EVT felszólította a tag-egyházakat, vállaljanak közösséget, szolidaritást az asszonyokkal, hogy mindenütt képességüknek és arányuknak megfelelően intézhessék és élhessék saját sorsukat. Németországban nagyon komolyan vették ezt a felszólítást, több egyházkerületben külön desk-et, hivatalt állítottak fel e célból, és a Frauenhilfe, a nők támogatására-védelmére alakult önálló szövetség is megerősödött. Ugyancsak az EVT ajánlotta a tagegyházaknak, hogy a dekád félidejében hívjanak meg nemzetközi csoportot, akik személyes tapasztalataik alapján, kritikai értékelést adnak a végzett munkáról, a második öt évre pedig ajánlásokat fogalmaznak meg a zsinat részére.

Így kerültem én ebbe a csoportba a Westfalai egyház meghívására és a Magyarországi Evangélikus Egyház küldötteként.

Kik voltak a nemzetközi team (csoport) tagjai?

Hat tagja volt e bizottságnak: *Susan Tough* Kanadából, *Biasima Lala* Zairéből, *Gisela Hauses* Namibiából, *Pauline Huggan* Angliából, *Ruth Quioco* a Fülöp-szigetéről és én. A 6 közül két fehér, egy maláj és három fekete testvér. Rajtam kívül mindenki lelkeszképesítéssel rendelkezett, ami egyrészt nehézséget jelentett a teológiai szakmai kérdésekben, másrészt viszont a „laikus” kérdézési és véleménymondási szabadságával élhettem.

Közös nyelvünk az angol volt. Szükség esetén tolmácsot is kaptunk.

A csoport a két hét állandó, éjjel-nappali együttlét folyamán igen jól összeszokott, megismertük egymás szokásait, stílusát, jókat neveltünk, kialakult a saját nyelvezetünk, a tárgyalások folyamán felszavakból is megértettük egymást. A véleménykülönbséget néha élesen kimondtuk, de utána szeretettel át tudtuk ölelni egymást.

Mi volt a munkamódszerünk?

Az első két napon előadásokat hallgattunk meg a Németországi Evangélikus Egyháztól, közelebből a Westfalai Egyház helyzetéről, a nők életéről, egyházban elfoglalt helyükről

*Elhangzott a Deák téri gyülekezet 1994. november 14-i szeretetvendégségén

és sok gondjukról. A két közbeeső vasárnapon istentiszteleteken vettünk részt, a második ún. dekad istentisztelet volt, a nők által átformált liturgiával és a Fülöp-szigetéről jött lelkész nő igehirdetésével.

Az első héten két csoportra osztva különböző városokban sokféle egyházi intézményt látogattunk meg, javarészt olyanokat, melyek valamiképpen nőikkel foglalkoztak. Így beszélgethettünk a prostituáltakat pásztoroló-tanácsoló „Mitternacht Mission” munkatársaival, a nehéz helyzetben lévő kislányok menedékházának szociális munkásaival. Munkánélküli asszonyok intézetében találkoztunk nőekkel, akik rövidebb-hosszabb ideje állástalanok, együtt ebédeltünk a hajléktalanokkal, egy egész délutánt átbeszélgettünk a boszniai menekültekkel, éjszakába nyúló beszámoló hallhattunk egy feminista csoportnál s részt vettünk egy biblió-dráma csoport (új módszer a bibliai témák megjelenítésére és a jelenlévők aktív bevonására) éjszakai foglalkozásán. Az első hét végén visszatértünk kiindulási helyünkre, Soestba, ahol a két csoport összerakta tapasztalatait és kritikai megjegyzésekkel ellátott ajánlásait riportba foglalta. Ez sem volt könnyű feladat, hat ember sokféle véleményét egy jelentéssé összekovácsolni, ültünk is rajta hajnali 2-ig, hogy még legyen idő reggelig németre fordítani és kinyomtatni, hogy hétfőn reggel a zsinatnak benyújthassuk.

A következő héten javarészt a zsinaton ültünk, néha éjfélig. A munkacsoportokban mi is részt vehettünk aktívan, hiszen a fő téma (Schwerpunkt-Thema) a „Férfiak és nők kapcsolata az egyházban” szerepelt a programban. A zsinat utolsó napján Biasima Lala zairei lelkész nő foglalta össze munkacsoportunk véleményét és arra biztatta a zsinat tagjait, fogjanak össze férfiak és nők, próbáljanak nagyobb egyetértésben az egyház ügyében fáradozni, mert ha nem tudnak megegyezni, a szakadás veszélye fenyegeti az egyházat, szétszakadás egy női és egy férfi egyházra. Erre az alkalomra egy spirituálét (Jerikó falai mind leomlottak...) alakítottunk át az eseményhez illő szöveggel. A refrén kb. így hangzott: Kéz a kézben haladjunk tovább, mi, akik Krisztus Jézusban testvérek vagyunk. Énekünk alatt az egész zsinat felállt, megfogták egymás kezét és velünk együtt énekeltek a refrént. Később hallotta csoportunk, hogy ilyen közhangulatot teremtő esemény még eddig soha nem történt zsinatjukon.

Végző jelentésünket a zsinat utolsó napjára készítettük el és ott ki is osztották. Ez az anyag lett azután németországi tartózkodásunk utolsó két napjának kiértékelő alapanyaga is. Erre az alkalomra *Villgigt* városába mintegy 50 egyházi munkatársat hívtak meg (nőket és férfiakat is), akik előtt mind-egyikünk személyesen is beszámolt tapasztalatairól, majd munkacsoportokat vezetve, közös víziót próbáltunk kialakítani az egyházi női munka jövőjét illetően. Szinte a tárgyalóteremből egyenesen utaztam a repülőtérré. Ezzel csak azt kívánom jelezni, hogy időnk valóban percre volt beosztva, reggel 8-tól szinte minden nap éjfélig. Kemény két hét volt.

Milyen tapasztalatokat szereztem?

Talán legnehezebb volt a feminista teológiával szembe-szűnöm. Mit is jelent ez? Olyan teológiai mozgalom ez, mely szerint a férfi teológusok túlságosan kiszajátították a Bibliát, férfiközpontúvá téve az Isten emberhez szóló üzenetét, Istent, és Jézust férfias vonásokkal ruházták fel. A feministák a Biblia tanulmányozása során sok olyan eseményt és mondanivalót találtak, amelyek szerintük, kifejezetten a nőkről és a nőkhöz szólnak és Isten sem férfi, hanem Isten, akit helytelen az apa személyével azonosítani, hiszen a földi apa az, aki kiuzsorálja a feleséget, erőszakot követ el leánygyermek ellen, tehát Istent függetleníteni kell a nemektől. Egy új egyházi nyelv kialakítását is sürgetik, amely a női nem jelenlétét is demonstrálja, egészen odáig, hogy Isten apa és anya egy személyben (Gerechte Sprache – Inclusive language). Mikor megpróbáltam magyarázni, hogy a magyar nyelvben ennek más a csengése, alig akarták elhinni, hogy a mi nyelvi szoká-

sukban nem férfiként tekintünk Istenre és az atyát sem azonosítjuk a földi apával. Még ezután is kissé konzervatívnak tekintettek, aki még nem jutott fel az igazi felismerés fokára.

Igazán az lepett meg, hogy ennek a feminista körnek a szíve mélyén milyen harag van a férfiak ellen, akik, úgy érzik, elnyomják, letiporják, háttérbe szorítják a nőket. Ezek a női teológusok keresik a lehetőséget, néha egy kicsit agresszíven is, hogyan formálhatják az egyházat a maguk képére. Egyik ilyen összejövetelem feltettem a kérdést, hogy mozgalmuk nőközpontú vagy szolgálat-központú-e. Egyértelmű volt a válasz: nőközpontú. Tényleg felismerhető egy olyan veszély, amelyről több helyen is szóltak, hogy kettészakad az evangélikus egyház egy férfi és egy női egyházra. Kinek jó ez?

Voltak nagyon pozitív tapasztalataim is. Amit a nehéz helyzetben lévő nők érdekében intézményesen tesz az egyház, az valóban lenyűgöző. Mindenre van intézményük, a hontalanoknak, a menekülteknek, a prostituáltaknak, a harmadik világ számára, a hátrányos helyzetű gyermekek oktatására stb. Egy olyan iskolát is meglátogathattunk, ahol rendezetlen, hátrányos környezetből jövő túlkoros fiatalokat próbáltak oktatni és kezükbe szakmát adni. Olyan deviáns, közösségképtelen gyermekekkel volt alkalmunk beszélgetni, akik közül egyet sem mernék e szeretetvendégségre elhozni. Az egyik fiú például leköpte a tanárnőt előtűnk, mert rászólt, hogy maradjon nyugton. Két órán keresztül beszélgettünk ezekkel a lányokkal és fiúkkal, amikor az egyik váratlanul odafordult hozzám, és ezt kérdezte: Hogyan kerültél kapcsolatba az egyházzal? Röviden elmondtam a történetemet. Csönd lett. Majd megszólalt a kérdező 16 éves török lány: és hiszel is? Igen, feleltem. Milyen boldog lehetsz – így ő. Az vagyok. – Megrendültem, mert éreztem, hogy ő boldogtalan. Nem lehet könnyű, de nagyon fontos és szép feladat az egy keresztyén pedagógus számára ilyen gyermekeket lábra állítani és életüket a helyes ösvényen indítani.

Ugyancsak nagy élményt jelentett számomra a *boszniai menekültekkel* való találkozás. A Café Bosnia olyan helyiség az egyházi épületben Herfordban, ahol a menekültek hetente jönnek össze társas együttlétre, találkoznak a gondozó lelkésszel és szociális munkásokkal, s próbálnak új életet teremteni a maguk számára. Persze, sok a probléma, hiszen az állami törvények szigorúak, a menekültek nem dolgozhatnak, egész nap a szobájukban ülnek, cigarettáznak, TV-t néznek és a semmittevés tönkreteszi őket. A munkanélküliség ugyanis nem csak pénzkérdés – kapnak annyi segélyt, amiből szerényen megélhetnek –, sokkal inkább morális. Aktivitás vagy hasznosságérzet nélkül nehéz a buktatókat elkerülni. E téren az egyház rengeteget segít, valóban szívügyének tekinti a menekültügyet, sokszor az állami törvényekkel szemben is.

A munkanélkülieket szolgáló ingyenes tanácsadást, a hontalanok konyháit és szállásait, a rengeteg művelődési és szórakozási lehetőséget kínáló intézményt is még kell említenem. Egy gazdag ország gazdag egyházában sok lehetőség rejlik. Akkor is így van ez, ha lépten-nyomon azt hallottuk, hogy gazdasági recesszió van, és egy sor intézményt meg kell szüntetni, vagy tevékenységét vissza kell nyesni.

Mit hoztam haza a magam és egyházam számára?

Sok-sok tapasztalatot, hogy milyen nagyszerű, ha a pénz párosul szeretettel. Sok értékes eredmény jöhet elő belőle. Megtapasztaltam, hogy az összefogás milyen sok mindenre képes pozitív és negatív irányban is. Ha erőnket nem forgácsoljuk szét résztevékenységekkel, hanem szervezeten dolgozunk egy-egy ügy érdekében, sokkal hatékonyabbak lehetünk. Ha közösségünket nem bomlasztja az egyéni érdekek megannyi éke, egyetértésre lehet jutni az Isten országát szolgáló célok elérésében. Azt is megtanultam, hogy nem minden az anyagi jólét. A két hét alatt olyan magas szintű jólétet tapasztaltunk, amiben a mi nemzedékünknek itt Magyarországon még nemigen volt része. Mégis, annyi lelki nyomorúságot,

elégedetlenséget, kifáradást is láttam – és nem a nehéz helyzetben lévőkre gondolok most itt – ami egészen bizonyossá tett abban, hogy a pénz nem minden. Lehet valaki nagyon gazdag, lakhat csodálatosan szép, rendezett lakásban, villában, rendelkezhet egy vagy több értékese autóval, filozofálhat Isten férfi vagy női mivoltáról, ha nincs élő kapcsolata Istennek, ha szívét nem forrósitja át a hitből fakadó szeretet, értelmetlenné és üressé válik az élet. Ha önző módon csak önmaga felé fordul, önmaga élete lesz csak fontossá, egy idő után kifogy a tartalom.

Mikor útnak indultam, ez a kérdés motoszkált bennem: Éva, hol vagy Németországban? Sokat láttam, tapasztaltam, aminek végtelenül örülök, de legjobban annak örültem, hogy ott is vannak odaszánt életű, szolgáló Évák, akik komolyan veszik megkérdettségüket. Hálás vagyok Istennek, hogy ebben a munkában részt vehettem.

Most két héttel hazajövetelem után így szeretném a kérdést feltenni: Éva, hol vagy a Magyarországi Evangélikus Egyházban? Hiszem, hogy Urunknak is ez a kérdése hozzánk. Megkérdem nőtestvéreimet, megtalálták-e helyüket, szolgálatukat az egyházban, itt a Deák-téri gyülekezetben? Felismerték-e személy szerint, hogy Isten szolgálatba akar mindnyájunkat állítani. Megtapasztaltuk-e, hogy önmagunk megvalósítása a szolgálatban való elkötelezéssel lehet csupán. Tudatosult-e már bennünk, hogy a jövő egyházáért mi is felelősek vagyunk? Szeretném a férfi testvéreket is megszólítani. nem hiszem, hogy az egyház a férfiak egyháza vagy a nők egyháza. Azt viszont hiszem, hogy együtt, az Istentől kapott tehetségünk, képességünk, hitünk és szeretetünk teljes odaadásával szolgálhatuk az egyházban és gyülekezetünkben.

Ádám, hol vagy, kérdezte Isten az Éden kertben a bűn miatt elrejtőző emberpártól. Ádám, hol vagy? Éva, hol vagy?

Nekünk már nem kell elrejtőzni, mert Jézus Krisztus megváltott minket a bűn átkától; szabad, lehet élnünk együtt, egymásért. Hol vagy Éva? Így kezdtem beszámolómat. Isten is ezt kérdezi. A helyes válasz így hangzik: Itt vagyok Uram, együtt a többi Évával és együtt Adámmal. Rendelkezésedre állunk, Uram. Küldj el minket, használj minket tetszésed szerint.

Befejezésül együtt-imádkozásra hívom testvéreimet, azzal az imádsággal, amellyel a methodista szuperintendens imádkozott a westfalai zsinat megnyitásakor:

Többé már nem vagyok magamé, hanem a Tiéd, Uram.

Állíts oda, ahová akarsz.

Állíts amellé, akihez akarsz.

Engedd, hogy aktívan dolgozhassak, és engedd, hogy türelmes is lehessenek.

Használj fel a Magad számára vagy alkalmazz engem magad mellett szolgálatra.

Emelj akár a magasba, vagy taszíts le a mélybe, de mindig légy velem.

Engedd meg, hogy élhessek bővülő életet, de engedd meg azt is, hogy üresnek és szegénynek tudhassam magam.

Hadd éljem át, hogy mindenem megvan, de azt is tapasztalhassam meg, hogy tulajdonképpen semmim sincsen, amit ne úgy kaptam volna.

Engedd meg, hogy szabad döntéssel és egész szívvel teljesen Rád hagyatkozzam és mindig jótetszésed szerint éljek.

Hatalmas, gazdag Isten: Atya, Fiú, Szentlélek!

Té az enyém vagy, én a Tiéd.

Hadd legyen mindig így.

Erősüsd meg a mennyben is azt a szövetséget, amelyet már most itt a földön újra megújra megerősítesz a Jézus Krisztus által. Ámen.

A GYÜLEKEZETI DIAKÓNIA

– A gyülekezeti diakónia teológiája és gyakorlata Norvégiában –

Bevezető megjegyzések

Előadásunk témája nagy anyagot ölel át. (A tökéletesen kielégítő válasz megfogalmazásához több időre lenne szükségünk, mint ami most a rendelkezésünkre áll.) Néhány alapvető jellemző a norvég helyzet, ami föltehetőleg hozzájárulhat a gyülekezeti diakónia megújult elemzéséhez a magyar evangélikus egyházban. Annak a kérdése mindig fölvetődik hogy mi is tkp. reprezentatív, és ennek megfogalmazása függ a megfigyelő személyétől. De létezik egy olyan kiindulási pont a Norvég Egyházban, ami mindenestre meghatározza az egyház diakóniai gondolkodásának legkisebb közös nevezőjét. Az ún. „*Diakóniai Terv a Norvég Egyházban*” című kiadványban, amit az 1987-es Egyházgyűlés hagyott jóvá. Ez – ha nem is terjedelemben –, de fontos dokumentum egyházunkban.

Meghatározza általánosságában és a gyülekezeti élet számára a diakónia teológiai alapjait, és – nem utolsósorban – leírja azokat a célokat és feladatokat, melyeket korunk diakóniai szolgálatának szem előtt kell tartania. Megnevez továbbá célcsoportokat és tevékenységi területeket, és rámutat azokra az elsődleges konkrét feladatokra, amiket a gyülekezeteknek el kell látniuk. (Ezt szeretném részletezni és vázolni most, majd megjegyzéseket fűzni ehhez és kiegészíteni mindezt szokványos, norvég diakóniai vitatémák gondolataival és kérdéseivel.)

Mindezt nem azért, mintha a mi gondolataink és megoldásaink szükségszerűen választ adnának a magyar egyház mai diakóniai kihívásaira. A benneteket körülvevő egyházi és társadalmi környezetben kell megtalálnotok a saját utakat. De ettől függetlenül; mindig hasznos élményeket és tapasztalatokat cserélni. Épp ezért volt olyan érdekes számunkra, megismerkedni a magyar egyházi valósággal a budavári projekt és az ott dolgozók által.

Röviden a norvég helyzetről

Természetesen a norvég egyházi helyzet határozza meg mindazt, ami itt el fog hangozni, az pedig merőben eltér a magyar valóságtól. Ezért néhány szóban jellemeznünk kell az előzőeket, mielőtt belevágnánk a diakónia tartalmi kérdéseibe.

A norvég egyház, evangélikus egyház; szervezetenként állam-egyház (sic). Ez azt is jelenti, hogy az állam és az egyház sok területen összefonódnak. Benne vagyunk azonban abban a folyamatban, mely az állam és az egyház függetlenségét hozza magával. Így az állami szervek: mint pl. a parlament és a kormány, át fogják adni határozati jogukat az egyházi szerveknek. Ami az anyagiakat illeti, világos a viszony; a hivatalos állami és járási szervek lényegében magukra vállalják a templomépítéseket, az alkalmazottak fizetésének költségeit és jelentős mértékben hozzájárulnak a működtetési kiadásokhoz is. A diakónia szempontjából ez azt jelenti, hogy az állam egy önálló, „A diakónusi szolgálatról” című törvénycikkely alapján járul hozzá a diakónusi állások fizetéséhez és új állások létrehozásához. Továbbá fedezi az állam mind a 11 egyházkerületben, egy a célnak megfelelő, egyházkerületi-diakónusi fizetés költségeit. Ezenkívül létrehozhat még egyes járási szervek is diakónusi állásokat; gyakran a helyi presbitérium javaslata alapján. A diakónusi állások létrehozását a végzettségi követelmények és a fizetés fedezete teszi lehetővé. Az egyes állásokat a helyi püspöki-tanács hagyja jóvá és a megfelelő egyházkerület püspöke avatja föl a diakónust.

Még akkor is, ha államegyházi szerveződésben élünk, ahol az állam rendelkezik az anyagi kérdésekben, a diakóniai munka tartalmi része az egyházi szervek felügyelete alá tartozik. Azt, hogy kaptunk egy diakóniai tervet, melyet a legfelsőbb egyházi szervek adtak ki, annak a hosszú megújulási folyamatnak köszönhető, mely komolyan a második világháború után indult el. Röviden összefoglalva, a reformok központi kérdése az volt, hogy mi is „az igaz egyház” és milyen „az igazi népegyház”. Cél volt az egyes változások kiszélesítése, de egyidejűleg „Megtartjuk egyházunk az egyházat”, hogy oslói püspökünk, Andreas Arflot egyik könyvének címét idézzem.

A diakónia ügye hamar az egyik központi téma lett, a gyülekezeti életben betöltött szerepét és a diakónusi szolgálatot illetően is, de sok elemzésbe és vitába, hosszú időbe fog telni, hogy megálljunk annak a diakónia-értelmezésnek a körvonalait, amivel a legtöbben egyetértenek.

Két adatra szeretnék kitérni, amik elengedhetetlenek a helyzet ismeretéhez. Mégpedig arra, hogy a norvég egyház népegyház, tehát a lakosság 90%-a tagja annak. (1993-ban 84% volt az újszülött lakosság keresztelési aránya.) Ez pedig azt eredményezi, hogy az (önkormányzati) kerületek és a gyülekezetek azonos fogalmak, ez pedig igen meghatározó a munka megszervezésében.

A másik pedig, amit meg kell említenünk, az az, hogy a norvég egyházi térképen sok az önkéntes szervezet, amik a bel- ill. külföldön, a diakóniában vagy egyéb egyházi területeken tevékenykednek. Ezek a szervezetek formálisan függetlenek az egyháztól, de a valóságban kiterjedt az együttműködés, sok a közös szál, mind személyi vonatkozásban, mind az erőforrásokban. Ami ebben a diakóniát illeti, igen sok olyan diakóniai szervezetünk van, amik egy-egy speciális területet látnak el és van még négy nagy diakóniai intézetünk. Ezek a szándékforduló táján, a pietista ébredési mozgalmak következményeiként jöttek létre. Ezek önállóak, de kibontakozott együttműködés és sok személyes átfedés köti a hivatalos egyházhoz az intézeteket.

Gyülekezeti diakónia, fejlődés és alapfogalmak

A gyülekezeti diakónia fogalma a mi értelmezésünkben két viszonylatot takar. Egyfelől azt, hogy a gyülekezeti diakónia az általános diakóniai munka egy része, amennyiben az elkülönül az intézeti-, a missziói- és a nemzetközi-diakóniától. Ez az elképzelés nyilván abból a megfontolásból fakad, hogy az egyháznak különböző diakóniai feladatai vannak. Van olyan munka, ami a helyi gyülekezetben folyik, de van olyan is, ami azon kívül, mint pl. egy intézetben. Másfelől kifejezi a gyülekezeti diakónia magának a diakóniának a lényegét is, vagyis azt, hogy gyülekezet és diakónia elválaszthatatlanok, hogy a diakónia szükségszerűen gyülekezeti diakónia. Ennek következményei is adódnak, amint továbbépünk, pl. az intézeti-, és a nemzetközi-diakónia területére. (Elképzelhetünk egy olyan szélsőséges esetet is, amikor egy gyülekezetben folyó diakóniai munka már nem is nevezhető gyülekezeti diakóniának, ha az pl. oly mértékben egy intézethez, egy speciális területhez vagy ághoz kötődik.)

A norvég gyülekezeti diakónia mára túljutott egy teológiai és gyakorlati fejlődésen. Ez nyújtja a mai helyzet hátterét.

A. AZ INTÉZETI DIAKÓNIÁTÓL A DIAKÓNIAI GYÜLEKEZETIG

A második világháború után sem gyakorlati, sem teológiai szempontból nem volt státusza a diakóniának és a diakóniai munkának az egyházban. Nem volt a diakónusoknak és a diakóniai munkásoknak hivatalos állása, annak ellenére sem, hogy az 1880-as évektől folyamatosan volt diakónus képzés. Mégis egyházi állásokban dolgoztak azok, akiket kiképeztek, de ezek az állások olyanok voltak, amiket egyes gyülekezetek úgymond önkéntes alapon szerveztek. Mindezt adományok-

ból fedezték vagy pedig egyéb állásokat töltötték be diakónussal. Sok állást az illető járás fizetett. Ezeket az állásokat főleg diakónusok és gyülekezeti ápolónok töltötték be, többnyire ápolási feladatokat végezve. Sokat segítettek ebben a munkában a gyülekezetek laikusai, egyrészt az anyagi háttér biztosításával, másrészt maguk is látogatták a betegeteket, időseket, és segítettek még különböző igényeket kielégítő egyéb diakóniai tevékenységek megszervezésével.

A négy nagy diakóniai intézet (két diakónusissa anyaház, egy diakónusotthon, és egy gyülekezeti ápolóképző intézet) egyrészt képzéssel, másrészt az európai minta szerint, az intézetekhez csatolt kórházak ellátásával foglalkoztak. A végzett jelölteket egyfajta, egyházi szolgálatra följogosító fölszentelésben részesítették. Ez az adott munkahelyül választott intézetben történt, a püspök által az arra fölhatalmazott intézetvezető közreműködésével. A fölszentelés jellege azonban bizonytalan volt. Mindenkit fölszenteltek, tekintet nélkül arra, hogy az illető később állami vagy egyházi alkalmazásban dolgozott.

Ezektől a hagyományoktól történő elszakadás így jellemezhető röviden:

– Az 1953-as, egyházjog leszögezi, hogy a presbitérium és a püspöki tanács felel a diakóniai kezdeményezések életbe léptetéséért. Létrehozták a Diakóniai Tanácsot, amely azt kapta feladatul, hogy ebben segítse a gyülekezeteket. Kurzusokat szervezett, stb. Minden gyülekezetben létrehozták egy diakóniai választmányt, valamint a püspöki tanácsokban. is.

1966 óta már csak azokat a diakónusokat szentelik föl, akik egyházi szolgálataba lépnek. Az idők folyamán megszűntek az új fölszentelési liturgiák, melyek jobban tükrözik a diakónusi szolgálat jellegét és a gyakorlati megbízatást. Minden püspökségben kaptunk egy diakónust, aki kizárólag egyházkerületi diakónusként dolgozik, 1985-ben pedig a diakónusi szolgálatról szóló állami törvényt, ami tisztázza a szolgálat formális követelményeit. (Az államegyházi összefüggés miatt fontos ez, mert így a törvénnyel egyetemben fogalmazódik meg, hogy a Norvég Egyházban valóban van hivatalos diakónusi szolgálat. Amikor a parlament lehetővé teszi új állások föllállítását, akkor tkp. ezeket a határozatokat követi.)

B. TEOLÓGIAI ALAPOK

Azok, a hatvanas években kezdődő teológiai eszmefuttatások, melyek a diakóniát napirendre tűzték, egyben hamar központi kérdéssé avatták a diakónia és a gyülekezeti diakónia viszonyát. A következtetések egyike az volt, hogy a helyesen értelmezett diakónia: gyülekezeti diakónia. A Diakóniai Terv a következőket mondja erről:

„A szabadító Istenbe vetett hitből fakadóan, a diakónia a Szentlélek által teremtett új élet gyümölcse (Gal 5,6; Jn 15,1-17). A diakónia tehát hitből fakad és a gyülekezet közösségében találja meg legközvetlenebb kifejezési formáját (1Kor 12,26).”

Meg kell jegyezni, hogy gyülekezetben itt nem csak a szorosabb értelemben vett helyi gyülekezetet értjük, hanem a globálisat is. Gyülekezetként a világot átfogó egyház része vagyunk, s felelősséggel tartozunk a más földrészekben élő szenvedőkért.

A diakónia nem „csak” az emberből indul ki, hanem az Üdvözítő Istenbe vetett hitből. Ez az Isten Jézus Krisztusban minden embert szolgáló szeretetének a tanúbizonysága. (Fil 2,5-9; Jn 13,34-35; Mt 20,20-28.) Mélyebb értelemben a hit egyik gyümölcse, és éppen ebben más, mint az általános emberbaráti szeretet és gondoskodás.

Istenbe, a Teremtőbe vetett hit is alapja a diakóniának. Így az annak az embertárs iránti felelősségnek a kifejeződése lesz, amellyel Isten a szeretet második parancsolatában mindenkit fölruházott. (2Móz 19,18; Mt 22,39; Gal 5,14). A minden ember és az egész teremtett világ iránti gondoskodás

kötelezettsége fogalmazódik itt meg. Egyben ez egy fölszólítást is tartalmaz, hogy elmerészkedjünk saját gyülekezeteink határain túlra. Jóllehet a diakónia a hívő emberre néz elsősorban (Gal 6,10), amellet minden embert céljaként tart számon.

Trinitárisnak mondhatjuk azt a teológiát, melyen a diakónia nyugszik. Összefoglalásképpen tehát a következő diakóniai definíciókat vázolhatjuk:

„Diakónián értjük az egyház emberbaráti és közösségépítő munkáját és azt a szolgálatot, amely különösképpen szem előtt tartja a szükségét szenvedőket.”

Az egyház cselekvő alanyai a helyi gyülekezetek. Egy ideális cél lehet az, hogy a különböző jellegű diakóniai intézetek gyülekezeti diakóniai szempontból értelmezzék önmagukat, a különösebb figyelmet igénylő gyülekezeti feladatok megvalósításának kibővítéseiként.

A diakónia kiváltsága és feladata a teljes ember iránti gondoskodás. Ez a másik élethelyzetének átépítésére épít, a kölcsönösségre és a másik integritása iránti respektusra. Alapjában véve minden emberi oldal a diakóna tárgyát képezi, és a diakónia szolgálatának kiindulási pontja. Az egyes esetek konkrétan meghatározzák – az előzőekre építve –, hogy mi a legfontosabb és mindig nyitottan kell fogadni az új nézőpontokat és a fölmerülő szükségeket.

A diakónia közösségépítő munka – áll még a tervben. Ez egy második dimenzió, ami a mi témánknak különösképpen is kérdése. A gyülekezet közössége: életközösség az emberek között. Ahhoz, hogy ez a közösség, mint építő és gondoskodó közösség éljen, építeni és erősíteni kell azt. Vizsgálódásunk középpontjába itt olyan alapvető viszonyokat kell tennünk, amelyek az emberi kapcsolatokat jellemzik. Mit is jelent Krisztus testének egy tagja lenni? Mennyire befogadóak gyülekezeti alkalmaink? Vannak-e szociális kategóriák egyházunkban vagy csupán a kognitív és intellektuális kategóriák a meghatározhatóak?

Végül pedig azt szögezi le a Diakóniai Terv, hogy a diakónia az a szolgálat, mely a szükségét szenvedőket tartja elsősorban szem előtt. Ha az Újszövetséget vesszük a kezünkbe, Máté 26-ban a diakóniai értékekről olvashatunk. Egyértelmű, hogy egyénekként és egyházként is felelősséggel tartozunk akkor, ha az ember fizikai és/vagy szociális léte veszélyeztetve van. Azt gondolhatnánk, hogy a modern jóléti társadalmakban, mint például az északiakban nem leleselkedik az emberekre az előbb említett sok veszély – de ez illúzió. Azonban ezzel kapcsolatban tisztáznunk kell az egyház és az állam viszonyát.

Míg a hetvenes-nyolcvanas években – a világnézeti kérdések iránti semlegesség korszakában – az állam gyenge profilú egyházi szociális munkát kívánt (intézzon mindent inkább a hivatalos szféra), addig ma azt látjuk, hogy nagyon erősen szorgalmazzák az önkéntes munkát. Ezt a társadalom harmadik szektorának is hívják. Hivatalos szervek kezdeményezése nyomán mára létrehoztak egy sereg önkéntes központot, ahol az emberek fölajánlhatják segítségüket, míg mások segítséget kereshetnek. Létrehoztak egy sor ilyen központot keresztény szervezésben is.

Az egyház és a diakónia oldaláról nézve tehát fontos kidolgozni egy teológiai önértelmezést, amelyben megfogalmazódnak egy gyümölcsöző együttműködés előfeltételei.

A trinitárius alapú diakóniai-értelmezésen kívül más, alapvető összefüggések is fontosak számunkra, mint pl. tisztázni a diakónia egyéb egyházi területekhez fűződő viszonyát. Ezzel kapcsolatban pl. azt szögezi le a Diakóniai Terv, hogy a diakónia az egyház világbeli küldetésének egy ága, így tehát összefügg az egyház missziós küldetésével. Ezért az egyház, a diakónia útján is el akar jutni az emberekhez Jézus Krisztus üdvözítő üzenetével és be akarja azzal vonni az egyéneket a gyülekezet közösségébe. Ez az álláspont bizonyos mértékben csökkenteni fogja annak a vitának a jelentőségét, amely a prédikáció és a gyakorlati gondoskodás fontosságát kívánja rangsorolni. Amikor azt állítjuk, hogy a diakónia a szentek

közösségéből, a gyülekezetből indul ki, akkor egyben azt is mondjuk, hogy a diakónia és a gyülekezet egymástól elválaszthatatlan részei az egyháznak. Mivel a diakónia a hit gyümölcse, azért nem élhet annak forrásaitól elválasztva, elválasztva a szentek közösségétől, az igétől, a keresztségtől és az úrvacsorától. Confessio Augustana VII-ben ezt olvassuk az egyházzal: „a szentek közössége, ahol tisztán hirdetik az Evangéliumot és helyesen szolgáltatják ki a szentségeket.” Ilyen értelemben a diakóniáról való gondolkodás megegyezik az egyházzal való gondolkodással Röviden összefoglalva a következőket jelenti ez:

1. keresztény közösség, annak jellemzői és ideáljai.
Isten családja vagyunk – Ef 2,19
Egy sok testrészből álló testben élünk – 1Kor 12,12

Mi a mi identitásunk ebben a közösségben?
Mit építünk és fejlődünk ebben a közösségben?

2. Keresztység és diakónia. A keresztység, mint újjáteremtés, előfeltétele a Krisztusba vetett új életnek. Ez a Krisztust követő életforma kezdete sokak számára egyben áldozat is lehet. Minden megkeresztelt Jézus Krisztus diakónusaként lép ki a keresztség alól –, mondja Gustaf Wingren, svéd professzor egy helyen.

3. Az ígéhirdetésnek és a diakóniának központi helyen kell állniuk. Az ígéhirdetésnek inspirálnia és – ha szükséges – helyesbíteni kell a diakóniát. Egyes normatív alapokat és korrektívákat kell adnia a diakóniának. Az ígéhirdetés tartalmát és az ígéhirdető ismereteit tekintve, vannak bizonyos, figyelembeveendő követelmények a diakónia és a diakóniai szükségletek ismeretével kapcsolatban.

4. Úrvacsora és diakónia. A diakónia és az úrvacsora közötti összefüggés világosan kitűnik az Újszövetségből, ld. 1Kor 11,20-34. A gyülekezeti diakóniai szolgálat az asztalközösségből fejlődött ki. Abban az időben a szakrális és a karitativ is az asztalközösséghez tartozott, ld. ApCsel. 6,2. Az elmúlt években a liturgia és a diakónia közötti összefüggés is napfényre került. Az istentiszteletet ünneplő közösség nem más, mint szolgáló közösség és ezért természetes az, hogy abban a diakónia is kifejezésre jut. Például a közbenjáró imádságokban és a diakónus liturgiái részvételében.

C. GYÜLEKEZETI DIAKÓNIA A GYAKORLATBAN

Az egyes egyházakban, így a norvégban is fő kérdés az, hogy mik a legfontosabb feladatok az adott esetben. Ahhoz, hogy erre választ adhassunk, természetesen birtokába kell lennünk azoknak az ismereteknek, amelyek pontos fölvilágosítással szolgálnak az éppen aktuális szükségleteket illetően. Ezenkívül pedig összhangban kell lennie a vállalásoknak a rendelkezésre álló eszközökkel és erőforrásokkal.

A norvég Diakóniai Terv négy tevékenységi területet választott ki. (Hosszabb fejtegetéshez vezetne, hogy miért éppen ezek az aktuális témák, de meg fogom azokat említeni és egyben azt is, hogy azokkal kapcsolatban mit határoztak meg a gyülekezet feladatául. Azt pedig a gyülekezet közössége, a gyülekezeti alkalmazottak és talán különösképpen a diakónus látnák el.)

1. ANYAGI ÉLETFELTÉTELEK ÉS SZOCIÁLIS IGAZSÁGOSÁG

Ez a munkaterület az életkörülményeket szabályozó anyagi és szociális feltételeket tartja szem előtt. Itt a gyülekezet elsődleges feladatait így határozták meg.

- praktikus, szolidáris segítség és támogatás nehéz helyzetben levő egyének és helyi csoportok részére (egyedülálló szülők, leszázalékoltak, létminimum körüli nyugdíjasok, bevándorlók, stb.)
- éves böjti akció, ahol gyűjtést szerveznek a világ szenvedő területeiért és fővilágosítást adnak ebben a témakörben
- gyűjtések és akciók missziós szervezetek részére, az Egyházak Segélyszervezete és egyéb humanitárius munkát végző szervezetek részére önálló téma- és közbenjáró istentiszteletek szervezése, harmadik világ, emberi jogok, békemunka és szolidaritás témakörökben.

2. KAPCSOLATOK ÉS KÖZÖSSÉG

Ez a munkaterület az ember hovatarozási és közeli kapcsolatokra irányuló szükségét tartja szem előtt. Itt a gyülekezet elsődleges feladatait így határozták meg:

- az istentiszteletek közösségi jellegének megerősítése
- a különböző fogyatékkal rendelkező emberek istentiszteleti és egyéb rendezvényeken való részvételének lehetővé tétele (fuvarozás)
- Kerületi rendezvények szervezése
- hasonló helyzetűek közötti kapcsolatok kialakítása
- látogató, kapcsolattartó szolgálat szervezése
- a gyülekezeti, megelőző jellegű családmunka érdekében együttműködés kialakítása az egyházi családsegítő központtal
- iskolai együttműködés
- diakónia-nap szervezés (pünkösdi utáni 14. vas.)

3. LELKIGONDOZÁS

Ez a munkaterület az ember önmagához, Istenhez és embertársához fűződő viszonyát tartja szem előtt. Itt a gyülekezet feladatai elsősorban a következők lesznek:

- gondoskodás arról, hogy működjön egy mindenki számára elérhető lelkipogozói szolgálat az egyházi kazalékhoz kapcsolódóan és attól függetlenül is
- önkéntes-toborzás a „Lelki Elsősegély Szolgálat” számára
- az istentiszteletek lelkipogozói jellegének, a biblia-csoportoknak és a házi-csoportoknak megerősítése
- a mai keresztény hittel kapcsolatos nyitott beszélgetések szervezése

4. EGÉSZSÉG ÉS IFJÚSÁG

Ez a munkaterület a fizikai vagy pszichés fájdalmak sújtotta ember iránti feladatokat tartja szem előtt. A feladatok itt többféleképpen lehetnek:

- tevékenység annak érdekében, hogy a különböző szenvedések sújtotta embert befogadja a gyülekezet és részt vehessen a gyülekezet életében és munkájában
- különböző támogató rendszerek kiépítése olyan családok számára, akik különösen nagy gondokkal küzdenek
- hozzájárulás a gyülekezet intézeti lakói életének értékesebbé tételéhez
- megelőző munka az aktuális területeken: drog, étkezés, család, együttélés, közlekedés, környezetvédelem stb.
- missziós szervezetek, az Egyházak Segélyszervezetének és más, a harmadik világban egészségügyi munkát végző szervezetek támogatása.

Az egyes gyülekezeteknek természetesen nincs arra lehetőségük, hogy ezeknek a feladatoknak mindegyikét magukra vállalják. Ezt tehát a mai aktuális feladatok és „célterületek áttekintésének kell tekinteni.

Mond még a terv valamit a munka megtervezéséről, az együttműködés és megszervezés lehetőségeiről. Stimulálja többek között a fejlesztési és kutatási munkát, a különböző gyülekezetek közötti együttműködést, illetve a hivatalos szervek és a gyülekezetek közötti együttműködést is.

A diakónusi szolgálat helye a gyülekezeti diakóniában

Végül pedig mondanunk kell valamit a diakónusi szolgálatról és annak a gyülekezeti diakóniában betöltött szerepéről. Említettem már azt a diakónusi szolgálatról hozott törvényt, amely az állásokat szabályozza. Norvégiában ma kb. 200 gyülekezeti diakónusi állás van. De ha figyelembe vesszük azt, hogy 1300 gyülekezetünk van, beleértve, hogy azok egyszerre több szórványt is tartalmazhatnak, akkor látjuk, hogy ez a szám nem túlságosan magas. A diakónusi állásoknak van jövőjük és egyre többet is hoznak létre belőlük. Sokan tartják úgy, hogy sok szempontból a diakónia az egyház jövője. Végeztek felméréseket is, amelyek azt mutatják, hogy azokban a gyülekezetekben, ahol van diakónus, jelentősen növekszik az önkéntesek részvétele és fölpezsdül a diakónia. Tehát nincs úgy, hogy amikor a gyülekezet diakónust kap, akkor minden munkát az ő nyakába varrnak.

Sok egyház foglalkozik ma a diakónusi „hivatal” témájával. Főként az egyházi hivatal és a diakónusi szolgálat viszonyát vitatják.

Befejező megjegyzések

Azok a gondolatok és az a dokumentum, amiről itt beszélünk, egy hivatalos norvég egyházi iratból származnak.

A gyülekezeti diakónián kívül még elég jelentős részt alkot az intézeti diakónia. Mivel ezek az intézetek nálunk főleg függetlenek, nem vonatkoznak rájuk azok a tanácsok és rendeletek, amelyeket a hivatalos egyház hoz gyűlésein. De ezeknek az intézeteknek a többsége tisztában van a közös egyházi küldetés szabta kötelezettségekkel és nemrég kezdtek bele egy megújodási folyamatba, amelyet először a „Szakítás és megújodás” című füzetben dokumentáltak. Ebben, röviden fogalmazva, az intézeti diakónia jövőjének profilját és tartalmát elemzik. Mindannyiunknak szüksége van változásokra és a „szakítás” gyakran a megújodás előfeltétele. Lehet, hogy nehéz, de szükséges ahhoz, hogy továbbléphessünk. Ez pedig vonatkozik az egyház diakóniájára is.

Olav Fanuelsen

Norvég Diakónusothon, Oslo

Fordította: Széchy Orsolya

Kérjük a kedves cikkíróinkat, hogy – a tervezőszerkesztő és a nyomda munkáját megkönnyítendő – kéziratuk gépelésénél az alábbiakat szíveskedjenek betartani:

- ritka sortávolsággal gépeljenek;
- egy kéziratoldalon 30 gépelt sor legyen;
- egy sorban 60 leütés legyen (a szóközöket is számolva);
- gépelt kéziratokat a gépelés után olvassák át és a gépelési hibákat olvashatóan (tollal is lehet) javítsák ki;
- a gépelt kéziratokat a lap tetején folyamatosan számozzák;

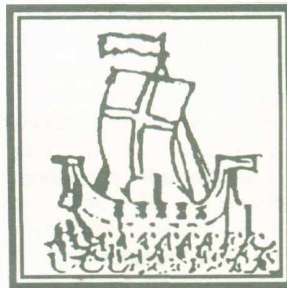
Fentiek minden típusú írógépre vonatkoznak.

Köszönjük.

KITEKINTÉS

AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

Dr. BRÜCKNER ÁKOS ciszter atya:

Ökumenikus vonatkozású hírek áttekintése

1994. május - október

1. KATOLIKUS KEZDEMÉNYEZÉSEK SZOLGÁLATOK:

A Pápa születésnapja alkalmából a Vatikáni Rádió munkatársa megkérdezte Poupard bíborost (a Kultúra Pápai Tanácsának elnökét), melyek azok az emberiséget érintő sorskérdések, amelyek a pápát leginkább foglalkoztatják? „Az egyik az élet és a remény fontossága, ... a másik ... a keresztények egységének ügye...” „e téren az emlékezet megtisztítására és a szüntelen imára van szükség ahhoz, hogy Krisztus követői valóban újból egységben éljenek. „A harmadik a három nagy monoteista vallás párbeszéde... Talán a legnagyobb kihívás: az egyháznak a modern világgal folytatott párbeszéde... (MK 84. évf. 113. sz.)

Egy egység, mégis kétféle nézet, kétféle odavezető út.. Ez derült ki a Kloster Frenswegenben tartott teológiai fórumon, melynek két fő előadója Konrad Raiser (Az EVT főtitkára) és Heinz Albert Raem (a Keresztények egysége Pápai Tanács képviselője) volt. Raiser a „tanítás elvását, a szolgálat egységit” elv alapján állva úgy látta, hogy a szétválások igazi okai nem a teológiai tanok különbsége, hanem a hit közösségének szakadása volt min-

Az ökumenizmus folyamatáról neves tekintélyek olykor-olykor nyilatkoznak, van, aki optimistán, van, aki lehangoltan. Mivel folyamatról van szó, tehát útonjáró, bontakozó-küszködő jelenségről, ki tudná pontosan felmérni, hol is tartunk a keresztények egység törekvéseinek útján?! – Annyit mégis megtehetünk, hogy féléről félre futólagos pillantást vetünk a könnyen elérhető sajtó egy kisablakából – a Magyar Kurir híreiből – azokra a tényekre, a tények halmazaira, amelyek tagadhatatlanul a jövő építőkövei, úgy tűnik: ígéretes kövei.

den korban. Raem szerint az ökumenikus törekvésekben mindig az egyházak közötti teljes és látható egység a katolikus fogalmazású cél (115. sz.).

A Jezsuiták tervbe vették egy vallási központ megnyitását Szarajevóban. Ennek célja a megbékélés munkálása a katolikusok, ortodoxok és muzulmánok részvételével. (118.)

Az *Osservatore Romano* azzal kommentálta a női pappászentalésre mondott végleges pápai „nem”-et, hogy kivédően leszögezte: Az ökumenikus párbeszéd számára az új dokumentum semmiképpen sem jelent akadályt. Sokkal inkább alkalmat nyújt valamennyi kereszténynek, hogy a püspöki, papi hivatal megértését elmélyítse. (122.)

König bíboros az új Európáról szólva érvényesnek mondta azt az elképzelést, hogy a keresztény egyházak

ökumenikus hitközösségként sok mindent adhatnak a jövőnd Európának” (123.)

Az *Ordinatio Sacerdotalis*-ról szólva Ratzinger bíboros kijelentette: nem a hierarchia áll szemben a demokráciával, hanem az engedelmesség az önkényességgel. A pápai levél nem kérdőjelezi meg az ökumenikus párbeszédet... (130.)

Barbara Hallenleben, fribourgi professzornő úgy látja, a levél arra ad lehetőséget, hogy felfedezzük azt a számtalan területet, amely a nők számára nyitva áll az egyházi szolgálat, az egyházi küldetés terén. Így feladjuk a papi hivatásra való olyan egyoldalú koncentrációt, amely évszázadok óta, mint egy szívacs, úgy szívott magában minden karizmát. (133.)

Bölcsnek tűnik Reinhold Stecher innsbrucki püspök szava, aki szerint pozitív légkörben kibírható egy részkonfliktus. De ha megbántottakhoz szólunk, meg kell

fontolni a nyelvet... Az egyházban különféle okból kifolyólag a megbántottakhoz tartoznak a nők... (134.)

Június 13-14-én 5. alkalommal tartottak bíborosi konzisztóriumot a Pápa kezdeményezésére. Ezen a 2000. év jubileumának előkészítéséhez fontosnak tűnt egy olyan egyházkép kialakítása, mely egyház imádkozik, a keresztények egységét keresi és nyitott az igazságosság és béke kérdésére. A család és népesség kérdése mellett a harmadik tárgyalási téma az ökumenizmus volt. (E. Cassidy tartott beszámolót). (136, 1-2)

A Pápa ezen a konzisztóriumon figyelmeztetett arra, hogy az egyháznak meg kell térnie, hogy bátran be kell ismernie és Isten segítségével jóvá kell tennie az elkövetett történelmi tévedéseit, mulasztásait. Más bíborosok a keresztényeknek a korunkban elkövetett hibáit engeszteltetnék, hiszen terjed a Krisztusi üzenet visszatartása és az „etika éjszakája”. (139.)

A 92. Német Katolikus Napok mottója „Úton az egység felé” volt. Drezdában a 30.000 állandó résztvevő mellett 70.000 alkalmi is volt, köztük protestánsok, zsidók, mohamedánok. (152-2.)

A római Szent Egyed

bázisközösség szervezésében idén szept. 11-13. között szervezték a Nemzetközi Imatálálkozót – de nem a tervek szerint Jeruzsálemben, hanem „technikai és egyéb okokból” Assisiben. (155.)

A török püspökök *Ad Limina* látogatásán a pápa hangsúlyozta: egy nem keresztény többségű országban az evangélium bátor hűség-gel vállalásával szükségképpen együtt jár az őszinte törekvés a keresztények egységére. (193.)

Az észti köztársasági elnököt, *Lenhart Merit* fogadva, a pápa újra kiemelte a keresztények ökumenikus együttműködésének fontosságát. (197.)

A Szerzetesek témájában jelenleg is folyó 9. Püspöki *Szinoduson Arinze* bíboros (a Vallások közti Párbeszéd Pápai Tanácsának elnöke) javasolta, hogy minden szerzetes-intézményben vezessék be a személyes és közösségi imát a keresztények teljes és látható egysége érdekében. (213.)

2. AZ ORTODOXIÁVAL KAPCSOLATBAN

Szarajevói nyilatkozat címen *II. Alexij* orosz patriárka, *Pable* szerb ortodox patriárka és *Franjo Kuharic* bíboros zágrábi érsek felhívást intézett május 17-én minden hívőhöz, muzulmánhoz is Bosznia-Hercegovina igazságos békéjéért. (114.)

„Migráció és menekült-helyzet a FÁK országaiban” címmel június 5-9 között Moszkvában konferenciát rendezett a Nemzetközi Katolikus Migrációs Bizottság Európai Tagozata. Az Oroszországba visszatelepülni akarók számát több millióra teszik. A konferencia jelentősége, hogy a katolikus – ortodox egyházak képviselői első alkalommal tárgyaltak ilyen szinten (137/2.)

Ugyancsak Moszkvában volt a „Keresztény hit és bé-kétlenség az emberek között” témájú nemzetközi ökumenikus konferencia. Ezt az ortodox patriarkátus kezdeményezte. Ez az első olyan összejövetel volt, amely a volt Szovjetunió területén az egyházak közötti ellentétek megoldását, az együttműködés ébresztését célozta. (144.)

A pápa a kialakult szokás szerint Szent Péter és Pál vigíliáján fogadta a konstantinápolyi ökumenikus patriarkátus küldötteit. Beszédében kérdést tett fel: milyen párbeszédet folytattak 15 napos együttlétük során Péter és Pál, akik részben annyira különböztek egymástól, másrészt annyira azonosak voltak törekvésükben és küldetésükben. A pápa leszögezte, hogy a tapasztalat is azt mutatja, a teológiai párbeszéd a közösségi élet új alapjait fekteti le. Szorgalmazza a vegyes bizottság teológiai párbeszédének folytatását. (148.)

Az ortodox küldöttséget köszöntve magán az ünnepen a Szentatya kifejezte reményét, hogy ebben a babilonban személyesen is találkozhat majd Róma I. Bartolomejossal patriárkával... (148/2)

Ortodox gesztusnak remélhető, hogy *II. Alexij* nem zárkózott el az elől, hogy az orosz ortodox egyház a szentjei közé iktassa szent Adalbert prágai püspököt. Ökumenikus „áttörésnek” számít Oroszország és a Balti Államok életében, hogy a moszkvai Szent Dániel monostorban keresztény, zsidó, muzulmán és buddhista vezetők elsősorban gyűltek össze közös imádságra és párbeszédre. (június 21-22-23) (152.)

Az ortodox egyházban újabban világiak is tanulhatnak teológiát, akik sem papok, sem teológia professzorok nem akarnak lenni. Ezt javasolta az ortodox teológiai főiskolák V. Nemzetközi Konzultációja. (182/2)

A szerb tömegtájékoztató eszközök Vatikán-ellenes kampánya a pápa remélt boszniai látogatása küszöbén felerősödött. A Vatikán szerb-ellenes és ortodoxia-ellenes politikájáról szóltak. Szerintük a pápa balkáni útja nem a békét szolgálja, hanem a katolicizmus megerősítését, az ortodoxia felügyeletét. (189/2)

Ugyanakkor Belgrád óvatosan, de nem elutasítótan fogadta azt a vatikáni tervet, hogy 2000-ben a pápa a Sinai hegyen a világ vallási közösségével találkozzon. (149/2)

Lényegesen javult az orosz ortodox és a katolikus egyház közötti viszony Oroszországban, a moszkvai apostoli adminisztrátor szerint. Tervezik, hogy létrehozzák a keresztény egyházak állandó konferenciáját. (201)

I. Bartolomej konstantinápolyi ökumenikus patriárka a katolikus egyházzal való párbeszédéről nyilatkozott a „30 nap” című nemzetközi folyóiratnak. A párbeszédet történelmi köteleességnek mondta. Cél az egyházon belül az élet, amely legyőzi a halált „ha számunkra az igazság valóban a sztyekben rejlik, nem pedig a szavakban.” (215.)

3. Anglikán téren

George Carey anglikán primás azt javasolta, hogy egyháza térjen el a vasárnapi istentiszteletre-járás kötelezettségétől, mert az egyre mozgékonyabb társadalomban nehéz ennek eleget tenni. A katolikus egyház gyakorlatára hivatkozva ajánlotta a hétköznapi liturgiát (138.)

Charles herceg lemondana az anglikán egyház fejének tisztségéről, amennyiben majd elfoglalja Nagy-Britannia trónját. Véleménye szerint Nagy-Britannia ma egy sok fajból és sok felekezetből álló társadalom, amelyben az

anglikán egyház kisebbség (146.)

150 anglikán lelkész lepett be a termelési, tudományos és pénzügyi szakszervezetbe, annak papi tagozatába. Ez a világ első olyan szakszervezeti tagozata, amelyben csak papok vesznek részt (198/2) – A katolikus – anglikán nemzetközi bizottság nyár végén tartott ülést Jeruzsálemben, a „Tekintély az egyházban” című közös nyilatkozat kidolgozására. (200/2.)

4. Protestáns jellegű hírek

Az ókatolikusok engedélyezik a nők pappászentelését. (51. szinodus Mainz.) Döntésüket jelnek fogják fel. (111/2)

Az Egyházak Világtanácsának 8 elnöke pünkösdi üzenettel fordult a keresztényekhez. Pünkösöd nyomán látható jelként kell tanuskodnunk a keresztények egységéről. Világunkban az egyház kötelessége, hogy lelki erőforrás legyen. (117/2)

Az Egyházak Világtanácsa és Lutheránus Világszövetség közös felhívást intézett Ruanda megsegítéséért, legalább 8 millió dollár szükséges a legsürgősebb humanitárius segélyként. (117/2)

A Lutheránus Világszövetség 114 tagegyháza 55 millió híve új főtitkára *Ismael Nhoko* zimbabwei ellékes. (149)

A pápa januári ausztráliai útján, amikor is Sidneyben boldoggá avatja *Mary Mac-Killo* rendalapítót, Sydney repülőtérén ökumenikus találkozó lesz. (164)

Gunnar Stålsett, a Lutheránus Világszövetség főtitkárát október 1-én fogadta a pápa (213)

A „Pályaudvari misszió” ma Európában kb. 8 országban működik a vasútállomások mellett, repülőtereken

is. Segíti az idős, fogyatékos utazók mellett a menekülteket, hajléktalanokat, bajba jutottakat. Ez a világ legjobban szolgáló ökumenikus együttműködése, mert kezdetől fogva katolikusok, reformátusok, evangélikusok együtt látják el a szolgálatot (218/2)

A megszentelt élet témájáról szóló vatikáni szinodus körében *Edward Cassidy* bíboros, a Keresztény Egyházakkal folytatott párbeszéd Pápai Tanács elnöke rámutatott arra, hogy az elkötelezett szerzetesek és világiak milyen fontos szerepet töltenek be az ökumenikus párbeszéd terén. A szinodusi atyák megismerkednek más keresztény hagyományok szerzeteseinek a miénktől eltérő életformáival. (217)

5. Hazai hírek

Új vallások a Biblia mérlegén címmel értékelte a Magyar Kurir az Ökumenikus Tanulmányi Központ IX. ökumenikus tanulmányi füzetét. (153)

Az Esztergomi Szinodus, amely 1994. júl. 3-tól 9-ig tartotta zsinatát, az Esztergom-Budapesti Főegyházmegegye fél évszázad után első ilyen szintű eseménye, sürgette az ökumenikus közeledést a többi keresztény egyházhoz és meghívta megfigyelőként *Hafenscher Károly* evangélikus és *Pásztor János* református professzor-lelkészt. (157)

Az Európai Keresztény Nők fóruma Budapesten tartotta közgyűlését aug. 19-26 között. „Ne félj, gondoldj a jövőre” címmel. (167)

Számos ökumenikus szervezettől eltérően, a fórum egyházaktól független szervezet, így egyaránt meg tudja szólítani a keresztény és az egyházba nem tartozó asszonyokat – mondta *Elisabeth Raiser*, A Fórum egyik elnöke (174/2)

A 28 országból érkezett kb. 300 résztvevő számára jó találkozási lehetőséget jelentett. A hatalmas változásokat megelőző Európában az asszonyok elkötelezettsége fontos. A fórum az igazságos Európa megteremtéséért fáradozik. (180)

Ökumenikus küldöttség járt a Vatikánban hazánk részéről, melyben a magyar egyházak képviselői és a Művelődésgügyi Minisztérium Egyházi Kapcsolatok Főosztályának vezetői voltak jelen. *Zakar Polikarp*, a Ciszterci Rend generális apátja meghívásával kezdődött a találkozó. A delegáció átadta Fodor Gábor levelét, amelyben a művelődésgügyi miniszter magyarországi látogatására hívta meg a vatikáni Nevelésügyi Kongregáció vezetőjét. (200)

Károli Gáspár Református Egyetem hittudományi kara tiszteletbeli doktorrá avatta szeptember 23-án *Galgóczy Sándort*, a világhírű Kálvin-kutatót, aki a würzburgi egyetem római katolikus teológiájának professzora. Ő az első katolikus teológus, akit a magyar protestánsok így tüntettek ki. (202)

6. Monoteista és távolkeleti vallások:

Közös zsidó-vatikáni nyilatkozat született a Család Éve alkalmából. Ez leszögezi, hogy mindkét rész számára a család messze többet jelent a csupán legális szociális-gazdasági egységénél (216)

Harminc éves a vallásközi párbeszéd intézménye: A Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsa. (128)

Június 15-én tették közzé a hírt, hogy a Szentszék s Izrael diplomáciai kapcsolat létesít egymással. (Hivatalos nyilvántartás szerint 5 300.000 lakosság 2,7%-a keresztény Izraelben. (137)

A zsidó-keresztény kapcsolatteremtés szaktudományos szintű jele *Clemes Thoma* luzerni professzor könyve: A Messiás-terv – a zsidó-keresztény találkozás teológiája. „Létezik manapság egy erős zsidó-keresztény mozgalom Európában és Amerikában. A haladás iránya abban mutatkozik, hogy valamennyi keresztény felekezet aktív hitéletet élő csoportjai növekvő számban felismerik a zsidóság jelentőségét, mint a kereszténység zsidó gyökerét. Ugyanakkor óvakodnunk kell a túlzott lelkesedéstől is...” Mostani pápánk egyik legerősebb jellemvonása a zsidóság iránti elkötelezettsége. „Honnan jönnek azok az emberek, akik nem akarják, hogy szomszédságukban zsidó éljenek? Ezek az emberek többnyire a szélsőjobb vagy szélsőbal képviselői, mindenestre nem igazán vallásos nők és férfiak. Rendkívül fontos annak tudatosítása, hogy az antiszemitizmus olyan jelenség, amely a kereszténység előtti időkből származik, a kereszténység idején megerősödött és az ún. kereszténység utáni időkben újfent megerősödött...” ezért negatív sztereotípiaként kell kezelni. A megélt kereszténység körében az antiszemitizmus visszaszorul (139/2)

Alexandria kopt-katolikus patriárkája elmondta az Egyiptomban élő keresztény kisebbség helyzetéről, hogy az ott élő 200.000 kopt katolikus hátrányos megkülönböztetésben részesül, bár nem vonják meg tőlük jogukat. Muzulmán nem keresztényeket különféle módon biztatják, hogy térjenek át az iszlámra. (140/2)

Leon Cleniczy rabbi pozitívan értékelte azt a tényt, amely szerint a római új katekizmus Jézus megölését nem rója fel a zsidóknak kollektív felelősség gyanánt és nem zárja ki Isten megbékélését Izrael népével. *James Rudin*, az Amerikai Zsidó

Bizottság Vallásközi Ügyei igazgatója pedig azt méltatja, hogy a zsidóságot a mai napig élő vallásként kezeli a katekizmus. (153/2)

Az Arab Országok főpásztorai, Közel-Kelet püspökei jártak a pápánál. A pápa rendkívül fontosnak nevezte azt a törekvést, hogy a muzulmán többségű országokban kisebbségi sorsban élő ősi keresztény közösségek eleven és nagylelkű tanúságtételt nyújtsanak. Továbbra is fáradozni kell a muzulmánokkal és zsidókkal folytatott vallásügyi párbeszédért, továbbá a szentföldi keresztény egyházak egymás közötti kapcsolatainak megteremtéséért (189)

A Horvátországban élő muzulmánok és zsidók legmagasabb rangú képviselői méltatták a pápa zágrábi kijelentéseit (190/2)

A kereszténység és a buddhizmus kapcsolatát jelentette a dalai láma angliai utazása. Most első alkalommal fűzött nyilvánosan magyarázatot az evangéliumok néhány szakaszához. Sürgette az elmélkedést a világ vallási egysége békéje érdekében (201)

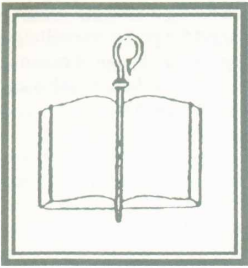
A megszentelt élet témájával foglalkozó római szinoduson nagy érdeklődést keltett a thaiföldi püspök javaslata, hogy a buddhista hagyományokhoz hasonlóan lehessen meghatározott időre is kolostorba vonulni. A püspökök szerint ezzel meg lehetne újítani a katolikus szerzetesélet hagyományát. (216/2)

Az izraeli nagykövetnek a pápánál való látogatása alkalmából a Szentatya leszögezte, új fejezet nyílik a katolikus egyház és a világ zsidósága közötti párbeszédben. (209)

*

Élhangozt a Magyar Római Katolikus Püspöki Kar Ökumenikus Tanácsa 1994. október 26-i ülésén.)

Lelkész-szemmel

Egy diakónus lelkész tapasztalatai

Egy vagyok azok közül, akik felnőtt – vagy inkább idős? – korban érezték meg az Úr hívását, és így jelentkeztem a Teológiai Akadémia levelező tagozatára.

– Akár diakónus lelkész az ember, akár „igazi” – valóban Urunk választott ki erre a szolgálatra. Bár egyesek – még lelkészársaim is itt az egyházmegyében – igen nagy különbséget látnak e két lelkészfajta között.

Immár ősz fejjel, 50 évesen nem volt könnyű beülni az „iskolapadba”. Sokszor éreztem úgy egy-egy vizsga után, hogy tovább már nem megy, de a következő alkalommal ismét elmentem az előadásokat hallgatni, s újból és újból vizsgáztam.

1986-ban végeztem, és a Budavári templomban, ahol gyermekkoromban is már hallgattam Isten igéjét, kibocsátottak gyülekezeti munkatársi szolgálatra. Az azt követő időben – egészen 1991 nyaráig – igen sok helyen hirdetem az Igét, fekete öltönyben, Lutherkabát nélkül.

Egy tavaszi estén, 1991-ben, a Bécsikapu téri templomban meghallgattott négy – számomra akkor még idegen – férfi. Az istentisztelet után beszélni akartak velem. A beszélgetésre természetesen sort kerítettünk. Elmondták, hogy Ipolyvecéről jöttek. (Fogalmam sem volt, hol is lehet ez az érdekes nevű kisközség, azon túl, hogy tudtam, az Ipoly határfolyó. Tudatlanságom annál inkább meglepő volt, mert feleségem édeanyja hat évig élt Balassagyarmaton, a Szeretettotthonban, Ipolyvecétől mindössze 16 km-re.)

A férfiak – a felügyelő, a gondnok, a pénztáros és a kántor – elmondták, hogy már fél éve nincs lelkészük. Van viszont szép templomuk, parókiájuk, amelyhez nagy földterület tartozik; a ház körül szőlő, málna-, eper- és ribizliültetvények, a házhoz garázst építettek, egyszerűen elmondták mindent, ami szép és jó. Azt sem tagadták, hogy viszonylag kicsi a gyülekezet, kb 180 fő-

ből áll. Őszintén szólva, nagyon meglepett már a „felbukkanásuk” is, mégis igent mondtam, amikor meghívtak április 7-re bemutatkozó prédikációt tartani. A testvérek azért jöttek, hogy meghívjanak lelkészüknek Ipolyvecére.

Arra, hogy gyülekezetben parókus lelkészként szolgáljak, tulajdonképpen soha nem gondoltam. Megelégedtem az alkalmankénti és igen változatos helyszíneken tartott igehirdetésekkel és volt egy jó munkahelyem. Attól fogva azonban a gondolat nem hagyott nyugodni. Feleségemmel sokat beszélgettünk arról, hogyan tudnánk elképzelni életünket egy kis településen, találgattuk, milyen lehet a parókia. Mivel még 58 éves sem voltam, legalább két évem volt hátra ahhoz, hogy nyugdíjba mehessenek. Nem tudtam elképzelni, hogyan is tölthetném be addig a lelkészi állást.

Végre elérkezett április 7. napja! Nagy izgalommal és a szokásosnál bizony alaposabban felkészülve, az alkalomhoz illő énekeket kiválasztva érkezünk – a megbeszélte időpontnál fél órával előbb – a parókiához. A „szembe-szomszéd” – ahogy itt mondják – (azóta kedves, jó barátunk) állította meg szerény kis Trabantunkat, amikor tovább akartunk hajtani. Nem hittük el, hogy egy ilyen kis településnek ez a szép és viszonylag nagy templom az evangélikus temploma.

Rövid várakozás után megérkeztek a vezetőség tagjai és beinvitáltak minket a fűtött, igen barátságos gyülekezeti terembe, ahol teaszütemények, üdítő és kávé vártak minket. A bemutatkozásra eljött az egyházmegye esperese feleségével együtt, akiket jól ismertünk. A prédikációt hallgató gyülekezet megtöltötte az igen szép templomot, egyesek könnyelábadt szemmel hallgatták, mind az igehirdetést, mind pedig bemutatkozásomat. Esperes úrékkal és az egyházmegye felügyelőjével – aki szintén Ipolyvecén lakik, és ma is meleg barátság fűz hozzá és családijához – a gyü-

lekezet felügyelőjénél ebéden vettünk részt.

Kellemesen elfáradva, de az élményektől igencsak „feldobva”, érkezünk haza, Budapestre. Lányunkkal, vejünkkel és az akkor éppen csak négy hónapos unokánkkal együtt bontottuk ki a csomagokat, amelyeket már megérkezésünkkor el kellett helyeznünk kocsink csomagtartójában. Már másnap telefonált a felügyelő, hogy a gyülekezet – alig pár ellenszavazattal – megszavazta azt, hogy meghívjanak lelkészüknek. Teljesen véletlenül és váratlanul lehetőségem nyílt arra, hogy korengedményes nyugdíjba menjek. Éltem az alkalmalmmal és immár semmi akadályja sem volt annak, hogy az Ipolyvecéi Evangélikus Gyülekezet lelkésze legyek.

1991. május 22-én a Bécsikapu téri templomban Szekib Imre püspök diakónus lelkészé szentelt. Erre az ünnepi alkalomra az ipolyvecéiek megint kitétek magukért. Autóbuszszal és személygépkocsikkal érkeztek és valósággal „ellepték” a budavári templomot. Nem túlzok, ha azt írom, hogy a gyülekezetből legalább 80 személy vett részt a szentelésemen, s kivétel nélkül magukhoz vették Urunk Szent Vacsoráját. A budavári gyülekezet vendégül látta a vecéi gyülekezetet, valamint minden vendéget.

Nyaralás után rögtön Ipolyvecére utaztunk, immár családjunkkal együtt. Szépen festett falak, vakító fehérre mázolt ajtók, ablakok (függönnyel, sötétítőfüggönnyel) fogadtak minket és a gyülekezet vezetői igen nagy szeretettel. A „lakoma” megisméltődött, ezúttal a gondnok úr és családja látott vendégül minket. Kísunokánk, Henriett nem győzte falni a tejszínhabot. (A sült kacsát akkor még nem tudta értékelni! Azóta a kislány templomunk lelkes, hűséges látogatója. A múltkor, egy igen fárasztó vasárnap estéjén a kislány azt mondogatta nagymamájának, aki éppen mosogatott: „meghalt és eltemették...”. Figyeltem őket és hallottam, hogy uno-

kám segítséggel bár, de el tudta mondani az Apostoli Hitvallást.)

A szolgálatot július 1-én kezdtem el, de akkor még csak szombat-vasárnap tartózkodtunk feleségemmel a parókián. Közben apránként vittük a holminkat, könyveinket, mindig annyit, amennyi a kocsiba elfért. Augusztus közepén költöztünk „végleg” Ipolyvecére, a gyülekezet férfitagjainak segítségével.

Elég hamar sikerült berendezkedni, ami nem a mi érdemünk, mert az aszszonytestvérek egyrészt munkájukkal, másrészt adakozásukkal megkönnyítették azt. Kaptunk lámpatesteket, szőnyeget, konyhabútort, gáztűzhelyet, unokánk részére kiságyat és még nem is tudom, mi mindent. Úgy tűnt, valóban akarják, hogy legyen lelkészük és e cél érdekében minden áldozatra képesek.

Az esperessel nagyon jó kapcsolat alakult ki, ez a mai napig tart, ha lehet meg is erősödött és rövid idő múlva én lettem az egyházmegye jegyzője.

Szeptember 22-én volt a hivatalos beiktatásom, melyet az esperes végzett és szép számmal vettek rajta részt az egyházmegye lelkészei. Külön örömmre szolgált, hogy a Budavári gyülekezet tagjai autóbusszal és gépkocsikkal érkeztek. Eljött a Schütz-kórus vezetőjükkal, *Csorba Istvánnal* együtt és szép énekükkel emelték az ünnepség hangulatát. Hálával tartozom régi barátomnak *Péskó György* orgonaművészenek, aki orgonajátékával szolgált ezen az emlékezetes ünnepen. Gyülekezetünk kibérelte községünk kultúrházát, ahol az ünnepséget követő vacsorán egy talpalatnyi hely nem maradt, úgy megtöltötte a két gyülekezet, a falu népének tekintélyes része, élükön a polgármesterrel és családjával, a katolikus gyülekezet vezetősége, valamint családom, tanfolyamtagjaim. Lehoczky Endre lelkésztestvérem olyan gyönyörű verssel köszöntött, hogy azóta is, ha valami bánt, sokszor idézgetem és mintegy tanácsolom magamnak: „...homokba írdjad!” A kedves ünnepségnek és az eszem-iszomnak az vetett véget, hogy a budaváriaknak indulniuk kellett hazafelé. Az egész ünnepség megható, szívszorító volt és örökre emlékezetes maradt.

Minden ünnep elmúlik, s *jönnek a szürke hétköznapok*. Így volt ebben az esetben is.

Lassan rá kellett jönnünk, hogy a felénk áradó sok-sok szeretet egy része nem is szeretet, hanem az előző lelkész, illetve annak családja felé irányuló „fitogtatás”. Erre példa az, hogy egy aszszonytestvérünk az iktatás előtt gyönyörű virágokat adott, tegyük az ablakba – mondta, mert az előző lelkész feleségének is szép virágai voltak. Rettentően meglepődtem, amikor pár nap múlva jött, elvitte a csupán dekorációnak szánt virágokat.

Azóta eltelt három év! Sok kellemet-

len élmény is ért minket a kellemesek mellett. Ez a gyülekezet, bár egyházfenntartói járulék-fizetőinek száma ma már mindössze 147 fő, *szorgalmasan jár templomba*. Egy-egy vasárnap délelőtti istentiszteleten a legkevesebb a 60-62 fő, de nem ritka az sem, hogy 90-100 fő vesz részt. Úrvacsorát viszont csak nagyünnepeken vesznek. S ha valaki vett Nagypénteken, akkor má nem vesz Húsvétkor, sőt esetleg még Pünkösdkor sem. A bűnbocsánat „kitart” az Aratási Hálaadó Ünnepig.

Ez nekem azért furcsa, mert a Bécsi-kapu téri templomban minden vasárnap kétszer van úrvacsorai istentisztelet.

Ezek az itteni szokásokon nem lehet változtatni. Egyik lelkész-testvérem jegyezte meg egy alkalommal: ennél már csak az rosszabb, ha valahol már szokások sincsenek!

A délutáni, illetve esti istentiszteleten résztvevők száma lényegesen kevesebb. Általában azok jönnek el ezekre az alkalmakra, akik délelőtt is voltak templomban. Ősztől tavaszik istentiszteleteinket délután 1/2 3 órakor tartjuk, nyáron pedig 18 órától. Vannak olyan családok, akik az esti alkalmakon nem vesznek részt, mert ha már egyszer átöltöznek, és elrakják az alkalmi ruhájukat (asszonyok a harisnyát), akkor már nem veszik elő este még egyszer.

A bibliaórákra rendszeresen járók száma: 15-20 fő. Előfordult egy alkalommal, hogy egyik asszony – és már nem is fiatal – felpattant a bibliaóra közben a helyéről és kiment a gyülekezeti teremből. Pár perc múlva visszajött, szép csendben leült a helyére. Nem bírtam utalkodni a kíváncsiságom és megkérdeztem: hová ment; Azt felelte: elfelejtette a vacsora alatt elzárni a gázt. Az idő akkor hideg, párás volt, csúszott az út. Ez az asszony mégis visszajött hallgatni Isten igéjét, imádkozni, énekelni. Éveken keresztül egyetlen férfi volt közöttünk bibliaóráinkon, *Babka Tivadar* lelkésztestvérem, aki idén tavasszal hunyt el. Nagyon szeretett igét hallgatni és énekelni. Kedvenc éneke volt: *Szelid szemed, Úr Jézus...* Nem zavarta, hogy ő volt az egyetlen férfi az asszonytestvérek között.

A hittant tanulók száma igen csekély, de minden evangélikus gyerek jár hittanórára. A számuk azért kevés, mert a falu evangélikussága is mindössze 147 fő. Ez az egyházfenntartói járulékot fizetők száma, ehhez számítható még kb. 20 gyerek, akik részben az iskolában, részben pedig a parókián tanulnak.

Ezzel kapcsolatban is van – sajnos – keserű tapasztalatom. Az egyik kislíú édesanyjának említettem, hogy a gyerek nem tanulja meg a hittanórák anyagát és jóformán nem tud semmit. Az anyuka mosolyogva azt felelte: *Tisztelendő úr, elég, ha a gyerek a Miatyánkot és az Apostoli Hitvallást tudja*. Nem vitat-

koztam, de arra gondoltam, hogyan fog ez a kislíú konfirmálni?

Kaptam már szíúli „dorgálást” azért is, mert érdeklődni mertem, miért nem jött a gyerek az órára. Az édesapa szerint semmi közöm hozzá. Ha jön, akkor jön, ha nem, akkor nem. Ha tanul, tanul, ha nem, akkor nem tanul. Igaz, ez az apa pár nap múlva elnézést kért oromban viselkedéséért.

Ugyanezek a szíúlok a tanévnyitó, illetve -záró istentiszteleteken ajándékokkal, virágsokrokkal kedveskednek, illetve köszönik meg az egész évi munkámat.

Évek óta fogadjuk a szupplikáló teológiai hallgatókat. Ez alkalomból szépen adakoznak gyülekezetünk tagjai. Igen sok termény szokott összegyűlni és készpénzt is majdnem mindenki ad. Számomra az a legmeghatóbb, amikor egy-egy idős, egyedülálló asszony eljön és hoz egy zacskó babot vagy mákot, esetleg 3-4 fej káposztát. Vannak olyanok is, akiknek tonnaszáma terem a burgonya és nem hoznak egy darabot sem. Gondolom, ez másutt is így van.

Az adakozásról külön regényt lehetne írni. Soha nem fogok rájőnni, miszerint döntik el, hogy egy bizonyos cél érdekében érdemes-e áldozatot hozni. Két évvel ezelőtt volt a 25. házassági évfordulónk. *Madocsa Miklós* budavári lelkésztestvérem, régi barátom jött el egy vasárnap délután és megáldotta házasságunkat. A gyülekezettől értékes ajándékot kaptunk, és a gyülekezet tagjai megtöltötték a templomot. De előfordult olyan eset is, hogy egy alig 15.000 Ft-os kiadás kifizetéséhez a Püspöki Hivatal anyagi segítségét kellett kérni.

Visszatérő probléma, ha vendég-igehirdetőt hívok. Úgy gondolom, jó az, ha néha mást is hallgatnak, nem csak engem. Minden alkalommal felvetődik valaki részéről a kérdés: ki küldte ezt a lelkészt, miért nem egy másik jön (aki esetleg 20 km-ről közelebről jönne)? miért nem én fizetem az útiköltséget, ha egyszer én hívom a vendéget? Az iktatókönyvből és a régebbi lelkészi naplókól látom, hogy itt régen is megfordult sok-sok vendég és az egyházmegyében is így szokás. Engem is hívnak lelkésztársaim, és akkor mindig mérlegelnem kell: elfogadjam-e a meghívást, hívhatok-e én is valakit adventi vagy böjti időszakban igehirdetőre vagy egyszerűen csak vendég-igehirdetőként? A gyülekezet egy rész szívesen meghívja a vendéget – feleségemmel és velem együtt – ebédre vagy vacsorára.

Sajnos vegyes a gyülekezet. Ezt igen nehéz megszokni. Ha történik valami jó, rögtön gondoskodnak arról, is hogy ne bízzam el magam. Azonnal történik valami *bántó* esemény. Állandóan pletykálnak, s minden a fülembre jut előbb, vagy utóbb. Számomra furcsa, hogy az esküvők időpontját én tudom

meg utójára. Sokkal fontosabb a zene-
kar lekötése, az étterem vagy a kultur-
ház bérlése, a menyasszonyi ruha köl-
csönzése, mint a lelkszel való egyez-
tetés. Tudom, hogy ennek praktikus
okai vannak, de azért mégis különös.

Megmondták már a vezetőség
tagjai: mi fizetünk, mi parancsolunk! Ne
menjek helyettesíteni, mert ők paran-
csolnak. Ne térjek ki – még általános-
ságban sem – a prédiációban egy-
házunk nehéz anyagi helyzetére, mert
az őket zavarja. Ők hajlandóak áldo-
zatot hozni (igaz, hogy az év első felé-
ben mindössze 25 fő fizetett egyház-
fenntartói járulékot, ez még a 20%-ot
sem teszi ki).

Kedves lelkésztársaim! Nagyon ké-
rek mindenkit, senki ne ítéljen el ezért
a kis írásért. Tudom, más gyülekezetben
más gondok vannak. Mindenhol élnék
jó és kevésbé jó emberek. Tudom, min-
denki bűnös, az egy igazi emberen, Jé-
zuson kívül. De én a budavári gyüle-
kezetben nőtem fel, édesapán presbiter
volt, felnőtt koromban én is az lettem.
Később pedig a gyülekezet jegyzője.
Különösen jegyzőként sok alkalmam
volt megismerkedni a budaváriak gond-

jaival. Az elmúlt három év sok illúziótól
megfosztott. Azt hittem, hogy itt, ebben
a vidéki, kicsiny gyülekezetben is olyan
lelkes, józan gondolkodású presbiterek-
kel dolgozhatok együtt, mint amilyenek
a budavári presbiterek voltak. És mivel
találkoztam? Nálunk képtelenség ko-
moly ülést összehívni. Egyrészt nem
jönnek el a presbiterek, másrészt a
kocsmában találkoznak az ülés előtt,
akik eljönnek. Ha felvetődik valami vi-
tás kérdés, nem érvek harcolnak érvek
ellen, hanem az győz, aki hangosabban
tud szólni. Amikor olyan szerencsések
vagyunk, hogy a gyűlés szavazatképes,
és az okosabbja, a józanabbja van jelen
és döntésre tudunk jutni valamely kér-
désben, akkor meg az a gond, hogy 10
hónap elteltével sincs a kezemben a
jegyzőkönyv. A jegyző – akivel tulaj-
donképpen igen jó barátságban vagyok
– január óta nem készítette el sem a
presbiteri ülések, sem a közgyűlés jegy-
zőkönyveit.

Néha úgy érzem, mintha teljesen fe-
leslegesen szolgálnék, minden szószék-
ről elhangzott szó süket fülekre talált
volna. Hiszen a Szentháromság utáni
vasárnapok textusainak jó része a szol-

gálatról szólt, beleértve a presbiterek
szolgálatát is.

*Mindezek ellenére szeretem a gyüle-
kezetemet, és tudom azt, ha egyszer va-
lami oknál fogva Urunk elszólít innen
akár más gyülekezetbe, akár az örök
házába, mindig szeretettel fogok emlé-
kezni ezekre a kedves, de számomra
megfejthetetlen emberekre.*

Kérem Urunkat, adjon napról napra
erőt

– hogy el tudjam viselni zokszó nélkül a
megbántást, a meg nem értést;

– hogy ne zúgolódjam, ne veszítsem el
az emberek szeretetét;

– hogy olyan örömmel és lelkesedéssel
szolgáljak, mint elkezdtem;

– hogy ne halljam meg a sértéseket és
csak a jó szóra, a szeretet megnyilvánu-
lásaira figyeljek;

– hogy tudjak mindig, mindenkinek
megbocsátani!

*Ezért imádkozom naponta együtt
Lutherral:*

*„Használj fel eszközödül Irgalmas
Uram! Ugyan el ne hagyj, mert ha ma-
gamra maradok, úgy könnyen mindent
elrontok.”*

Benkő Ferenc
diakónus lelkész

SZEBIK IMRE.

A sérült ember a társadalomban*

Két cikk olvasása keltette fel bennem az érdeklődést a
téma iránt az *Universum* című német folyóiratban.

Peter Radtke: Miért van szüksége társadalmunknak a sé-
rült emberekre és *Fredi Saal:* Miért téves az a kérdés, hogy a
társadalomnak szüksége lenne sérült emberekre.

Valamit a két szerzőről.

Dr. Peter Radtke, 1943-ban született, 51 éves. Tolmácsnak tanult,
francia és spanyol nyelven végezte szolgálatát. 1963-ban Pennsylvá-
niában tesz különleges vizsgát az amerikai kultúra és civilizáció
témájából, 1968-ban érettségizik, 1976-ban doktorál Regensburg-
ban, 1977-84 között a müncheni népfőiskolán a sérült emberek közti
munka szakterületének szervezője. 1978 óta színházi tevékenységet
is folytat mint szerző és színész. Több színházi mű szerzője. - Testi
fogyatékos. (Körperlich behindert)

Fredi Saal 1935-ben született, 59 éves. Bénán született, először
szellemi fogyatékosok iskolájába írták be. 1960 óta foglalkozik a
kérdéssel, publikál és tart előadásokat a rádióban. Könyve jelent
meg: *Egy sérült ember tapasztalatai – Erfahrungen eines Behinderten* – életrajzi esszéírás.

I. Kicsoda a sérült?

Behinderte: akadályozott, Hinderten: hátrányos, (fogyá-
tékos, mindenképp rossz!) Angolul: handicap: hátrány, meg-
terhelte.

Többféle típust különböztethetünk meg.

a) Aki születésétől fogva sérült

Szülők és nagyszülők minden születés előtt izgulnak, világ-
nézetük szerint imádsággal és könyörgéssel fogadják az újszül-

öttet. Bárcsak egészséges lenne. Közismert, hogy arányaiban
növekszik a sérült újszülöttek száma. Sokszor a szülés során
sérül a gyermek jóvátehetetlenül s életreszólóan. Nem kívá-
nom részletezni, hogy milyen sérüléssel születnek a gyer-
mekek s kell sorsukat vállalni egy életen át.

Méltán hangoztatja Fredi Saal, a sérültség mégsem nega-
tívum. Feladhatatlanul és megváltoztathatatlanul tartozik
személyiségéhez. Nem lenne ő, ha nem lenne mozgásában
korlátolt, ha nem ennek adottságában alakította volna ki
életformáját.

Sérülteként élni új szín az élet széles palettáján.

Feszültsége környezetében van. Ő megtanulta magát elfo-
gadni, de szülei egészséges, szép gyermeket vártak, s helyette
egy beteg, mozgáskorlátoltat kaptak. Ők szerettek volna
gyermekükkel dicsekedni, s a gyermek is amikor találkozik a
külvilággal, a környezet más milyenségével, fájdalommal ele-
mí erővel tör fel a lelkéből.

b) Aki az élet során sérültté vált

Aki születése pillanatában, aki gyermekkori betegségben
(Heine-medin kór), vagy később autóbaleset következtében
lett helyhez és betegágyhoz, tolókosíhoz kötött.

Úgy vélem, ez a sokkal nehezebb belső lelkifeldolgozást
igénylő eset.

Miért engedte Isten? Hogy eshetett meg velem? Hogy
tanulom meg ezt a redukált életformát?

Megannyi kérdés, amelyre választ kell találni. A modern
élet egyre több ilyen esetet állít elénk, részint a technikai
fejlődés árnyékjelenségeiként (üzemi balesetek), részint idős
korban agyvérzés, keringési betegségek következtében. A
kevesebb testi munkát igénylő, kényelmes életstílus e beteg-
ségek számát növeli az automatizált 20. századvég világában.

* Elhangzott Nyíregyházán, 1994. október 4-én, az Országos Diakóni-
ai Konferencián

Kicsoda a sérült?

c. *Aki nem tud róla, hogy sérült*

– Ne ámuljunk e megfogalmazáson. Inkább gondoljunk csak bele, hogy az elmúlt történelmi korszak hány embert tett lelki sérültté társadalmunkban.

A totalitárius berendezkedettség velejárója a felülről irányítotttság. A kötelező világnézet körülrásától a templombjárás tilalmáig, a párttagnak a temetésen való részvétel engedélykérésétől a munkásörsgében való részvételig, hány megnyomorított lélek sóhajtott fel 1989-90 esztendőben. De már sérülten, anélkül, hogy tudnának róla.

Mert azok tudnak róla, akiket megaláztak, Recskre vittek, vagy börtönbe vetettek, Borsos tanyára deportáltak, vagy megfélemlítettek. De a nagy tömeg nem veszi tudomásul sérültségüket.

Társadalmunk kóros tünetei a sérült lelkeség következményei.

Próbáljuk sebeinket gyógyítani, de sokszor rossz helyen, s még rosszabb módszerrel. Az alkoholos ezek közül a leglátványosabb rossz megoldás, a szektába menekülés újabb lelki nyomorúság forráshelye.

Itt szólhatunk a jövődő sérültekről is. A korai kapitalizmus gazdasági farkastörvényei, a versenyszellem a teljesítményorientáltság tovább növeli a testi és lelki sérülek táborát. A kudarc és a fiaskó, a lemaradás saigó sebeket üt egészségünkön éppúgy, mint sokszor tagadott lelkünk mély vonulataiban.

d) *A sérült a Teremtés vagy a Teremtő selejte?*

E sarkosan megfogalmazott kérdéssel is konfrontálódunk kell. Antropológusok beszélnek Ist-Zustand és Soll-Zustand fogalomról. Amilyenek vagyunk, s amilyenek lennünk kellene.

Gyermekek, akiket már az anyaméhben vizsgálunk, ha nem felelnek meg az elvárásnak a Soll-Zustandnak, halálra ítéltük – öröklött genetikai ártalmukra hivatkozva.

– *Külön ügy a horvátországi apácák* erőszakos kapcsolatából született gyermekek ügye, ahol a pápa kötelezte őket a terhesség kihordására – szerintem helytelenül.

1. Apácák nem akartak szülni
2. Hivatását kénytelen feláldozni
3. Mit mond a gyermekének, milyen felnőtt lesz belőle? Biztosan sérült.

4. *A döntés joga az apácáké lett volna!*

– Két genetikus tudós szerint egy sérült majom is ott volt a teremtés hajnalán, s ez okozza a genetikus hibát az embernél, s nem az isteni Intelligencia.

Miután mutáció nélkül nincs fejlődés, e selett magyarázata a kezdet hiányaival magyarázandó. Lenyügöző elmélet, csak éppen bizonyíthatatlan, s ezért elfogadhatatlan.

Nem a fejlődés, a haladás az élet motorja és normalitása. Ha valakinek 6 uja van 5 helyett, éppúgy sérültnek tartjuk, pedig 6 ujjal többet lehet fogni, érzekelni, mint ötlet.

Vagy a Cortegan gyógyszer sérültjei, akiknek kezük nem fejlődött ki normális mértékben – az ötvenes években születtek Németországban – lábukkal ügyesebbek, mint mások kezük forgatásával, mégsem mondjuk, hogy a nem testi fogyatékosokként születettek lába beteg lenne.

Nem valljuk Leibniz-cel, hogy a bennünket körülvevő világ a létező legjobb, de a sérültség titkát, a fogyatékoság forrását korántsem könnyű megtalálni, vagy megfejteni (inkább csak tényként elfogadni lehet).

e) *Az ún. oppozíció elve*

A Biblia beszél az ellentétek valóságáról. Világosság – sötétség, víz és szárazföld, növények és állatok, a jó és a rossz, az igaz és a hamis.

A számítástechnika, amely a 2. ipari forradalmat hozta az emberiség történetében (az első a gőzgép feltalálásával kezdődött) az ún. oppozíció elméletére épül. Ami nem 0, az 1.

Nem lenne egészség, jó közérzet, a test hibátlanságának tudata, ha az ellenkezője nem volna érzékelhető. Így a sérült állapota mentén – vagy vele konfrontációban – fogalmazzuk meg, mi a teljes, a normális az egészséges.

A sérült személyiség önmaga definícióját, legalábbis egy részét, önmaga értékelésének a nem sérülttel való szembeállításból nyeri – olykor önmaga ártalmára is. A különbség ugyanis lehangoló lehet.

Végezetül e ponton belül:

f) *Mi az emberi az emberben?*

Peter Singer ausztrál etikus szerint az az ember, akinek öntudata van, jelent és jövőt ismer. – Ez felületes definíció, hiszen az 5 éves gyerekek is alig van jelen- és jövőtudata, nem szólva az újszülöttről, ki vonná azonban kétségbe emberiségét?

Ember az, aki 2 sejtől jön a világra – hitünk szerint Isten teremtményeként.

Ma már azt sem mondhatjuk, hogy embertől kell feltétlen születnie, ismerve a géntechnológia lehetőségeit.

Ember, aki személyiség, person. Personare: áthangzani, átcsengeni. Ami átcseeng, áthallatszik, az az Isten képmására teremtettségünk, amely egyszerű és utánozhatatlan.

Mi az emberi az emberben, mi az, ami elvehetetlen tőle?

- 1) *Intelligenciája* – Ez különbözteti meg az állattól. Míhez, kihez mérjük? Einsteinhez vagy Teréz Anyához? IQ-t mérjük, vagy a megszerzett tudás halmazát?
- 2) *Testi képességei* – Ez is feltétlen érték. Olimpián medáliát lehet nyerni vele. De az állatok olykor ügyesebbek, erősebbek, gyorsabbak, mint az ember.
- 3) *Teljesítménye* – Ez a fenti kettő együtt hatásában jelenik meg. Mi az összehasonlítási mérték?

E három mutató alapján a sérült minden konkurenciaharcban alul marad.

Az ember létjogosultsága, embersége nem adottságaiban van, hanem pusztán léteben, abban a tényben, hogy ő él, existál, ha nem is brillírozik értelme szárnyalásával, ha nem is képes elbűvölő testi mutatóvonalakra, s ha személyisége nem is mérhető csodálatra méltó teljesítmények láncolatában.

II. Szüksége van-e a társadalomnak sérült emberekre?

a) *Nincs szüksége*

– mondják sokan. Profitorientált világban élünk. A sérült nem tud termelni, hasznot hozni. Csak ráfizetés, teher a foglalkoztatásuk is.

Az a gondolat alapvetően téves, hogy amiként a sérült igényli a társadalmat, akként kell igényelnie a társadalomnak a sérültet, – ezt a sérült Fredi Saal közpeli így.

A sérült ember számára is teher volna az a tudat, hogy ő a szükséges rossz a társadalom életében. Az az érv, mely szerint a sérült, nyomorék, fogyatékos erkölcsi építkezésül szolgálhat a másik, egészséges ember esetében – „humanitárius luxus” gondolat – mondja Fredi Saal. Ettől nem lesz megelégedettebb és boldogabb a másik. S a világ egyetlen sérült nélkül is existálna.

b) *Szüksége van*

– *Ez a másik állítás.*

Érvei:

- 1) A sérültek között nagyobb a türelem, erre kényszerítik környezetüket.
- 2) Hiányzik a konkurrencia, a versengés szelleme – nincs miért!
- 3) Megtalálható a spontaneitás, a rögtönzés.

- 4) Igény jelentkezik náluk az egészséges derűre.
 5) Hiányzik minden mesterkélttség. Nem akarnak többnek látszani, mint a nem sérültek. Úgy is látszik hátrányos helyzetük.

Mindezek pozitív érények, amelyeket az ő társaságukban tanulhatunk, gyakorolhatunk, s ha elfelejtettük őket, eszünkbe juttatják. Ezért állítja *Erica Schuchardt* hannoveri professzor: „A sérült igényli a társadalmat, - annak segítségét, támogatását - de a társadalom is igényli a fogyatékosokat”.

c) *Kinek van igaza?*

A kérdésfeltevés rossz! Akár igényeljük a sérülteket, akár nem, vannak, léteznek, élnek.

Ők is közösségi lények, homo soziosus-ok. Közénk tartoznak. Isten teremtményei. Az individuuum autonómiájának ideája, a személyiség szabad döntése mások léte és elfogadása megítélésében csak európai kultúrkörben megfogalmazott állítás, amely a felvilágosodás, a francia forradalom idején artikulálódott.

Az embernek nem lehet szabadsága mások rovására. ezért sérült embertársai létén még medítálnia sem szabad, csak elfogadásukat igényelheti, mint a levegőt, mely az élet feltétele, mint a vizet, melyet a sérülteknek is nyújtania kell.

III. Mi a feladatunk a sérült emberek között?

a) *Újra mondom: elfogadni őket társainknak.*

Rendkívül megrendítő, gazdagító a velük való találkozás. Aki nem élte át, ajánlhatjuk neki.

b) *Segíteni őket maguk sorsa elfogadásában*

A beszélgetés, a pásztorolás a megfelelő szinten és lehetséges dimenziókban. Értelmessé tenni életüket képességeik hangoztatásával, használatával.

c) *Segíteni őket életfeltételeik megteremtésében*

Dr. Gadó Pál féle otthon ilyen kezdeményezés Piliscsabán (Síló). Nyugat-Európa előbbre tart. Több is a sérült. Degeneráció jelei erősebbek, mint nálunk.

d) *Segíteni a társadalmat a sérültek elfogadásában, hozzájuk való helyes viszony kialakításában és értelmezésében.*

IV. Mi az egyház feladata ezen a téren?

a) *Fokozott érzékenységgel vizsgálni környezetünket*

A szenvedély-betegségek terjedésével növekszik a sérült gyermekek száma. Vizsgálatok kezdeményezése falusi lelkeszek feladata. Figyelni azokat a családokat, ahol ilyen esetek már előfordultak, az örökletes adottságok miatt. Bizonyos betegségek ma már jobban kezelhetők, esetleg gyógyíthatók.

- Külön gondot okoz a *homosexualitás* terjedése és annak félreértett igényei. Látásom szerint akár öröklött, génállománybeli elváltozás, akár más módon kialakult homoszexualitás igénymegjelenéséről van szó, sérült személyiséggel állunk szemben.

A sérült ember beteg. Nem bántani, nem is kiközösíteni, hanem kezelni szükséges. Annak igénye, hogy két azonos nemű személy együttélését „quasi házasságnak” ismerjék el, a jogászok és orvosok félrevezettségét mutatja (pl. Dániában), megáldásuk pedig egy beteges állapot véglegesítésére lenne lelki pecsét, amit semmiképpen sem vállalhatunk.

Figyelni és fokozott mértékben pásztorolni őket viszont Istentől rendelt feladatunk.

b) *Józanul látni teljesítőképességünk határait*

Társadalmunk rendkívül súlyos tüneteket mutat és a mély-

ben még fájdalmasabb lelki sebeket sejthetünk. Ennek jelei az alkoholizmusban, az öngyilkosságok, a válások magas számában, az idegbetegek (neurotikusok) növekvő tendenciájában figyelhetők meg.

Evangélikus egyházunk igyekszik magára vállalni a társadalmi terhekből – létszámarányán felül, de az egész gondjait megoldani nem képes. Növekvő feladatvállalásunk tendenciájának jele a GYIVI (Gyermek- és Ifjúság Védelmi Intézet) kaposvári központjával való szerződés-kötés is, állami gondozottak jobb ellátása érdekében.

Épülő otthonaink új időseket várnak. Lehet, hogy egészen súlyos fogyatékosok számára külön otthon megépítésére nyílik lehetőség.

c) *A társadalom lelkiismeretébresztésének szolgálatát is vállalni kell*

Nem a mindent jobban tudás pozíciójából, hanem az indokolatlan nagyvonalúsággal szemben. Nagycsaládok nehéz helyzetének javításáért szót emel az egyház éppúgy, mint ahogy utógondozó állomások létesítését is szorgalmazta volt szenvedélybetegek és börtönből szabadultak részére.

Fájdalmas, hogy még magát kereszténynek nevező párt sem vette komolyan az abortusz kérdésben elfoglalt egyházi álláspontot.

Mit tehet az egyház?

d) *Jó példaadást és szolgálatvállalást mutathat.*

A diakóniánk hitünk hitelesítése a kívülállók előtt.

Kapunk érte társadalmi elismerést, még ha nem is ezért végezzük.

Hogy mekkora missziói vonzása van diakóniáinknak, nehéz megítélni. Egy bizonyos, nem lehet nem végezni. Jézus igéje s parancsa kötelez rá (Mt 25).

V. Jövő távlatok

Ernst Klee, frankfurti újságíró az ideális sérült ember figuráját így jellemzete: kedves, hálás, könnyen kezelhető, kicsit butácska, irányítható. Ilyen típusokkal valóban találkozunk. De, e meghatározásban a lekezelő motívum a domináns. A sérült ember soha nem ideális, hanem feladatot inspiráló. Létével és igényével új értékrend és norma kialakítására kötelezi környezetét. Signifikánsan humanizál – még ha ennek túl nagy ára is van.

Vannak, akik állítják, nincs külön sérült ember – illetve mindannyian azok vagyunk. Bizonyos mértékig igen. Mégis ennyire nem lehet leegyszerűsíteni a sérült ember kérdéseit, helyzetét.

Végezetül: régi kínai bölcs szerint a Föld nagy, széles, távlatos. Az ember belőle csak egy kis darabot igényel, melyen áll, ül, dolgozik. Ha az összes többit elvonnék tőle, szakadék venné körül. Ez a darabka mit használna neki – semmit – mondja a bölcs *Huangtse*: tehát bebizonyítottuk, hogy milyen nagy szükség van arra, amit nem használunk, aminek semmi haszna.

Az igazi érték mérője tehát soha nem lehet a haszon, vagy csak a haszon!

Sérült, beteg, fogyatékos emberek pedig mindig lesznek környezetünkben. Ezt biztosítja a teremtett világ rendjébe való manipulatív beavatkozásunk, a gyógyszerekkel való visszaélés, az alkohol- és drogfogyasztás mértéktelensége és öröklött mutációs rendellenességek. Talán ez utóbbi látszik leghamarabb kiküszöbölhetőnek a génebbszet rohamos fejlődésével, de az ember romlott természetét egyedül Krisztus képes megváltoztatni. Ezért a Krisztusra mutató igehirdetés és a sérültet ápoló szeretet, két kezünk imára kulcsolt szimbólumában egyszerre fontosak, keresztény küldetésünk hűség betöltése megvalósításában. Ehhez adjon Urunk el nem fogyó erőt és kitartó irtalmat.

Az ószövetségi textusok

Ha a Bibliát csak irodalmi alkotásnak vesszük, emberi műnek tartjuk, és a különböző tudományok felől közelítjük meg és próbáljuk értelmezni így nehezen boldogulunk.

Baj van mindjárt az időrenddel, a kronológiával. Ezúttal csak az Ószövetséget tekintjük. Történetisége kétségtelen, de elhelyezni történelmi időrendben a 39 ószövetségi könyvet és a bennük közölt tartalmakat – szinte lehetetlen.

Mégis az ószövetségi textusok feldolgozásakor jó kiindulás a textus történetisége. 1.) Egyszeri történeti esemény. 2.) A történelmi körülmények ismerete. 3.) Az adott ószövetségi kortörténeti vonatkozások. Szokások, földrajzi és természetrajzi körülményei stb. 4.) A történetiségből adódó egyéb összefüggések.

Igen gyakori a *mitológikus szemlélet*. Az Ószövetség könyveinek, mint a mitológiának felfogása. Mindenképpen tiltakoznunk kell ez ellen! Az Ószövetség a kereszténység számára nem mitológia, hanem *Isten kijelentése*. Kétségtelen azonban, hogy több téma is összefügg az emberiség mitológikus készletével. A világ teremtése, az emberiség eredete, az özönvíz, jó és rossz démonikus lények feltételezése stb.

Isten az Ószövetségben közli velünk, amit ezekről a dolgokról tudunkra akar adni. És ez mindenképpen Isten IGÉJE, semmiképpen nem emberi kitalálás.

Mégis értelmezhető az „általános emberi” szempontjából is. Pl.: hatalom és engedelmeskedés miben léte és viszonya. Vagy mi a jó, mi a rossz, mi a helyes és mi a helytelen?

Mindezeket a kérdéseket már teológiai szempontból is feltehetjük, mint dogmatikai és etikai problémákat. Az ószövetségi textusok különösen alkalmasak témás igehirdetések készítésére. Ezzel elérkeztünk az ószövetségi textusok feldolgozásának negyedik lehetőségéhez: egy-egy teológiai probléma ismertetéséhez.

Az *Ószövetség és Újszövetség szorosan összetartozik*. Az ószövetségi textusok valamiképpen előzményei az újszövetségi szöveg valamilyen részletének. Ez is megkönnyíti az ószövetségi textusok feldolgozását. Ezért, ha ószövetségi textust kell feldolgoznunk, mindig figyelembe kell venni az újszövetségi vonatkozásokat.

A teljes Biblia Isten Szentháromságként fogja föl. Ez ugyan csak az Újszövetségben kap teljes nyilvánosságot, ámde a hármassággal és a három személy vonásaival nem egy helyen találkozunk az Ószövetségben. Pl.: Mózes égő csipkebokra ugyanolyan tűz, mint az első pünkösdkor, a tanítványok fejére szálló kettős tüzes nyelv. Mindjárt az Ószövetség első soraiban is ott a Szentháromság: az Atya, aki teremt, a Lélek lebeg a vizek felett, s magát a teremtést az Atya által kimondott szó, az IGE: Logos hozza létre. Tehát a teremtéskor már ott van az Atya, Fiú, Szentlélek hármassága. János evangéliuma emeli ki a „Logost”, mint aki Jézus Krisztusban testet öltött. Logos és teremtés, az atya és fiú kapcsolat a példabeszédek nyolcadik fejezetében válik világossá.

Az *emberről való felfogás is egységes*. Az ember Isten képe és hasonlatosságára teremtett, azaz „pneuma” (spiritus, Geist). Földi megjelenésében az ember test, szarx/caro, Fleisch; Karner professzor úr fordításában: „*hústest*”. Ez a hústest megint két részből áll: szóma+pszühé (corpus és anima, Körper+Seele). Ez az értelmezés végigvonul a Biblia mind a 66 könyvében.

Szólhatnánk a „vérről”, Melkisedek és Áron szerinti paprendekről, ószövetségi szertartásokról és áldozatokról. Vagy prófétai víziókról és igékről. Stb.

Mégis a legfontosabb, hogy az *Ószövetség központjában is Jézus Krisztus* áll. Tehát az ószövetségi textusok legfőbb mondanivalójában Jézus Krisztusra utalnak. Jézus Juda törzsből való, Dávid utóda, az Igéret beteljesítője. Ezért az ő papsága Melkisedek rendje szerinti papság, nem ároni, hiszen az ároni papság Lévi törzséhez kötött.

Számos ószövetségi történet valamiképpen *Jézus Krisztus*

előképe. Talán felesleges is hivatkozni Izsák föláldozásának a történetére, vagy a húsvéti páska-barány és kiontott vérenek áldozati jelenségére. Nem szőttünk eddig a „bűnről”, pedig az eddigi szempontokhoz is hozzátartozik az emberi bűn, minden embernek a bűn alá rekesztettsége. Mégis Jézus Krisztusnál, mint az ígéret beteljesítőjénél szólnunk a bűnről, hiszen a bűnös ember természetéről, viselkedéséről szól az ószövetségi rész is és egyúttal odaállítja a bűnös embert Isten ítélőszéke elé. S a bűnbeeséstől kezdve vonul végig az Ószövetség 39 könyvében Isten biztató ígérete: eljön a Megváltó, a Messiás (görögül: Krisztus), aki magára veszi a világ bűnét. Így válik Jézus Krisztus az ószövetségi törvény beteljesítőjévé, az Ószövetség pedig Krisztushoz vezető előzménnyé.

Ne féljünk tehát az ószövetségi textusoktól! Emberi oldalról sokat tanulhatunk belőle történeti, mitológiai, általános emberi vonatkozásokban. Mi azonban Jézus Krisztus evangéliumának hirdetésére rendelt szolgák vagyunk. Ezért fontos számunkra mind az, ami teológia, újszövetségi vonatkozás, de leges-legfontosabb, hogy Jézus Krisztust prédikáljuk, mégpedig mint megfeszítettet. Aki próféta, főpap és király! Az Ő ítélőszéke elé kerülünk valamennyien. Ez az ítélőszék azonban a kegyelem királyi széke.

Gömöry József

Öregember reggeli imádsága

Felébredtem, Uram. Úgye nem haragszol, ha azazl kezdem, hogy nem bántam volna, ha már nem ébredek föl. De azért köszönöm ezt a napot is, amelyet most adsz nekem. Legyen meg a Te akaratod ebben is.

Ezelőtt öt-hat évtizeddel nem gondoltam volna, hogy ilyen hosszú napra nyúlik az életem. Te tudod, Uram, mi minden jár az öregséggel, s nem fog Téged bosszantani, ha kérek Tőled, Uram. Add, hogy amikor jelentkezik a reumám, szorongat a fulladás, zihál a mellem, össze-vissza kalimpál a szívem, akkor jusson eszembe, hogy sokáig voltam egészséges is. Most köszönöm azt az időt is Neked, mert akkor nem jutott eszembe, hogy hátlat adjak érte. Segíts, hogy ne legyek irigy öregember, aki sanda szemmel néz az egészségesekre.

Látod, Istenem, mennyi mindent kellene csinálnom, és milyen sok még a tennivalóm. S azt is látod, mennyire fáj napról napra, újra és újra megélni tehetetlenségemet. Amikor ismételtelen tapasztalom, amire Fiad figyelmeztetett: „a lélek ugyan kész, de a test gyöngé”. Ilyenkor segíts, hogy ne csüggedjek el, hanem legyen erőm újra kezdeni, ismét próbálkozni, hátha sikerül...

Oh, csak tudnék az enyémeknek segíteni! De már semmi hasznomat nem veszik. Csak teher vagyok számukra. Istenem segíts, hogy elbírájam viselni kiszolgáltatottságomat. Segíts, hogy jó lélekkel tudjak elfogadni.

Fecsegő vénember lettem, Uram. Add, hogy ezzel senkinek terhére ne legyek. Segíts, hogy tapintatos legyek, és észrevegyem, ha valahol fölösleges vagyok. Add meg azt a kegyelmet, hogy tudjak magam maradni és önmagammal tudjak mit kezdeni. Sőt, ennél még többet is kérek, Istenem: add, hogy jól érezzem magam kettesben Veled!

Te tudod, milyen érzékeny vagyok. Tudod, mennyire fáj, amikor a fiatalok nem érdeklődnek bajaim és problémáim iránt, vagy amikor nincs idejük meghallgatni, és türelmetlenül belém fojtják a szót. Add, hogy ne fájjon a vállrandítás vagy a lesajnáló ajkbiggyesztés. Segíts, hogy megértem az elfoglalt, küszködő, ideges fiatalokat, és szeretettel, békétűréssel elfogadjam őket olyanoknak amilyenek.

Istenem, napról-napra jobban tapasztalom, hogy mindent elfelejtek. Azt kérem Tőled, hogy feledékenységemmel senkinek bajt vagy kellemetlenséget ne okozzak, de főként arra kérek, segíts, hogy soha ne feledkezzem meg Rólad, én Istenem.

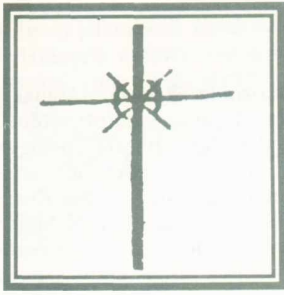
Add, hogy ma valami jót is tehessen! Legalább egy kedves szót vagy szerető mosolyt juttassak embertársaimnak. Hiszen vannak, sokan vannak, akik még nálam is gyöngébbek, tehetetlenebbek és elhagyottabbak. Ezért kérek, segíts, hogy ne zúgolódjam, ne lázadozzam. Ellenkezőleg, segíts, hogy legalább egy ici-pici hála gyuladlajon szívemben Irántad.

Ha pedig ez a mai lenne életem utolsó napja, úgy aláztos, töredezdelmes szívvel minden bűnömért bocsánatot kérve, Atyám, a Te kezeidbe ajánlom lelkemet. Amen.

Csikmenaság, 1969. szeptember 8-án.

Dénes József (özvegy) öreg imája. Közli: Mirk László (Laborczy Zoltán juttatta el a szerkesztőhöz)

Tanít az egyháztörténet

ROTTERDAMI ERASMUSRÓL

Erasmus a mi számunkra elsősorban azért érdekes és fontos, mert Lutherral vitatkozott és ez a vita Luthert talán legmélyebb és leginkább magával ragadó teológiai műve megírására készítette. Ezért csak *Lutherral* való összehasonlításban szeretnék Erasmusra emlékezni.

Nincs abban semmi meglepő, hogy vitatkoztak egymással – írja Stephan Zweig: Rotterdami Erasmus diádala és bukása című művében – hiszen ritkán találkozhatunk testben és jellemében olyan tökéletes ellentéttel, mint Erasmus és Luther volt. Húsban, vérben, külső alakban és belső tartalomban a legbensőbb idegszálukig tökéletesen ellentétes alkathoz és jellemhez tartoztak.

Erasmus nem volt sem szép, sem pedig vitalitásában, életében, életkedvében gazdag nem volt. Törekeny alak, keskeny fej; híg halvány alacsonyhőmérsékletű vér csörgedezett ereiben. Bőre, mint szürke pergamen feszült arcán és korán ezer ráncra töredezett szét. Haja túlságosan vékony, kevés, fakó szőke színű. Orra élesen és hegyesen áll ki madárcárból. Ajka nagyon keskeny és zárt. Szeme élénk csillogása ellenére is kicsi, jelentéktelen. Vérszegény keze, mint törekeny alabástrom, szinte világít. Hangja gyenge. Erasmus mindig fázik. Bőűjű, vastag kelméből készült, szőrmével bélelt ruhákban ül túlfűtött szobájában s még ott is bársonyföveg takarja huzatra olyan érzékeny s korán kopaszodó fejét. Vérét erős burgundival tudja csak melegen tartani. Levelei szakadatlan betegjelentések.

Luther viszont erős alkatú, jóétvágyú, életerős és életkedvvel teli ember. Hangja zeng-bong, akár prédikál, akár énekel. Az ereiben nyargaló bő vörös vérét erős wittenbergi sörrrel mérsékli és tompítja mély nyugodt éjszakai álmokra. Zweig szerint Luther túlméretezett és fölöslegekből álló természetet kapott. Német népének és paraszti osztályának nyers ereje halmozódott fel és testesült meg benne.

Erasmus a maga törekeny és betegségre hajlamos alkattal nem kevésbé küzdelmes ifjúságot élt át, mint Luther. Az Erasmus Rotterdami nevét nem ősöktől örökölte, hanem csak felvette, mint a humanisták általában. Házasságon kívül született s ami még rosszabb, pap gyermekeként 1466-ban Rotterdamban. A keresztségben a Desiderius nevet kapta, ami azt jelenti „kívánt”, pedig minden bizonnyal éppen „nem-kívánt” gyermek volt. Szülei korán meghaltak, rokonai szabadulni igyekeztek tőle. Így az egyház taníttatta a tehetséges fiút. 21 éves korában Ágostonos kolostorba lép, le is teszi a szerzetesi fogadalmat s 26 évesen pappá szentelik. Élete végéig szerzetesi és papi rendjéhez tartozott, de a papi ruha viselésének kényszere, s a böjtölés és a naponkénti misézés

kötelezettsége alól ügyes ürügyekkel, egészségi okokra hivatkozva felmentést kért és kapott két pápától is.

Egy ideig – kiváló latin tudásának köszönhetően – Cambridge püspökének a titkára. De azután 1495-től folytatja tanulmányait Párizsban, ahol a szolgadiák – koldusdiák életformáját éli; a rossz táplálkozás, a higiénia teljes hiánya (amitől Erasmus korát messze megelőzve rettenetesen szenvedett) és a hitvány öltözet jellemzi ezt az időszakot életében. Valószínűleg ennek a nehéz időnek és ezeknek a nyomorúságos körülményeknek a következménye egészségének a megromlása. Ettől az élettől egy nemeslelkű jótevője, egy angol lord (Mountjoy) menti meg, aki kísérőjéül választja utazásaihoz, így jut el Angliába, ahol nagy humanista tudósokkal ismerkedik meg. Oxfordban kap indítást ahhoz, hogy teológiai tanulmányokat folytasson, s így lett belőle biblikus humanista, aki már nemcsak nyelvileg érdeklődik a Biblia iránt, hanem tartalmilag is. Átkutatja ezután a Szigetország és a kontinens könyvtárait újtestamentumi kéziratokat keresve s 1516-ban kiadja a görögnyelvű Újtestamentumát, amely évszázadokra a mértékadó, a normát jelentő görög szöveg lesz a teológusok kezében.

S Erasmus híressé válik. Európa egyetemei versenyeznek érte. V. Károly császár a császári tanácsban kínál helyet Erasmusnak; VIII. Henrik Angliában szeretné tudni őt; ausztriai Ferdinánd Bécsbe csalja; I. Ferenc francia király pedig Párizsba. Őt egyetem kínál egyszerre katedrát neki, az egyház pedig püspöksüveget, sőt később bíborosi kalapot is. Erasmus azonban nem köti le magát sem huzamos időre, sem pedig teljes egészében. Inkább korrektor a velencei nyomdában, mint professzor Itália valamelyik egyetemén; inkább vállal kis titkári állást egy püspök mellett, minthogy püspökké szenteltesse magát; inkább ad néhány aranyért tanácsot egy fejedelemnek, minthogy teljhatalmú kancellárjának neveztesse ki magát. Minden nagy pályát és minden külső hatalmat elutasít. A hatalom árnyékában és a felelősségtől mentesen akar élni egy csendes szobában, a könyvei és a pergamenjei között, írva és olvasva. Sem vezére, sem vezetettje nem akar lenni senkinek. Amikor már megélhetése érdekében többé senkihez alkalmazkodni nem kényszerül, akkor lakóhelyéül a semleges szellemű Baselt választja.

Luther ezzel szemben az elkötelezettséget halálosan komolyan vevő ember volt. A családi köteléket, a népe irántit, az alsó néposztály irántit, amiből származott; és mindennél inkább az Istennek és az evangélium ügyének való elkötelezettséget. Mint az őtestamentumi próféták és Pál apostol, úgy viaskodik Luther Istennel, míg végül beismeri, hogy Isten

legyőzte őt, megragadta, fogva tartja életre-halálra őmagához és az evangélium ügyéhez kötötte. Jaj lenne neki, ha ezt a köteléket lerázná magáról. És ez a legnagyobb, ez az abszolút kötelék, mely Istenhez és az evangéliumhoz köti, relativvá, viszonylagossá teszi a többi komolyan vett köteléket. Így Luther bátran énekl: Kincsünk, életünk, nőnk és gyermekünk mind elvehetik... Csak az evangélium ügyében nem szabad megalkudni.

Erasmus és Luther két ragyogó csillag a 15-16. század egén. Személyesen sohasem találkoztak. De mindkettő rajta tartotta szemét a másik művén. Volt közöttük kapcsolat – pozitív is, negatív is. Volt közeledés egymáshoz, volt levélváltás köztük, volt vita és lett aztán végleges szakítás.

Kapcsolatukban az első dátum: 1516. Erasmus kiadta a görög Újtestamentumot. Luthernek tetszik ez és egyetemi előadásain a Római levél magyarázatánál ezt használja alapszöveggként. S ezzel kapcsolatban kap Erasmus először hírt Lutherről. Bölcs Frigyes szász választófejedelem titkára, Spalatinus írja Erasmusnak, hogy van Wittenbergben egy ágostonos szerzetes, aki csodálja Erasmust, de nem ért egyet vele az eredendő bűn kérdésében. Spalatinus nem említi Luther nevét, s Erasmus nem reflektál válaszában erre a közlésre.

Az Erasmus és Luther közötti első levélváltás éve: 1519. A reformáció ügye körül folyik már akkor a pápa, a császár és a német fejedelmek politikai sakkjátéka. Ezért arra biztatja Melancthon Luthert, hogy nyerve meg a pártatlan Erasmus hallatlan tekintélyét az evangélium ügye számára. Luther Erasmushoz írt 1519. március 28-án kelt levelében humanista szokás szerint egekig magasztalja a címzettet és lekicsinylően nyilatkozik sajátmagáról, és burkolt formában kéri a híres mestert, hogy pártfogón álljon mellé. „Ismerd el, te jószágos férfiú ezt a szerény fivéredet Krisztusban, aki természetesen tudatlanságában nem érdemel többet, minthogy egy sötét kis sarokban húzódjék meg és nem méltó arra, hogy ugyanazon égbolt és ugyanazon nap alatt veled együtt legyen ismertté.” Valóban Erasmus a legkevésbé sem akarja, hogy nevét Lutherrel együtt emlegessék. Válaszában a nála megszokott udvariassággal és óvatossággal határozza el magát a reformáció ügyétől. El nem kötelezettségét és semlegességét meg akarja őrizni. Úgy véli – írja – hogy okos tartózkodással többet használhat, mint heves beavatkozással.

Erasmus szeretne néző, spektator maradni a reformáció nagy színjátékánál, ami persze tragédiába is fordulhat. De egyházi és világi hatalmasok, a pápa és VIII. Henrik, valamint humanista barátai is egyre inkább biztatják és sürgetik arra, hogy szálljon vitába Lutherral. Ő az egyetlen Lutherhez méltó szellemi partner, ő az egyetlen, aki még visszahódíthatná Róma számára Luther híveit. Lehet, hogy Erasmus maga is egyre inkább elidegenedik a reformációtól és taszítja őt az, hogy a reformáció egyre radikálisabbá válik. Lehet, hogy azt is érzi, hogyha tovább hallgat, akkor részesnek fog tűnni benne. Így végül kénytelen-kelletlen leszáll a páholyból az aréna és megírja vitairatát Luther ellen.

Erasmus 1524. szeptemberében adta ki A szabad akaratról, De libero arbitrio című Luther elleni iratát. A mű négy részre tagolódik. A bevezetésben felteszi a kérdést, – amit úgy gondolja többen is feltesznek – Hogy merészeli összemérni erejét Lutherral? Úgy aránylanak egymáshoz, mint légy az elefánthoz! Ó, E. meg van azonban arról győződve, hogy nem mint felheccelt gladiátorok rontanak ök most egymásra, és a céljuk sem az, hogy a gyenge pontján eltalálják az ellenfelet, s elpusztítsák. Ó amúgyis sajátmagát teljesen alkalmatlannak érzi a harcra. Alig van ebben még egy olyan ügyetlen és gyakorlatlan, mint ő. A szabad műzsák közt van otthon, nem

a vaskemény férfiak között. A maga részéről mértékletes tudományos vizsgálódásnak szánja a vitát, amelynek az a célja, hogy az igazságot világosabbá tegye. Éppen ezért a vita ne is folyjék a közönséges nép előtt, hiszen nem is a kivívott győzelem a fontos, hanem a két kő összedörzsölésénél kipatlanó szikra.

A bevezetés végén definiálja a szabad akaratot: A szabad akaraton ebben az összefüggésben az embernek azt a képességet értjük, amellyel képes odafordulni ahhoz, ami örök üdvösségére tartozik, vagy képes elfordulni attól.

Az első részben a szabad akarat mellett felhozott érveit sorakoztatja. Isten az emberi nem első tagját romlatlan értelemmel és szabad akaratall ruházta fel, hogy tudjon különböztetni jó és rossz között és tudjon választani jó és rossz között. Az eredeti állapot a bűn által megváltozott. Az értelem meghomályosult, már nem különböztet világosan és nem választ az ember helyesen. Az akarat elveszítette szabadságát. S már ez a homály, romlottság és hiány öröklődik tovább nemzedékről nemzedékre. Az Isten kegyelme azonban, amely megbocsátja a bűnt, bizonyos fokig helyreállítja az akarat szabadságát is, hogy kiküzdhesse az ember üdvösségét. De ezt az üdvösséget mégis Istennek köszöni, aki a szabad akaratot adta, illetve helyreállította. Ismételten visszatérő érve Erasmusnak, hogy a Szentírásban teljesen értelmetlen lenne minden felszólítás a jóra, és minden tiltás a rossztól, minden ígéret a jutalomra és minden fenyegetés a büntetéssel, ha az embernek úgy sincs szabadsága a jót választani és a rosszat visszautasítani.

A második részben Erasmus olyan Ó- és Újtestamentumi textusokat értelmez, amelyek látszólag ellentmondanak az akarat szabadságának. Ezek közül a fáraó megkeményítéséről szóló a leglényegesebb. Mózes 2. könyve szerint Isten keményítette meg a fáraó szívét, hogy ne teljesítse Mózes és népe kérését. Ez a megkeményedés azután a fáraó és népe pusztulásának okozója lett. Ezt a textust úgy értelmezi, hogy a fáraó saját sorsáért való felelőssége és akaratának szabadsága megmaradhasson. Szerinte Istennek a cselekvése csak alkalom volt a megkeményedésre. Istennek ugyanaz a cselekedete más és más reakciót válthat ki aszerint, hogy milyen az embernek a diszponáltsága. Éppenúgy, ahogyan az eső az egyik talajt a legjobb gyümölcs terméséhez segíti, míg a másikban a gatz és a tövist burjánkoztatja el. A nap melege ugyanígy a viaszt megpuhítja, az agyagot pedig megkeményíti. Így tehát ugyanaz az isteni tett az egyik embert bűnbánatra és megtérésre indítja, a másikat makacsúsá és megátalkodottá teszi. Istennek Mózes általi tette csak nyilvánvalóvá tették a fáraó szive gonoszságát. Bukása Isten dicsőségét és Izrael népe okulását szolgálta. Sorsáért azonban egyedül ő maga a felelős.

A mű befejező része a summázás. Ebben Erasmus kifejezi azt a meggyőződését, hogy a Szentírás egyes textusai tulajdonképpen helyt adnak mindkét párt véleményének; azaz a szabad akarat mellett is, meg ellen is szólnak. A teológusok feladata, most Lutheré és az övé, hogy feloldják a látszólagos ellentéteket és összebékítsék az íráshelyeket. S ez a feladat könnyen megoldható, ha az ember üdvösségre való törekvését összekapcsolják az isteni kegyelem segítségével.

*

Luther egy teljes esztendő elmúltával, 1525 őszén jelenteti meg Erasmusnak szóló válaszát A szolgálai akaratról, (De servo arbitrio) címen. Erasmus teológiaiailag verszegény és minden eretiséget nélkülöző művére erőteljes teológiai koncepcióval felel. Az Isten-kérdés iszonyatos mélységeibe engedni bepillantani az olvasót és a hitbizonyosság szédítő magasságába ragadja.

Válasza elején Luther kifejezi örömét afelett, hogy Erasmus nem pocskoltatja vele idejét azzal, hogy valami periférikus kérdéstről vitázzanak. Dicsérnie kell Erasmust, mert ellenfelei közül ő az egyetlen, aki megértette a dolog lényegét és erős kézzel a rendszer idegére rátapintott. Luther teológiájának három nagy fejezete bontakozik ki ebben a műben, amit ő maga munkái közül a legtöbbre tartott.

1. Az első rész az emberi akaratról szól. Luther szerint csak Istennek van szabad, korlát- és megkötöttség nélküli akarat. Az ember akarat, mint teremtményé, már eleve korlátolt és véges akarat. Olyan, amely nem tudja kormányozni magát, hanem más akarat irányítja. A bűnös ember akarat pedig olyan lóhoz hasonlít, amelynek vagy Isten vagy a gonosz a lovasa. S annak megfelelően követi a jót vagy fordul a rossz felé, hogy ki ül a hátán. S Isten és a gonosz között sohasincs béke, sőt még fegyverszünet sem. Így azután a lóhoz hasonló emberi akarat sohasincs lovas nélkül.

Iszonyú fikció Luther szerint, hogy az embernek szabad akarat lenne, azaz meg lenne a képessége arra, hogy dönteni tudjon a végső dolgokban, az üdvösség és a kárhozat dolgában. Ha így lenne, akkor az emberi akarat túl lenne a jón és a rosszon, felül lenne a jón és a rosszon, azaz az ember Istenhez hasonló lenne. S ennek a vágya tulajdonképpen az ősbűn, az Istentől való elpártolás.

Az ember üdvösségére való döntés, az ember üdvössége dolgában való döntés nem az emberen belül megy végbe, hanem az emberen kívül történik. Isten dönt felőle. Megmenti az embert a bűn és a halál hatalmából a felőle való üdvösséges döntés. Az ember „igen”-je vagy „nem”-je csak válasz az isteni döntésre.

2. A második részben az Isten megismerhetőségének a kérdéséről van szó. Luther különbséget tesz az önmagában lévő, majesztásában trónoló, elrejtett és senki számára hozzá nem férhető Isten között és aközött, aki önként kegyelemből az ígéhez kötötte magát, hogy az ember számára megfogható legyen.

Csak hogy azzal, hogy az ígében kinyilatkoztatja magát, még nem szűnik meg Istennek az elrejtettsége és hozzáférhetetlen volta. Mert Isten nem adja fel a maga Isten-létét és nem szolgáltatja ki magát az embernek akkor sem, amikor kinyilatkoztatja magát. Luther nem igyekezett azon, hogy feloldja ezt a paradoxont és ellentmondást. Sőt azt vallotta, hogy a keresztyén ember egész élete ennek az iszonyú feszültségében folyik; egyrészt retteg az elrejtett Istentől, másrészt pedig rettegésben a kinyilatkoztatott Istenhez menekül.

Istennek rettegése ad méltóságot és szuverenitást annak az Istennek, aki kinyilatkoztatja magát; az pedig, hogy a kinyilatkoztatott Istent megismerhetjük, az elrejtett Isten elviselhetetlen félelemességét mégis elviselhetővé teszi. – De még a kinyilatkoztatott Isten is elrejtett, hiszen az ige inkább elleplezi, mint felfedi őt.

3. A harmadik rész az Istennek és a gonosznak a viszonyáról szól. Itt éri el Erasmus és Luther vitája a csúcspontot, de egyben Luther egész teológiája is.

A fáraó megkeményítésével kapcsolatban (Ex 4,21) Luther felteszi a kérdést: Szabad-e az ember legalább a gonoszra? Vagy a gonoszban is a mindenható Isten működik? Luther abból indul ki, hogy Isten állandóan tevékenykedik, nem nyugszik és nem pihen. Mindenhatósága ezt a szüntelen való aktivitást jelenti. Mindent ő mozgat, ő kormányozza a világot. Mindennek Isten az alanya, ami a világban történik. Ilyen módon ő munkálkodik a gonoszokban is, az istentelenekben is. Ha pedig őket is Isten hajtja és mozgatja, akkor a gonoszok abba az irányba futnak szüntelen a megfordulás lehetősége nélkül, amelybe beálltak. Így az istentelenség

magában hordja büntetését és Isten ítéletét: „nem-tud-más-képp-tenni”.

Az a nagy vigasztalás van ebben – Luther szerint – hogy a gonosz sem keresztezheti Isten akcióját, hanem alá van vetve Istennek; a gonosz legbensőbb szándéka sohasem valósulhat meg, az ugyanis, hogy Istentől elszakadhasson, illetve megszabadulhasson. Istent kell ugyanis szolgálnia. Isten akaratának ércgyűrűjét nem pattanthatja széjjel, hanem azon belül kell futnia, ha ellenkező irányba is.

Nem reménytelen az ember számára az, hogy Isten mindenhatósága őt ebbe a körbe zárja. Mert Isten ki tudja oldani az embert hitelenségének a cirkulusából. S tulajdonképpen minden ember ebben a helyzetben van. Nincs különbség. Isten kegyelmi döntése szabadítja meg az embert anélkül, hogy az emberben magában erre bármiféle indokolás is lenne.

Miért nem szabadít ki Isten mindenkit? Miért nem nyitja fel mindenkinek a szemét az evangéliumra? Miért nem szünteti meg végleg a gonoszt? Ezeknél a kérdéseknél Luther hallgatásra intőn teszi kezét a kérdező ajkára. Ezek az isteni felség titkai. A kérdező itt Deus ipse áll. S Isten tiltja, hogy az ember az ő tetteit megítélje, de akárcsak helyességüket megkérdőjelezze. Nincs semmilyen mérték, amivel Isten tetteinek a méltányosságát mérni lehetne. Ő a mértéke mindennek. Attól jó és helyes valami, hogy Isten akarja és teszi.

Mindkét vonal folytatódik, a két vitapartnernek, Erasmusnak és Luthernak is vannak szellemi örökösei.

Erasmus szellemi öröksége Voltairen és Goethen keresztül jutott el hozzánk. Az ő hívei szemére vetik Luthernak, hogy a vitában való hajthatatlanságával és minden kiegyezési lehetőség elutasításával romba döntötte Európa szellemi egységét; azzal is, hogy szakított Rómával, hiszen a római egyház az egész középkoron át nagy szellemi és lelki egységbe fogta össze Európa népeit; s azzal is romba döntötte Európa szellemi egységét, hogy szakított a humanizmussal, ami láthatatlan s nemzetekfeletti szellemi közösségbe fogta össze a művelteket. S végül pedig azzal vádolják Luthert, hogy vallásháborúba taszította a szellemileg s lelkileg már széthasogatott földrészt. – Luther szellemi örökségét elsősorban az evangélikus teológusok ápolják. Közülük is kiemelkedően Walter von Loewenich (korunkban). Az ő véleménye szerint elkerülhetetlen volt a szakítás Erasmus és Luther között, mert a humanizmus az embert állítja mindennek a középpontjába, Luther teológiája és a reformáció pedig Istent. És az egy valóságnak két középpontja nem lehet. Hermann Sasse a lutheránus teológia szintén jellegzetes alakja, aki nagy tanulmányban foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy mit jelent „lutheránus”-nak lenni (Was heisst lutherisch?) s ő is szükségszerűnek látja Erasmus és Luther között a sorsdöntő összekötést és a végleges szakítást. Luther reformációja szerinte az evangélium örök sorsában osztozik, a középkori egyház azért utasítja el, mert túlságosan haladó és túlságosan modern, a humanista és a felvilágosult újkor pedig azért, mert nagyon is középkorinak tartják. A lutheri reformáció ugyanúgy, mint maga az evangélium, minden korszakkal szemben, hiszen annyira más az Isten, mint az ember, aki az egyes korok szellemében fejezi ki magát.

Befejezésül visszatérve Erasmushoz: minden óvatossága ellenére, amivel a veszélyes teológiai küzdelmekből kimaradni igyekezett, mégis eretnecség gyanujába esik. Ezért is települ át Baselba, ahol – egy rövid freiburgi tartózkodástól eltekintve – egészen 1536. július 12-én bekövetkezett haláláig lakott.

Takácsné Kovácsné Zelma ny. lelkész

Egy a kevesek közül: Lehel Ferenc

Bonhoeffernek, a mártírhálált halt német evangélikus lelkésznek, teológusnak tulajdonképpen kevés közvetlen tanítványa volt. A kevesek közül egy volt közép-erőpai: *Lehel Ferenc*. Kedves soproni professzora – *id. Pröhle Károly* – segítségével ösztöndíjat kapott a bázeli és a berlini egyetemre. 1932. elején, bázeli tanulmányútja után egy missziói intézetben, Párizsban örmény gyermekek között vállalt szolgálatot. Már itt terelődött – a Francia Nemzetközi Megbékélési Mozgalmon keresztül – figyelmé *Bonhoefferre*. Másik ösztöndíja segítségével Berlinbe utazott. 1932–33-ban két féléven át hallgatta az egyetemen az akkor 26 éves, inkább sportember, mint teológus benyomását keltő *Bonhoeffer* magántanári előadásait. Ezeket 249 oldalon jegyezte le. Jegyzeteinek egy részét Németországban ki is adták. Bonhoeffer-től tanulta meg, mit jelent Krisztus követése *ma*. Későbbi lelkészi szolgálatát és egész életvitelét joggal jellemezhetjük Bonhoeffer híres börtönnaplójának címevel: „Widerstand und Ergebung = *Ellenállás és megadás*”.

Egy a kevesek közül (nála fiatalabb testvérével, Lászlóval együtt) lelkészeink között, aki a *német kultúra mellett a franciát is* elsajátította. Sőt atekintetben is, hogy a teológia odaadó művelésével együtt behatóan foglalkozott filozófiával is. Az elhunytak közül *Remete Lászlót, Uzon Lászlót és Ferdinánd Istvánt* kell még e kevesek sorában megemlíteni. Testvére (már a háború után) Bergsonról írt disszertációjával doktorált Debrecenben.

Egy a kevesek közül, akik túlláttak kis falusi gyülekezetük és a hazai keresztyénség határain. *Európai távlatokban gondolkozott*. Ugyanakkor figyelemmel kísérte – felekezeti és nemzetiségi megkülönböztetés nélkül – közvetlen környezetének, a kis dunántúli településnek – *Tengelicnek* – gondjait.

Még teológus voltam, amikor édesapám megkérdezte: ismerem-e Lehel Ferenc tengelici lelkészt? Felkereste hivatalában, a Földművelésügyi Minisztériumban. Segítségét kérte a falujában létesítendő gyümölcsaszaló felállításához. Meggyőző érveléssel és kedves modorával nagyon megnyerte tetszését.

Egy volt azon kevesek közül, akik tudományos elmélyedésük és közéleti érdeklődésük mellett sem hanyagolták el gyülekezetüket. Alighogy Tengelicre került lelkésznek, volt diáktársával a *madagaszkári Raja Obelina Prosperrel*, sok-sok gyülekezetünket kereste fel. A tengelici templom építésére gyűjtöttek. *A templom megépült*.

Egy volt azon kevesek közül, akik nem a háború után, hanem már a *háború alatt* megtapasztalták, mit jelent „háborúságot szenvedni az igazságért”. Isten iránti megadással fogadta a bántalmazásokat. A hitleri hadsereg bevonulása és a zsidók kitelepítése idején tábori lelkészi szolgálatra hívták be. *Nem volt hajlandó közreműködni* olyan hadseregben, amely a német megszállók vezénylete alá kerül és az ország romlását segíti elő. Tiltakozását azzal torolták meg, hogy *munkaszolgálatra hívták be* Pécsre. Ott egy örmester a legalantasabb munkára kényszerítette (kézzel kellett lórágyát gyűjtenie). *Prantner József* akkori munkaszolgálatos, a későbbi ÁEHelnök, szervezte meg Lehel érdekében a tiltakozást.

Munkaszolgálatosként Mosonmagyaróvárra került. Leszerelt. Nem menekült Nyugatra. A front miatt Tengelicre sem térhetett vissza. Villanyszerelőként helyezkedett el, Szovjet rabokkal kellett együttdolgoznia. Ottani rokonainál

egy *német hadifogságba esett orosz katontisztet – Konstantin Lokotajt – rejtett el*. Etekintetben is egy volt a kevesek közül.

Lokotajtól kapott igazolása segítségével két ízben is sikerült megszabadulnia, amikor hadifoglyok menetoszlopába vágták be. Így is 180 km-t menetelt. Akkor nem is gondolta, hogy e levél segítségével később még mások is visszanyerik szabadságukat. 1947-ben már a nagydorogi állomáson veszteglő vagonokból térhettek vissza kitelepítésre ítélt *németek*. Ugyanúgy térhetett vissza néhány szombathelyi deportált is Ukrajnából. Mindez közvetve egy levél segítségével történhetett.

A vesztt háború után Lehel Ferenc azon *kevesek egyike volt*, aki Isten ítéleteként megadással fogadta a tényt: a győztes hatalmak kiszolgáltatták a szovjet érdekszférának és ezzel kiszolgáltatták egész népünket, benne egyházunkat is a megrendítő erőszakkal végrehajtott politikai és társadalmi változásoknak is. *A közhangulatnak ellenállva kereste* az egyház szolgálatának lehetőségeit. Meg volt győződve arról, hogy „az adott helyen” a társadalmi kapcsolatok humanizálása apró lépésekkel sem lehetetlen, sőt szükségszerű. Ezért és nem karrierizmusból vett részt a Hazafias Népfront munkájában. Ezért *vállalta 1964-ben a parlament pártönkívüli tagságát*, ami „a párt” részéről sem volt problémamentes.

Egy a kevesek közül, aki *evangélikus lelkészként őszintén beszélhetett* 1962. május 22-én a Velemben tartott Népfront találkozóhoz az akkor legbefolyásosabb hazai politikussal. Erről egyik levelében a következőket írta nekem: „Közvetlen beszélgetés volt. Megemléctem a negyvenes években nem „kommunistáztam le” a másképpen gondolkozókat; most fáj hogy megaláznak bennünket mondván: a keresztyének primitív, műveletlen emberek, született reakciósook. Utólag tudtam meg, hogy az illetőt meglepte nyíltságom, mert az egyháziak udvarias megnyilatkozásaihoz volt szokva. Ez is belejátszott képviselővé jelölésembem.”

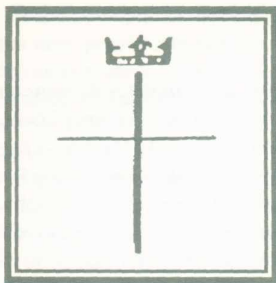
Lehel Ferenc egy a kevesek közül, aki félreértéstől nem félve, gyanúsításokkal nem törődve, nem táncolt ugyan borotvaélen, de *Jézusát követve mert szokatlan úton járni*. Ma sem szégyenli, sőt hálás érte Istennek. A képviselőházban elmondott beszédét részletesen ismertette 1988-ban, a Sajtóosztályunk kiadásában megjelent „Bonhoeffer válogatás” utószavában.

Lehel Ferenc *ez év március 27-én töltötte be 85. évét*. 1981-ben szombathelyi lelkészként ment nyugdíjba. Most is ott él. Lépést tart a legújabb teológiai irodalommal. Többször hívták meg Bonhoeffer hagyatékát ébrentartó konferenciákra. Közben még méhészkedik is. Három ciklusban társadalmi elnök volt a hazai méhészek Országos Szakbizottságában. Szívesen beszél nézeteiről, olvasmányairól, emlékeiről. Sajnos, nehezen szánja rá magát az írásra. Rendszeresen látogatja Budapestén nagyon megrokkant egészségű testvérét, akit húgával – Csöppivel, Sztehó Gábornéval – együtt 72 évvel ezelőtt 12 éves korában, halálos ágyán rábizott édesapja.

Megpróbáltam érzékeltetni, miért és hogyan vált Lehel Ferenc *egygyé a kevesek között*. Talán úgy, hogy ő is megtapasztalta, de ezt már sokakkal együtt, – amint Luther oly találóan mondott – *a történelem Isten álarca*. Vagy amit egy kedves énekünk egyszerűen így fejez ki: „*Sorsod sötétlő árnya közt Szent arca rejtezik*”.

Benczúr László

TRAJTLER GÁBOR:

Énekeskönyvünk jövője*

II.

Már 1687-ben, Darmstadtban megjelent az első kiegyenlített dallamokat tartalmazó korálkönyv. Bach korában ez az éneklési stílus terjedt el, és Bach a korálokat abban a formában dolgozta fel, ahogy azokat a gyülekezetekben akkoriban énekeltek. Ez az éneklési stílus később általánossá lett egész Európában. A 20. századi reformmozgalmak azonban visszahozták a ritmikus formákat. Ennek jegyében íródtak a magyar énekiadványok is 1937 óta, és ennek folytatója az 1982-es énekeskönyv. A cikkíró érzékelteti, hogy szándéka szerint visszahozná a kiegyenlített éneklést. Külföldi konferencián érdeklődtem, van-e a világon valahol ilyen tendencia. A Nemzetközi Himnológiai Társaság egyik neves tagja és más tájékozott egyházzenészek is tagadólag válaszoltak. Ezek szerint mi, magyarok lennénk a kezdeményezők? Lehetséges érv: a mi nyelvünk más, mint az indogermán nyelvek. Viszont a ritmikus éneklésre tértek át énekeskönyvükben a finnek 1987-ben, valamint a szlovákok 1993-ban, pedig ők sem indogermán nyelvek. Ezek szerint a ritmikus éneklés még mindig aktuális a lutheránus egyházakban. Nem is szólva arról, hogy a kiegyenlített éneklésre való visszatérés még jobban elidegenítené a fiatalsgót a templomi gyülekezettől, és hogy a gyermekekhez szintén a ritmikus éneklés áll közelebb.

Másik érve a tanulmányírónak, hogy vannak gyülekezetek, ahol máig is élnek a helyi, *kiegyenlített dallamhagyományok*. Ezen népi, nemzeti variációk gyűjtésével valóban adós maradt a zenetudomány. Még 1960-ban utol lehetett volna érni ezeket. Tudomásom szerint Linder László gyűjtötte a csabai dallamokat. Az O jezisi és a Nejsvetejsi máig is él. Én úgy tartom, hogy ahol erős a tradicionális helyi forma, ott maradjon meg az. Kántoraimat is úgy tanítom, ne birkózzanak a gyülekezettel, és ne is hajszolják a tempót, csak az új énekeket tanítsák meg kotta szerint. Az új énekeskönyvből lehet kiegyenlítve énekelni, máig is megteszik. De ha kiegyenlített dallamokkal jelenik meg az énekeskönyv, abból ritmikus énekelni már nem lehet. E gonosz diktatúra hatására egy sor gyülekezet éneklése menne tönkre, többek között a Deák téri is, ahol pedig lendületesen, kulturáltan hangzik az ének, még halkra állított orgona mellett is. Érv még, hogy a kiegyenlített éneklésnek „természetes a ritmusa”. Természetes ritmusa csak a parlandónak van. A kiegyenlítettnek szóttagoló, olyan, mint ahogy az Erős várunkat énekeljük. Ennek lejegyzése énekeskönyvünkben: csupa negyed, a sorzárás fél és nincsen ütemvonal. De ezt kivételnek tekintettük éppen azért, hogy mindenki együtt tudja énekelni. Egyébként bizottságunk még egy sor éneket kiegyenlítetten hagyott. Ime a többféleség így érvényesül egy könyvön belül is.

A ritmikus éneklésre való áttérésnek megvolt a feltétele. A régi fordítások helyett sokszor újakat kellett készíteni. Ezek az új fordítások a legtöbb esetben jól sikerültek. Ugy gondolom, csak nagyon keveset kellene majd egyszer ezekből újra lefordítani. Ha azonban a 16-17. századi fordításokat preferáljuk, akkor valóban nincsen más út, mint a kiegyenlített éneklésre való visszatérés.

Többször hallottam érvként, hogy a magyarok sohasem énekelnek ritmikusán. Ezt én nem hiszem. A régi magyar istenes énekek is ritmikusak. A népdalok is. Nem hiszem, hogy a Wittenbergből hazatért diákok a határnál elfelejtették volna a megtanult korálok ritmusát. Inkább gondolom, hogy a prozódíára nem voltak olyan kényesek, mint mi. Énekeltek a dallamot, sokszor ütöző prozódíával: erre népdalban sokszor hallunk példát. Magyarország egy volt kultúrában Európával. Amikor ott bekövetkezett a barokk kor, nálunk is, de csak akkor, és akkor kiegyenlítődték a dallamok. És ez így maradt a 20. század közepéig. Mint mindenütt másutt a világban.

Ferenzi Ilona cikksorozatának végén összefoglalást ad. Ezekben sok minden fogalmazódik meg, amivel nagyon egyet tudok érteni, vagy amit lehetségesnek tartok. Elképzelhetőnek tartom az énekek elején a magyarázatok. Különösen is a liturgikus magyarázatok hiányoznak. Egyáltalán a liturgikus tanítás nagyon hiányzik egyházunkban. Gyermekeinket, konfirmandusainkat, gyülekezeteinket kellene tanítani, de könyv híján a lelkészek nem tudják ezt a feladatot ellátni. Átfogó könyv e témáról utóljára 1932-ben jelent meg. Azóta Pröhle Károly agendabeli bevezetői adnak csak rövid iránymutatást.

Elképzelhetőnek tartom az énekeskönyv másfajta beosztását is, bár a jelenlegi nagyon átgondolt. A speciális fejezetekbe minél kevesebb éneket vettünk, hogy ne kösse meg az énekválasztó kezét. Így került a Szép fényes Hajnalcsillagom a Jézus-énekekhez, hogy ne csak vízkeresztkor lehessen énekelteni. De a vízkereszt fejezetben utalás történik arra, hogy még milyen énekek választhatók. Ilyen utalások találhatók az énekeskönyv 261., 265., 274. stb. oldalain. – Az Új világosság jelenék kezdetű ének nem véletlenül került az „Egyház, reformáció” fejezetbe. Annakidején számos graduállal ismerkedve feltűnt nekem, hogy mindig ez az első ének. Igaz, hogy az adventi énekek előtt áll. De szövegét olvasva, gyanítottam, ez őseinknek valamiféle reformátori himnuszuk lehetett, hiszen a visszanyert evangéliumról van benne szó, ezért áll a könyv élén. – Nagyon egyetérték azzal is, hogy meg kellene határozni a vasárnapok énekeit. Könnyebb lenne az orgonista, a karvezető dolga, ha ilyen támpontja lehetne. Tervezhetőbb lenne az egyházzenei munka. És ezzel biztosítanánk azt is, hogy legalább egy ének ne a lelkész énekválasztási ízlésétől függjön. – A bőjti tartalmú énekek hiányáról tudunk, régi probléma ez. – A liturgikus anyag bővítése, a zsolttárolnak saját dallamú keretversekkel való ellátása is csak nyereségünk lenne. – A himnológiai pontosítás és modernizálás is helyes igény. Ennek jelenlegi töredékességére az énekeskönyv előszavában utaltam. – A tanulmányban említett néhány követelmény már most is megvalósult: a dallamszerzőknek a 2. kiadástól van regisztere. A Niceai Hitvallás pedig a jelenlegi énekeskönyvben már az ökumenikus forma szerint olvasható.

A mai sokszorosított, papírdömping világban természetes, hogy egy következő énekeskönyv próbakiadással induljon. Sajnos 1980-ban csak 8 példányt volt szabad sokszorosítanunk, ezek a lelkészek kezébe kerültek véleményezésre,

*Az előző számban közölt cikk folytatása.

bírálatra. A hívek az Evangélikus Élet hasábjain ismerkedhettek az új énekekkel. A szerkesztők mindenképpen törekedtek a nyilvánosságra, a lelkészek és a gyülekezet véleményének meghallgatásával kívánták az énekeskönyv végleges tartalmát kialakítani. A több mint ezer lapot kitevő javaslatok és kritikák javarészt az énekeskönyvben érvényesítették. Reméljük, ennél sokkal jobb lehetőségek lesznek a jövőben.

Es nagyon egyetérték azzal, hogy az új énekeskönyvet ne 2002-re tervezzük. Bizony ne! Egy énekeskönyv minimális élettartama negyven év. A finnek 1943 után 1987-ben adták ki a következő énekeskönyvüket, a németek az 1950-est majd 1995-ben cserélik le. Precedens nélkül való lett volna a húsz éves váltás. Különben is minden énekeskönyvi váltás megázkódattással jár. Egy generációt csak egyszer szabad ennek kitenni. Egyszer magyarázható is. De ha többször változtatunk, komolytalanná tesszük az egyházat magát is. Eppen e mostani évek során sok gyermek, sok fiatal került az egyház hatósugarába. Ha ezt a friss élményanyagot elveszjük tőlük, nem teszünk vele jót.

Az a kritikám, hogy a 2002 meghirdetésével a zenei munka megakadt, sajnos tapasztalaton alapul. A zenei bizottság korálkönyvi vitáján és az új kiadás elhalasztásának döntésénél a cikkíró is jelen volt. De hasonló játszódott le, amikor kérésrel fordultam a kollegákhoz, hogy a Koráliskola (harmóniumskola) I-et módosítani kellene a mai dallamokra. De bizonytalanná teszi az oktatómunka hitelességét is. A növényedékek a lelkészekre hivatkoznak, aki szerint úgylis lesz új énekeskönyv.

Ha a jelenlegi énekeskönyv érvényességét nem kérdőjelezzük meg, hanem zenei munkánk alapkönyvének tekintjük, akkor folytatódhat a további érdemi munka. A jövőt illetően, részben a tanulmányaim egybehangzóan a következőket tartanám sürgősnek és feltétlen elvégzendőnek:

1. Amit Ferenczi Ilona elkezdett, folytassa. Köszönjük, hogy erre tanulmányában ígéretet tett. Írja meg és tegye közkincsé az egész énekeskönyvre vonatkozó kritikáját, javaslatait, himnológiai kutatásainak eredményeit. Nem az íróasztalának dolgozik ezzel, hanem az egyház számára gyűjt olyan anyagot, amely a következő munkálatokhoz és majdan az énekeskönyvszerkesztéshez feltétlenül szükséges lesz. Erre kötelezi gazdag tudása.

2. Ennek alapján egy himnológiai jegyzetet kell készíteni, mert himnológiát sokan tanítanak, de mindenki magára hagyva teszi ezt. Himnológia-tanítás folyik a teológián, a kántorképzőben, a budapesti, győri, kaposvári hittantanár-szakosok között, a budapesti és debreceni zeneakadémián, a szombathelyi egyházzenei szakon. Kár energiáinkat így pocskolni, hogy ennyien dolgoznak párhuzamosan, egymástól függetlenül ugyanazon a témán.

3. A liturgikus nevelés és gazdagodás céljából egy egész évben használható zsolozsmás könyv kiadása lenne szükséges. (A latin és katolikus terminusok helyett javasolnám Huszár Gál után a „Reggeli dicséret” és mintájára az „Esti dicséret” elnevezéseket.) Ebben helyet kaphatna sok zsoltár, saját antifónadallamokkal, sok himnusz, és itt lehetne közölni azokat a jeles régi magyar istenes énekeket is, amelyek méltatlanul maradtak ki mostani könyvünkől. Itt lehetne Luther Te Deum-a és egyéb, más alkalmakkor is használható anyag. Egy ilyen számunkra összeállított, magyarázatos kiadvány folytatná a valamikor győri és kelenföldi liturgikus kezdeményezéseket, és gazdagítaná liturgikus életünket. Biztos értesüléseim vannak arra nézve, hogy erre egyre több az igény, ez lenne egyben a régi magyar anyagnak „próbakiadása” is. (Fogadtatás, megtanulhatóság.)

4. Ki kell dolgozni rendkívül gondosan a heti énekrendet. Jelenlegi énekeskönyvünkben van még négy kihasználatlan oldal. A következő kiadásokban a hiány itt pótolható. Az eddigi felsorolt feladatokat Ferenczi Ilona tudása nélkül nem tudjuk jól elvégezni.

5. Az új korálkönyvet meg kell írni hagyományos módon. Még akkor is, ha ez csak 25 évig lesz forgalomban. Jó szerkesztés esetén a további kiadások támaszkodhatnak erre.

6. A korálkönyv és a heti énekrend ismeretében egy kóruskönyv kiadása is szükséges, hogy az alternatív éneklés megvalósuljon. (Nem biztos, hogy az a jó korálkönyv, amik kóruskönyvként is használható.)

7. A himnológiához hasonlóan egy evangélikus szempontú egyházzenei történet- és kórusirodalom-jegyzet is szükséges.

8. Igazítani kell a Koráliskola elejét a jelenlegi dallamokhoz, hogy ebből oktathassuk kántorképzőseinket és teológusainkat. Ehhez kapcsolódnának egyszerű intonáció- és előjátékgyűjtemények is.

9. Végül, de nem utolsósorban ki kellene elégíteni a gyülekezetekből sokszor érkező óhaját. Készüljenek énekeskönyveink három nagyságban: legyen a normális nagyságú mellett egy kétszer olyan nagy formátumú a gyengén látók számára, és egy igazi zsebkiadás, ami elfér női táskában, zsebben. És mindezek legyenek jó minőségűek, mint az első kiadás volt: jó kötéssel, vékony papírral, egyenletes, át nem látszó nyomással. Ha erre nincsen pénz a Sajtóosztálynak, akkor közegyházi pénzből kellene elkülöníteni egy összeget az extraméretűek raktáron tartására.

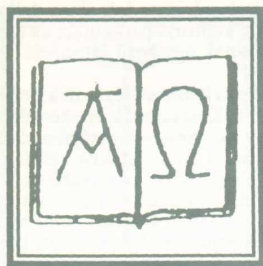
A szoros értelemben vett énekeskönyvi munkát illetően pedig valamit tisztázni kell. Világosan kell látni, honnan ered a lényegi kérdéseket illető különbség. Véleményem szerint két stílusirányzat, két iskola eltérő felfogásáról van szó. Az énekeskönyv szerkesztői egy európai gyökerű lutheránus hagyomány szerint gondolkodtak, és azt továbbgondolták. Közvetlenül azonban magyar himnológusoktól és liturgusoktól: Zalánfy Aladártól, Jánossy Lajostól és Schulek Tibortól származó hagyományt vettek át szukcesszive, és úgy léptek tovább. És ebben a folyamatban követték az európai evangélikus mozgásokat. Ferenczi Ilona pedig egy olyan szellemi műhelyhez tartozik, amelyben a későközépkori és 16-17. századi magyar értékeket tekintik olyan hagyományyagnak, amelyből táplálkozni egyedül érdemes. Ennek az irányzatnak a képviselőit más magyar egyházban is megtaláljuk. Innen van minden tartózkodása és kemény ítélete pl. az új hangvételi amerikai énekekkel szemben. Innen van, hogy nem is tudja feltételezni, a bizottság Weöres Sándor versét nem tekintélytiszteltől, nem is a költő ajánlására, hanem a mai embert megragadó új hangvételi bűnbánat kifejezése miatt vette fel. Ez az ének egy bizonyos körben máris nagy szolgálatot tett. Hangsúlyozom, hogy a szerkesztőket éppen a mindentől, főként a tekintélyektől való független, szabad döntés jellemezte.

El kell azon gondolkodni, mennyire más a különböző felekezetek istentiszteleti miliója. A katolikus liturgia szövegmondása, szentbeszéde épp oly sajátos, mint a reformátusok igeolvasása és imádságos gyakorlata. Az evangélikus istentisztelet ezektől eltérő liturgikus atmoszférát áraszt. Közvetlenségével és a mai élőbeszéd segítségével ragadja meg híveit. Távol van régebbi szövegek különösebb tiszteltétől, keresi az új formákat, és nyitott a jövő felé. Idegen tőle minden historizmus, teológiában épp úgy, mint liturgikus gyakorlatában. A múlta való hangsúlyozott hivatkozás nem illik bele sem egyházunk, sem pedig a világ evangélikusságának szellemi képébe. Nagy kérdés: mivel használunk többet a hazai evangélikusságnak, ha elkötelezzük magunkat egy meghatározott magyar szellemi irányzat mellett, vagy pedig ragaszkodunk az európai lutheranizmus eddigi is megélt közösségéhez, őrzendő-erősítendő amúgy is gyenge identitástudatunkat?

Tisztában vagyok azzal, hogy nincs tökéletes és végleges énekeskönyv. Ahogyan egy lexikon a nyomdából való kikerülése pillanatában elavul, mert vannak új adatok, úgy egy énekeskönyv is csupán egy korra készül. Szerkesztői megtehetik, hogy megpróbálnak egy jövőképet alkotni, előbemenve az elavulásnak. Számunkra természetesen e jövőképben nem szerepelhetett a rendszerváltás, de ez egyházzilag sivár korban (1976) is hittük, hogy a közeljövőben lesz éhség az Isten ígéje után, és hogy sokakat kell majd fogadnunk egyszer egy hozzájuk közel álló énekeskönyvvel. Ezért voltunk nyitottak minden új törekvés irányában. Mint ahogyan ezt teszi a most bevezetendő német énekeskönyv és a svájci szerkesztők is. Hogy e felfogást érvényesítse, miként vált be énekeskönyvünk a gyakorlatban, azt az 1993-ban tartott I. Magyar Egyházzenei Kongresszuson közölt felmérés mutatta: a hazai felekezetek között az evangélikus gyülekezetek használják énekeskönyvük legtöbbénekét.

Végül pedig halát adok az Istennek, hogy adott nekem hat olyan esztendő, amikor jó teológusok, költők, muzsikusok igazi testvéri közösségben tudtunk együtt dolgozni egy közös célért, amikor a vélemények szabad kimondása mellett a személyek sohasem sértődtek meg, a munkában mindvégig együtt maradtak, míg csak aztalra nem tettük közös munkánk gyümölcsét. Ilyen testvéri munkaközösséget kívánok az utánunk következőknek, hogy munkájuk továbbépíthesse az anyaszentegyházat.

Az igehirdető műhelye

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁNI ELSŐ VASÁRNAP

Róm 1,18-25

„Uram, ébreszd egyházadat, és kezd rajtam!”

Istentiszteletre készülünk,

és nem igehirdetésre. Az Agenda megadott szövegei nem mentesítenek végiggondolásuktól. S gondolom, az Agenda sem tart fenn nagyobb igényt magának, mint Luther a Kis Káté részére: „akik maguktól jobbat nem tudnak...”

A Vízkereszt után I. vasárnap óegyházi evangéliuma a 12 éves Jézus a templomban című történet, melyből is az a gondolat adja meg a vasárnap témáját, hogy Jézus magatartásán meglátszik, hogy Isten gyermeke. Erről szól Jn 7,14-18 is. Jézus az Atya dicsőségét keresi, s ezért ő igaz, és nincs benne hamisság (ld. Rm 1,18). A „*Jer; övendjünk keresztyének*” című Luther-szöveggyűjtemény az „*Isten dicsősége a gyermekben*” címet adja a hétnek. Formálhatja gondolatainkat a heti ige is: „*Akiket pedig Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai.*” (Róm 8,14). A bevezető zsolttár antifónájaként talán lehetne Jn 8,12. jézusi szavait idézni: „*Én vagyok a világ világossága, aki engem követ, nem jár sötéttségben, hanem övé az élet világossága.*” (a 19. Zsolt. 15. verse helyett), s ez visszatér a zsolttár és a dicsőségmondás után. A *bűnvalló imádság* még kétszer szó szerint előfordul az egyházi év folyamán, következőknek két hét múlva. Annyit nem ismétlődik, hogy a gyülekezet együtt tudná mondani, ezért javaslom, hogy fogalmazzuk át esetleg így: „*Mennyei Atyám! Gyermekeddé fogadtál engem Jézus Krisztus által keresztségemben. Én sokszor mégis úgy élek, mint akinek nincs senkije. Olykor elkeseredem, idegeskedem, máskor pedig saját nagyságom és hatalmam szédít meg. Nem látok rajtam, hogy Hozzád tartozom. bocsáss meg nekem, és teremts újjá irgalmaddal Jézus Krisztusért. Amen.*” A kollektaimádságnak lehetne erősebben kötődnie a vasárnap jellegéhez. Ime, egy példa: „*Mennyei Atyánk! Te Jézus Krisztust küldted a világba, akin dicsőséged fénye ragyog, töltsd be Egyházadat Szentelkeddal, hogy világosságod hordozói legyünk, hogy dicsérvünk és áldjunk Téged örökké az Úr Jézus Krisztus által, aki Veleled és a Szentlélekkel él és uralkodik örökkön-örökké. Amen.*”

Az igehirdetési alapige.

Úgy látom jobbnak, ha csak az alapige rövidített változata, a 18-25. vers kerül felolvasásra. mert – bár lehet, hogy csak magamból indulok ki – az ember figyelmét lekötik azok a részletek, amelyek a szexuális perverzítást írják le, s könnyen azt mondjuk: ilyeneket én nem teszek, nem vagyok homoszexuális, nem rólam szól az ige – s nem halljuk meg, ami már róltunk szólna (29-31 v.) Nem olvassám föl az egész szakaszt azért sem, mert a gondolati egység nem 1,32-nél fejeződik be, hanem leghamarabb 2,10-nél, amelyet tovább kifejt az apos-

tol 3,20-ig. Csak ezzel tűnik ki Pál érdekes módszere. A pogányok mindenki által elfélt erkölcsi romlottságát hozza fel példának. (Karner K.: Isten igazsága 14. o.) Az olvasók, akik bizonyára ismerték Salamon Bölcsességét (13,1-5), melüket düllesztve helyeztek: igen, úgy kell nekik, ez Isten igazsága. S aztán odaértek a 2. fejezet elejéhez: „Ezért nincs mentséged, te ítélező ember!” A mi igénk mint egy „csalétek”, hogy aztán a „józanéletű” olvasó is rádöbbenjen, ő is Isten haragja alatt van. Ha tehát 1,25-nél tovább olvassuk a perikópát, olvassuk 2,10-ig, vagy még tovább – nehogy valaki azt gondolja, hogy ő eléggé a „jót cselekszi” (2,10) – míg rá nem döbbenünk, hogy a bűnösség nem a rossz cselekedet, hanem Isten elutasítása, amikor önmagamat vagy valami mást legalábbis életem egy-egy vonatkozásában ellenistenként tisztelem.

A továbbolvasást támogatja, hogy a 25. versnél sem záródik le szakasz. Az „Amen” a dicsőítő formula megszokott része. (Gondolati egység inkább a 23. verssel zárul.)

Ezek alapján: csak akkor olvassam a 32. versig, ha az igehirdetésben van mód Pál fentebb említett módszerét folytatni. Akkor azonban nem szabad megállni a bűnösség feltárásánál, sőt kezdeni sem szabad ott, hiszen Pál is előbb az evangéliumot hirdeti. (16-27 v.) Erdemes hallgatni Bornkamm szavaira: „*Pál gondolata és igehirdetése nem igazodik a bűnbánat prédikációjának és gyakorlatának logikájához, amely elsősorban a pietizmus által ismerős számunkra, s amely kezdvén azáltal, hogy elvonatkoztat (elszakad) az evangéliumtól, megmutatja az embernek bűne örvényét, igyekeztvén rábújni, hogy kétségbeessék maga miatt. Vagy hogy mai módon fejezzük ki: Pál teológiáját nem az egzisztencialista filozófia által inspirált fejezettel kezdi, hogy csak azután beszéljen az Evangéliumról és a hitről. Mégis az evangéliumhirdetés soha nem jár nála a fölfedezés nélkül, amelyet az ember egyidejűleg tesz, hogy lehetetlen számára önmagától kiutat találni, s hogy a Törvény nem tudja megszabadítani. Minden alkalommal, amikor Pál az üdvösség üzenetét kifejti, találunk egy olyan megállapítást, amely tömören jellemzi az elveszett ember állapotát, és ez egyáltalán nem olyan, mint egy túllépett fejlődési szakasz, amelyre vethetnénk egy pillantást visszafelé.*” (Paul, *l'apote de Jépus-Christ*)

Miről szól hát ez az ige?

Mindenekelőtt a szóismétlésre figyel föl az ember: az evangéliumban Isten igazságát nyilatkoztatja ki. (17. v.) Az evangéliumon kívül azonban haragját. Isten haragja még nem az ítélet, azaz akiket Isten haragja sújt, azok számára is nyitott az evangélium által feltárt menekvés. Ez a mi szerencsénk! Ez a harag ugyanis minden hitetlenségünk és gonoszságunk ellen szól. A két görög szó talán a mózesi törvény két táblájára utal, Isten-ember és az ember-ember viszony megromlására.

Minden emberé ellen. Nemcsak néhányaké ellen. Mind-azok ellen, akik a valóságot a maguk igaztalanságával fogva tartják, elzárják. Azt a valóságot ugyanis, hogy Isten a Terem-

tő, mi pedig teremtmények vagyunk, hogy Isten rendje védi az életet, ha attól eltérünk, pusztul a környezetünk is. Itt hívom föl a figyelmet, hogy az új fordítás „azok ellen” kifejezése szükségszerű betoldás, hogy a vonatkozó névmás („akik”) érthető legyen. Ám semmiképpen nem jelent kizárólagosságot, mintha két tábora volna a világnak: az egyik feltartóztatná az igazságot, a másik nem. Ezért írtam fentebb többes első személyben: hitelenségünk és gonoszágunk. Mi is Isten haragja alatt vagyunk az evangélium nélkül.

Isten megismerhetősége örök téma. E szerint a szakasz szerint az egyetemes kinyilatkoztatás elegendő ahhoz, hogy Istenhez helyesen viszonyuljunk, hogy a Teremtő-teremtmény viszonyt megéljük. Az Atya-gyermek viszonyhoz már az evangélium kell. De Isten örök hatalmát és istenségét fel lehet ismerni a világ megismerése közben. Hiszen Plátón is eljutott gondolkodása révén az egyetlen istenhez (ie. V. szd.), s a tőle való feltétlen függéshez. (Nyíri T.: A filozófiai gondolkodás fejlődése.)

A kinyilatkoztatott harag azonban nem feltűnő. Nem betegségek, természeti csapások formájában ér, ahogy mi gondolnánk, s talán elvárnánk, hanem a gondolkodás eltorzulásában. Ez a torzulás vezet erkölcsi romláshoz nemcsak a nemiség terén, hanem a közösségi élet terén is. Ha a 29-31-ben szereplő bűnöket nézzük, mennyire mindennapos, jelentéktelennek tűnő jellemhibákról, beilleszkedési zavarokról van szó! És mennyire maiak! Pál az egyén erkölcsi romlásáról beszél. Berzsenyi társadalmi méretűnek látja mindezt: „így minden ország támasza, talpköve / A tiszta erkölcs, mely ha megvész / Róma ledől, s rabigába görnyed” (Magyarokhoz). A következmény ugyanaz: végleges pusztulás, kárhozat.

Hogyan kapcsolódik az ige a vasárnap mondanivalójához?

Fontos ez a kérdés nemcsak azért, hogy az istentisztelet egységet alkosson, hanem azért is, hogy ne térjünk el a lényegtől, hogy ne kezdjünk el feleslegesen ostromozni másokat, már csak azért se, mert végül még rajtunk csattan az ostor (2,1).

A 21. és 25. vers hordja szerintem a lényegét: „mégsem dicsőítették vagy áldották őt Istenként” és „aki áldott mindörökké.” Isten dicsősége, nagysága valóság. Tény. Isten hatalmas. Aki ezt számításon kívül hagyja, hamarosan feltalálja az örökmozgót (mikoris a surlódást hagyja figyelmen kívül), annak számára lehet – lesz is – más isten, legalább alkalmanként. De Isten nem engedi elvenni, bitorolni dicsőségét. Nem azért, mert féltékeny lenne. Hanem azért, mert az eltérés lenne a valóságtól, mert Isten dicsősége mindeneget fenntartó, gondozó dicsőség. Ha Tőle leszakadunk, az élettől szakadunk el. Istené a dicsőség. Ezért nem azt mondjuk: „Dicsőség legyen az Atyának...”, hanem azt: „Dicsőség az Atyának...”, amelyben a „-nak” toldalék birtokviszonyt fejez ki. Jó felidézni még a Kis- és Nagykáté Miatyánk-magyarázatát (Szenteltessék meg a neved!)

Hogyan lesz ebből igehirdetés?

Csakis a Szentlélek által. Ő az, aki ráébreszt, nem baj, ha nagyságot keresünk, csak ne hazudjunk magunknak, ne tartóztassuk fel az igazságot; Ő az, aki dicsőség fényére vágyódó szívünket meggyőzi, hogy a legnagyobb emberi dicsőség Isten nagyságának továbbsugárzása; Ő az, aki megítéli minden tettünket, gondolatunkat, amikor Isten helyébe akarunk lépni; Ő az, aki eloszlatja azt a tévhitünket, hogy mi, megtért keresztyének – ha van ilyen – már túl lennénk ezen; Ő az aki keserves sóhajunkra: „kicsoda szabadít meg ebből a halálraítelt testből” így felel: „Hála az Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus által.” (Róm 7,24-25).

Ajánlott énekek: 42, 428, 432, 473.

(Feldolgozások a Lelkipásztorban: 1968. 745. o. Tarjáni Gyula; 1979. 749. o. Keveházi László; 1987. 753. o. Nagyné Ferenczy Erzsébet)

Bencez András

Té miért prédikálsz? – ezzel a kérdéssel ostromolnak a gyülekezet ifjai közül néhányan. Mi az igehirdetés célja? Ezzel a kérdéssel jó vasárnapról vasárnapra szembesülni, s fájó, hogy sokszor csak azt a feleletet tudjuk adni az előbbi kérdésre: Mit szólnának, ha nem prédikálnék? De az sem különb válasz, hogy kapálni nem tudunk, a koldulás pedig megalázó számunkra, máshoz nem értünk. (De milyen jó lenne, ha legalább azt mondhatnánk el, hogy az igehirdetéshez értünk.)

Miért prédikálunk? Ha csak a külső okok miatt, akkor elvesztünk, akkor meddő szócséplés minden szószékes elmondott szavunk. S talán egyházunk is előbbre tartana, és gyülekezeti életünk is elvnebb lenne, ha küldetésünk lenne a mondanivalónk hitelesítője és üzenetünk nyomatékosítaná küldetésünket. Timóteus számára Pál egyértelműsíti a helyzetet: Nem más a feladat, mint hogy hírnökként vinni a jó hírt, s apostolként megélni Krisztust. S a hírnöki küldetés célja sem lehet más, mint az, hogy akik eddig nem ismerték Istent, azok megismerjék, s azok, akik nem tudtak a bizalom teljességével Hozzá kötődni, azok feltétlen bizalmukkal ajándékozhatják meg.

Ez nem könnyű feladat. Elsősorban azért nehéz ez, mert a vasárnapi gyülekezet lényeges része azzal a magabiztossággal ül a templompadokra, hogy az Isten-ismeret nála már nem hiányos, és az életükben pedig nincs szükség gyökeres változásra. Ebben a közegben teljesen feleslegesnek tűnik az igehirdetés. Főleg, ha az igehirdetésünk célja nem csiszolt szellemünk fitogtatása, s nem a jelenlévő gyülekezet (vagy közönség?) elszórákoztatása. A szavak inflálódása miatt a szószékek magasabbak lettek. Ma már nincs ereje, hatása a (bármily alacsony, modern) szószékről mennydörgő szózatnak. Tertulianus írta le az „Apologeticus” című munkájában a korának gyülekezeti alkalmát. Egy mondata különösen is megfontolandó, s a mai korba átültetendő: „Összegyülekeztünk, hogy beszéljünk a szent iratokról, mivel a mostani idők azt követelik tőlünk, hogy figyelmeztessük és emlékeztessük egymást.” A kinyilatkoztatások korának befellegzett! (s kinyilatkoztatásnak itt most egy negatív papi vonást értek.)

Hitre és igazságra tanítani csak emberközeli lehet, az érthetlent érthetővé téve, az Isten üdvözítő akaratát odaélve mások elé. Egy versrészlet erről a feladatról így vall:

Néha még hallom a titkos parancsot:

Szóltam! Szavamnak adj emberi hangot. (Sárközi György, Parancs)

A kereszti titkát, a megváltás titkát, az értünk adott Krisztust, a közbenjárónkká lett Názáretit, a szeretet testté léletét, az Isten igazságának megjelenését kell apostoli, hírnöki megbízatásunk alapján – a templomban ülőknek igehirdetéssel és étellel, s a templomot életükből kirekesztőknek pedig pátoszesmentes, hiteles emberséggel átadni.

Természetesen számomra az is izgalmas kérdés, hogy ezt a szolgálatot, feladatot tudjuk-e azzal az alázattal végezni, hogy mi csak eszközök vagyunk az Isten kezében s nem pedig Isten akaratának végrehajthatói? És a szószék felé indulva, s főleg a szószékes nem szenvedünk-e identitásvesztést.

Az igehirdetésben azonban az Isten fantasztikus tervéről kell szólni. Arról, hogy azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, s az igazság megismerésére eljusson. Minden – az Isten nem szenved csőlátásban, mint mi emberek. Mi kategóriákban gondolkodunk, hogy vannak hívők és nem hívők, vannak evangélikusok és más felekezetiek, erkölcsös életet élők és kicsapongók... S nem csak a csőlátás miatt, hanem emberi korlátaink miatt is szolgálatunkkal csak néhány tucat embert érünk el. Az Isten azonban nem néhány kiválasztottban gondolkodik, még akkor sem, ha vannak kiválasztottak.

S Isten nem a nagy többség pusztulására spekulál, mint ahogy a kiválasztottabbak azt kegyetlen fantáziájukkal elképzelik. *Isten minden ember Istene.* Erre nyílt meg a szeretete Krisztusban. A mindenből én sem vonhatom ki magam. Bármennyire is szeretném. Én is a „minden ember” közé tartozom. Tehát rólam van szó, személyesen rólam gondolkodik úgy az Isten, hogy akarja üdvösségemet. nekem akar jót, nekem akarja a teljességet, az én életemet teszi Jézus Krisztus által bővülködő életté.

AKARJA, nem csak szeretné, nem csak vágyakozik utána, nem csak álmodik róla, hanem akarja minden ember üdvösségét. Elszántan és erősen. Ha nem lenne akarata ily elszánt, eltökélt, akkor nem is adta volna értünk a megváltás áráként Krisztust. Mert ez azért felfoghatatlanul nagy ár volt! Mindent odaadott értünk, mert valóban akarja életünk teljes boldogságát, s valóban akarja azt, hogy ismerjük Őt, a szeretet teljességét. Az evangéliumi ige szavai az Úrtól tanult imádságból valók. (Mt 6,9.) Azt kérjük ebben a kérdésben, hogy az életünkben valósuljon meg Isten akarata. S ha „Isten akarata” hallatán csak a törvényére gondolunk, akkor más hangsúlyt kap az imádság. De nem azt kérjük csupán ebben a merész imádságban, hogy legyen erőnk a törvény szerint élni, hanem azt, hogy legyen meg az is, amit az ember nem tud megvalósítani. Legyen meg az, hogy minden ember megismeri az igazságot: azt, hogy Jézus Krisztus az Isten egyszülöttje, a feltámadott, s neki adatott minden hatalom.

Legyen meg az, hogy Őelőtte minden térd meghajol.

Ha most korábbi igehirdetők nagy retorikai fogásával élve az es szóknak is tulajdonítunk jelentőséget akkor azt kell ki-mondanunk, hogy az igazság teljes megismerése az üdvösség következménye. Itt csak tükör által látjuk a valóságot, s ez a látás az apostol szerint homályos. Kiesett a kontaktlencsénk. Ez a bűn. De az Isten célja, hogy a homályban tapogatózó kezünk megfogja, s vezessen.

Vezessen, vigyen hibából látásba, sötétségből világosságra, halálból életre. Ezért lett Jézus mártír. Erről tanúskodott azazal, hogy a testté létel és a testi lét minden kínját magára vette, kivéve a bűnt. Mártír volt abban, hogy a világ bűnét vette a vállára. Ezt csak azért tehetta meg, mert szabad volt a bűntől. Két kezünkben csomagot tartva, nem tudunk mások bőrröndjének a cipelésében segíteni. Ő felvette bűneinket, mert szabad volt a „keze”, s szíve. Ő tanúskodott az Isten tőlünk el nem hajló szeretetéről, a megbocsátásról, s Isten tapogatózó kezünk felé kinyújtott keze volt, hogy arra az útra vezessen, amelyen az élet ismerhető meg, az igaz, az istenképz emberségben élhető élet. Ha az ünnepek után is tudunk az öröm által hitelesítve szólni az értünk váltságul adatott Krisztus tanúságtételéről, s a szócék után egész lényünkkel tudjuk a bizalom teljességét az emberek elé „modellezni”, akkor olyan hírnökei lehetünk az Úrnak, akik nyomdokán – még ha nem is láthatja ezt meg – de egyszer csak elindulnak azok, akiket hitre és igazságra tanított.

Ha valakinek segítséget a *3 pontos vázlat* jelent, akkor az alábbi beosztást ajánlom:

1. *Bevezetés* – arról, hogy a vízkereszti idő átmenet, a karácsonyi ünnepkörből a böjti idő felé lépdélünk, s a karácsonyi fények kialakása után az ünneptelenség homálya is tanúskodik arról, hogy az ember nincs a helyén. Valahova el kell jutnunk. A fényhez, a világossághoz, az üdvösséghez.

2. *Átvezetés* – lehet arról, hogy milyen jó, hogy minden korban megvoltak a hitelesen szóló és élő hírnökök. Azok, akik torzításmentesen tanították az evangéliumot, s azért pedig még hálásabbak lehetünk, hogy Isten még minket is fel tud használni abban, hogy a lánc ne szakadjon meg.

3. *Csúcs* – A Krisztusban megmutakozó szeretet. Hisz Jézus Krisztus közbenjárónk, aki értünk szót emel az Atyánál, aki az utat mutatja nekünk, s aki járhatóvá tette az ember által lerombolt hidat. Ezen a hídon indít el minket az ige, hogy megismerjük azt, akit itt Jézus Krisztus által, de ott majd színről színre láthatunk. S a teljes élet – az üdvösség – Jézus Krisztus által mienk.

Nem azért, mert mi ezt elérhetjük, egy kicsit nyújtózkodva, akarva, erőlködve, hanem azért, mert Istennek ez a terve, szándéka, akarata.

Javasolt ének: Jézus te égi szép... 389.

vagy: Szép hajnal csillag... 397.

vagy/és: Ne szállj perbe énvelem... 412.

A készüléshoz az ige segítségével az emléttett énekek és az ige összefüggését. Ez a rejtvény-szerű feladat is segítsen jó gondolatokhoz, de az igehirdetés a Lélek által legyen ható. Ránk is ható.

Bence Imre

VÍZKERESZTI ÜNNEPE UTÁNI HARMADIK VASÁRNAP 1 Jn 2,3-6

Tengerpart-élmény. Pontosan tudod, hogy honnan érteztél, melyik úton. Kikkel találkoztál és milyen hatást tettek rád. Tudod, mennyibe került az utad és mennyi benzint fogyasztottál. Életed legfontosabb eseményeit össze tudnád foglalni 6 gépelt oldalra. Ami mögötted van, a tiéd. De nem ezért jöttél. Valami vonzott. Nem a sirály, nem a halszag, nem az elképzelt színek. És nem is a végtelen. De csak ott tudod meg: a közeli idegen volt az. Arra gondolsz, ezért nem kellett volna idejönni, otthon is vele élsz. Idegen bent, idegen kívül is. Töredékét gyarmatosítottad, azt hitted, ismered. Néven hívtad a megismerhetetlen, ellejejtett természetét. Ezért kell most itt lenned. Őszintül. „Apró hamisítások”, „Puppen-sinne” ... ajándék itt lenni. Tudnál-e tengerparton lakni?

Tudsz-e tengerparton lakni? Valójában ezt kérdezi János előtünk fekvő mondataival. Egyszerre messze nézni és házadról gondoskodni, hajóknak világítani és akkumulátorokat üzemből tisztítani, látogatókat vonzani és intenzív csendben élni, lakomáról álmodni és halat enni? Tudsz-e állandóan őszintül? Más szóval: mi számodra a megszentelődés szó értelme?

Első olvasásra úgy tűnhet (lehet, hogy lesznek, akik most hallják majd először), János szava a saját hitéről megbizonyosodni vágyó ember kezébe jól használható, ismeretelméleti útmutatót ad. Szeretnéd tudni, hogy ismered-e őt? Akkor ne is veszdőji sokat Vele, csak vedd kezébe a listát és ellenőrizd, van-e még parancsolat megtartatlan! János igazságát Jézus gazdag ifjúnak adott első tanácsa is hitelesíthetné (Lk 18,18kk és p.). Szeretnéd tudni, hogy ismered-e őt? Nézd meg az életed, ha tetteid parancsai teljesítéséről áruklodnak, kiválasztott téged (sylllogismus practicus)! Szeretnéd tudni...? Tedd, ami a lényeg következménye, és bízz, hogy csak a sorrend fordított, azért a folyamat még igaz (lehet egyszer talán)! Csak tanácsot ne adj annak, aki életed gyümölcsöző fáját látva, hozzád fordul segítségért.

A gazdag ifjú a parancsok megtartásán próbált tájékozódni, és kiderült, hogy így még büszkeségre is oka lehet. Jézus második mondatára tudta meg, az egy hogyan lehet több, mint a sok. Az első tanácsból nem mindenki ért. Ez lehet a veszélye a jánosi szakasznak is: a több értelmezést lehetővé tevő első tanácsot egyszerű normáként érteni. Pedig belső, láthatatlan gyökérből táplálkozó emberi kötődéseink sem egyszerűek. A sokat tapasztalt Villon „már mindent tud”, csak azt nem tudja, hogy ki ő maga. József Attila százezer éve nézi, amit megpillant, és mögötte szemlélődésébe beépülő nemzedékek sorának titka húzódik. A zsolnárió éppen az Isten-relációban keresi az ember értékét: „ha látom egedet...: micsoda ...az emberfia, hogy gondod van rá?” Kurt Marti az ember későbbi sorsáról becüsletlen és szkeptikusan semmit sem tud: „kérdézték: feltámadnak-e a halottak? (nem tudom) kérdezték: nem támadnak-e fel a halottak? (nem tudom)...” Nem volna durva félreértés, ha a Semper Maior ismeretét parancsolat/ige-megtartáshoz, azaz egy etikai normarendszer követésére irányuló tudatos törekvéshez, vagy a törekvés megvalósításának mértékéhez kötnénk?

Ha valóban Jézus tanítását tükrözi, többnek kell lenni János soraiban parancsmegtartáson alapuló Isten-ismeret lemérhetőségen. Egyáltalán: miért lenne olyan fontos Istent ismerni, ha a megismerőnek külső eszközöket kell igénybe vennie, hogy megtudja: van-e köze Hozzá? Jobb ezért megállapítani a perikópáról, hogy Jánosnak azokat a gondolatait tartalmazza, amelyeket a gnózis ellen felállított negyedik (2,3-5a). és részben ötödik (2,5b-8) tételként szerkeszt írásába. Aki polemizál, tételesen és műfaját fogalmaz, az a teljesség a rövid kifejezhetetlensége. A sorok értelme viszont csak megfogalmazásukban szűkíthető egy szándékra, amiről szólnak, igazak és lényegiek. A szakasz *legfontosabb témái*:

1. Bizonyosság-keresés (hit-, üdv- stb.)
2. Istenismeret
  - igaz hit - helyes hitvallás - igaz élet
  - Isten szeretete (a szó itt szerepel először a levélben)
  - Isten szeretetének célja: benne maradni: megszentelődés

1. A bizonyosságról Luther ezt írja (WA 40/1, 589. o.): „Evangéliumfelfogásunk a Szentlélek bizonyosságán és örömmén alapul, mert én Istenen csüggek, aki nem tud hazudni; azt mondja: Nézd, fiamat halálra adom, hogy megmentsen téged vérevel a bűntől és haláltól. Így nem kételkedhetek, ha nem akarom Istent teljesen meghazudolni. Ezért van a teológianak is bizonyossága: elszakít minket önmagunktól, és önmagunkon kívül állít, így magunkat nem saját erőnkre, tudásunkra, értelmünkre, személyiségünkre, vagy saját tetteinkre bizzuk, hanem arra, ami rajtunk kívül áll, vagyis Isten elhívására és igazságára, amely nem tévedhet.”

2. Isten ismerete szeretetének, tetteinek ismerete is, Fia életének és tanításának ismerete is, természetnyelveinek ismerete is, de ez a - még sokáig folytatható - sor csak utal arra a törekény de állandóan tovább finomodható ismeretre, amelyet részben talán éreztetnek a másikat megérinteni akaró tapintatos szeretőredékeinkről meglévő élményeink.

Ismerni a másikat azt jelenti, örülni jól ismert megnyilvánulásainak. Ilyen értelemben érthető az első zsolttár szava: „Boldog ember az, aki... az Úr törvényében gyönyörködik, ...” Ismeri Őt az az ember, aki szereti megtartani szavát, kérését, parancsát. Miközben ezt teszi, szabad, mert nem a sajátját teszi, és boldog, mert látja nem belőle fakadó tetteinek következményét bent is és kívül is. A tettnek, amelyet a 6. vers szerint tenni „kell”:

- gazdája van,
- reprezentál,
- szabadságot ad, ezért megváltoztathat.

E három pont lehetne egy igehirdetés váza is. Szeretsz-e tengerparton lakni?

Béres Tamás
Debrecen

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁNI NEGYEDIK VASÁRNAP Ef 1,15-23

A gyülekezettől Krisztuson át Istenig

Emlékeztető történeti háttér

Efezus a római birodalom Ázsia provinciájának, nyugati részén épült legrégebb települése volt. A folyója összeköti a tőle 5 kilométerre levő tengerrel, tehát kikötőváros. A folyó völgy amelyben épült, kiváló karavánút a szárazföldön a kereskedők számára. Ezek az adottságai tették a provincia vezető városává és nagyvárossá, annak minden előnyével és szennyével.

Szellemi életének jellemzői: Efezus lakói fanatikus hódolattal adóztak Artemisznek (Erekye-kultusz), (ApCsel 19,34), elterjedt volt az okkultizmus, a babona, démonológia

(ApCsel 19,19). Pál apostolnak efezusi missziója során problémát jelentett mindezekon felül, hogy Apollós által az ottaniak eleinte csak részleges ismeretekkel rendelkeztek „az Úr útjáról” (János keresztsége). (ApCsel 18,24 kk) Pál missziójának hatása páratlanul eredményes volt. Az Úr igéje hatalmasan terjedt és megerősödött. (ApCsel 19,20), a bálványimádás anyagi csődöt szenvedett (ApCsel 19,26-27).

Így vált Efezus missziói központtá és a keresztyénység századokon át álló erős bástyájává.

Mindezt akkor is érdemes felidézni, ha az Efezusi levélből elképzelhetőnek tartják, hogy enciklika, amely nem kimondottan az efezusiaknak volt címezve, hanem általában az ázsiai gyülekezeteknek.

A textus átfogó jellemzője:

Pál apostol a konkrét gyülekezetért való imádságon keresztül ér el Isten dicsőségének és hatalmának magasztalására, csodálatára. Miután érzékeltette az Ő nagyságát és mindenek kicsiségét, atávetettségét mellette, ezen a háttéren elhelyezi az egyházat, amely nem kevesebbre hivatott, mint hogy legyen teste a mindenkért magát adó, de halálából feltámasztatott és ma mindenképp felett álló Krisztusnak. Így jut az apostol a konkrétéhoz, a gyülekezetéhez, amelyet most már a világban neki szánt helyre illesztett. Ez a hely meghatározza a gyülekezet küldetését is. Ha képpel akarunk élni, mondhatjuk: A mederben folyó víz helyzetét látatja meg Pál, amely már elhagyta a forrást, de még nem érte el a tengert. Hosszú útján talán sokszor úgy tűnik, „nincs is cél. Belekerülhet holtágakba, leírhat felesleges, vagy annak látszó kanyarulatokat, de az bizonyos, hogy a meder végén valahol ott van akár haragosan tajtékozva, fényben, derűben, békeségben a végtelen tenger. A forrás és az óceán pedig meghatározza azt is, hogy mire való, mi a feladata a kettő között jelenleg éppen folyó (vagy pangó) víznek. Eredet és cél meghatározza az egyházat, a gyülekezetet és minket embereket is.

Igeszakaszunk a mondanivaló szempontjából:

1. Az ember imádsága:

Hálaadó imádság: Hallottam hitetekről és szeretetetekről. Hálát adok értetek, számontartlak titeket, megemlékezem rólatok imádságaimban.

Hit, szeretet jellemzi az efezusi gyülekezetet, tehát Efezusban jelen van Krisztus, jelen van az egyház. Hálát adhatunk Istennek, hogy vannak olyan emberek, akiknek különös ismertetőjegye a hit és szeretet. A keresztyén ember számára fontos, hogy meglássa a soha meg nem elégedő világban is a hitet és a szeretetet és adjon is hálát érte Istennek. Talán ahhoz hogy megelégedjünk és tetlenül örvendezzünk a létező hit és szeretet miatt valóban kevés van belőle, de ahhoz elegendő, hogy észrevegyük, hálát adjunk érte, megköszönjük.

Közbenjáró imádság: Kérem, hogy Isten adja meg nektek azt a Léleket, amely által megismeritek Őt és meglátjátok a reménységet, amire elhívott minket, a nagy dicsőséget, amely az Ő gyermekeié a szentek között és a rajtunk, hívőkön való hatalmát.

Még ha van hit és szeretet, akkor is okkal kérjük a Léleket. A Lélek nem egyszer s mindenkorra adatik, nem birtokolható, nincs a hatásunk alatt, esetleg mi lehetünk hatalmában, nem mi irányítjuk, hanem Ő vezet minket. Mégis kérhetjük. Nem csak magamnak, hanem csak magunknak de még másnak, másoknak is.

Lélek által ragadhat magához minket Isten, Lélek által ismerhetjük meg, kicsoda Jézus Krisztus. Lélek által még látni is másképp lehet. Reményt lehet látni akkor, mikor különben az ember nem lát semmit, csak összeroskad vagy botorkál a sötétben. Lélek által lehet látni irányt, mikor nincs semmi támpont. Lélek által (bár homályosan, de) messzire el lehet látni, túl ezen a léten, amit itt a földön töltünk. A Lélek meghatározza a látásunkat, mert az életünk értékeit határozza meg. Nem mindegy, hogy az ember mit vesz észre és mi

az, ami mellett érdektelenül elmegy. Lélektelen, lélekszakadt világban okkal imádkozunk Lélekért, hiszen Lélek által nyilvánulhat meg bennünk a jóság, amely az Isten gyermekeinek jellegzetessége és dicsősége. Csak így tapasztalhatjuk meg, hogy mit jelent az Isten hatalma felettünk, mit jelent a szerető Isten uralma alatt lenni és az általa meghatározott lélekkel cselekedni. Ha úgy érezzük: van hit és szeretet, akkor is okkal kérjük a Lelket akár magunknak, akár másoknak.

2. Krisztus munkálkodása:

„Elvégeztetett!” Mondta Jézus egykor. Értem minden elvégeztetett már akkor. Nincs ok, hogy magamért aggódjam, nincs ok a magamat féltésre. Másokért is minden elvégeztetett, csak ezt mindannyian hamar elfelejtjük, sokszor semmibe vesszük, sokan pedig nem tudják vagy nem értik, mi végeztetett el, ha nincs aki segít, nincs aki simogat, nincs aki sebet kötöz, vigasztal, gyógyít, befogad, magához ölel, mint testvért.

Isten ezzel a hatalmával *ma is, általunk is munkálkodik*. Hatalma van rajtunk Krisztus által, akit feltámasztott, jobb-jára ültetett. A *világ*on, sőt az *eljövendő világban* is mindenkinél magasabb méltóságra emelt. Nem csak rajtunk van hatalma: *minden alávetetett neki*.

Mindenütt, mennyen és földön minden hatalom azé, aki az életét adta és adja barátaiért. Hatalom, amelyik nem maga alá gyűr, nem leteper, hanem fölemel, fölmagasztalja a kicsit, az erőtlent, a gyengét, azt akit bántanak, üldöznek és mindenféle rosszat hazudnak róla. A nagynak tartottak közül is fel-emeli azt, aki megalázza magát. Ők Krisztus eszközei. Mert bár minden elvégeztetett, azért részünkről akad még némi tennivaló.

Az *egyház* az *Ő teste*, Ő pedig az *egyház*nak a feje. Sőt, a teljessége annak, aki *teljessé tesz mindent mindenekben, mert a teljessége magának Istennek a mi Krisztusunk*: Jézus.

3. Imádkozzunk, hogy munkálkodjon bennünk Krisztus, és a világban mi, Ő általa.

Pál imádsága és a mi imádságaink a gyülekezetért ma is aktuálisak, nagyon fontosak. Jézus élő Úr mindenek felett: neki adatott minden hatalom és velünk van a világ végezetéig. Úton vagyunk. Úton a forrás és a tenger között. Csak ha tudjuk, ha mindannyian tudjuk, hogy honnan jövünk és hova tartunk, akkor láthatjuk, hogy mik vagyunk és mivé kell válnunk: testévé, eszközeivé Krisztus mindenek feletti uralmának, szolgálatába állhatunk az Ő mindenek feletti szeretetének, békességének.

Sellőknél, zuhatagoknál, érthetetlen kanyarulatoknál sem feledhetjük, hogy az utunk a fennségesen tajtékzó vagy végtelen, békességgel, fényvel és derűvel váró Isten elé vezet.

Elénk küldte a Fiát, aki által bizonyos, hogy minden elvégeztetett, íme minden kész. Nem is maradt más hátra az egyház számára, aki az Ő teste, mint hogy azt mondja: „Vegyétek és egyétek!”

Ha pedig most esetleg valamelyikünknek az jut eszébe, hogy ezt mondani könnyebb, mint tenni, akkor mindenképpen imádkozzunk, hogy munkálkodjon bennünk Krisztus, és a világban, mi, Ő általa.

Néhány felvetődő kérdés és gondolat, amelyeket megválaszolásra Isten elé terjeszthetünk

Téveszmék az imádságról:

Tudunk-e imádkozni? Akarunk-e tudni? Idejétmúlt-e imádkozni? Mi az imádság? Önszuggeszció? Koncentráció, módszer, emberi képességek, isteni adottságok kérdése? Vane realitása az imádságnak vagy ez valami pótcselekvés, kegyeskedés? Hogyan kell imádkozni? Miben segít az imádság?

A közbenjáró imádságról: Ami nem privát, az nem életképes? A magánosítás világában érez-e még valaki felelősséget a másikért, a közösségért? Vagy már mindenki magán(y)os? Mennyire létező gyakorlat, mennyire elterjedt az *egyéni* imádság a *gyülekezet közösségéért*?

Imádság és gyakorlati keresztyénség, a gyülekezet küldetése: A gyülekezet érzi-e, hogy van aktuális küldetése a világban? *Imaközösség*, hogy része lehessen Isten népének a mi egyházunk, tagja lehessen Krisztusnak a gyülekezet, eszköz lehessen Isten kezében a gyülekezeti tag, vagyis én.

Imádságom és küldetése a gyülekezetben és a világban: teljesítménycentrikus a világ. Rogyadozik a Földünk, erőtlene az emberek a véget nem érő teljesítéstől. Teljesítményei alapján mérjük a lelkeszt és a gyülekezetet. Hol, mit építettek, mit sikerült felújítani, bevezetni, megszervezni, beszervezni stb. Teljesítményt nyújtani erő híján nem lehet. Teljesítményt várni a gyenge, beteg, gondozásra szoruló embertől kegyetlenség. Erősködünk erőlködünk, hogy álcázzuk erőtelenségünket. Erőre lenne szüksége az eszelősen rohanó világnak, nekünk magunknak is.

Tavaly januárban egyszer nagy hó esett mifelénk. Az utakon megállt a forgalom, még a járdákon sem lehetett járni, mert mellmagasságig összefújta a szél a havat. Mindenki gyalog indult útnak, egymás mellett mentünk el mi emberek az úton, szinte egymáshoz értünk, köszöntünk és láttuk egymás piros, mosolygó arcát. Senki nem sietett, mert nem lehetett sietni vagy mert nem volt hova. Csak mentünk... mindenki érezte, hogy most ünnep van, nem tudjuk mit, de valamit együtt ünnepelünk, valahogy egyik vagyunk. Erőt adott az az ünnep, az az „egység”.

Amikor a közösségért imádkozom, magamért is imádkozom, „hogy egyik lehessünk”. Egy kell hogy legyek az Atyával, hogy élő egységet (Krisztus élő testét) alkothassunk mi emberek, akik annyira különbözünk. Krisztus parancsa ez: *Szeresd az Urat* a te Istenedet teljes szívedből... *hogy szerethesd a felebarátodat és magadat*.

Még egy kis hó is elég, hogy ünnepeljen a világ. Hogyne lenne elegendő az igazi nagy ünnephez Isten végtelen derűje, megbocsátó, magához ölelő szeretete.

„Ezt az imádságot nekünk is gyakorolnunk kell, hiszen Isten igazságait senki sem veheti át egyszerűen a papjától, mint a megrendelt cipőjét a susztertől. Folytonos növekedésre, előbbre jutásunkra van szükségünk. Ma kiváltképpen fontos ez, amikor olyan sokan kételkednek, világméretű a reménytelenség és a szorongás. Nekünk kell megfújjunk a keresztyén reménység harsonáit, hogy mindenki értse és higgye bátran: Az emberiség és világunk nem végső pusztulás felé rohan, hanem a beteljesedés felé siet!” (Balikó Zoltán: *AZ EFEZUSI LEVÉL*, 1985)

Eredményes felkészülést, jó szolgálatot kívánok.

Jánosa Attila
Répcelak

VÍZKERESZT ÜNNEPE UTÁNI UTOLSÓ VASÁRNAP

1Kor 2,7-10

Ez a vasárnap a Krisztus dicsőséges epifániáját hirdető – egyben a karácsonyi ünnepkört lezáró – időszak hangsúlyos befejezése, ezért minden évben sorra kerül.

Néhány jó könyv

A textusunkhoz fölhasználható sok könyv közül néhányra felhívom a figyelmet, ezekből egy pár idézetet is közlök.

A *Bibelhilfe für die Gemeinde* sorozatban Erich Stange magyarázza a Korintusi leveleket. Tőle idézem:

„Ha a biznyságtevők emberi sajátossága kerül előtérbe – ez volt az eset Korintusban –, világossá kell tenni, mennyiben egészen más az isteni bölcsesség, mint az emberi. Ez történik

az első négy fejezetben. Maga a Teremtő oltotta az ember szívébe a megismerés után vágyat és az igazi bölcsesség örömet. De Pál éles különbséget tesz „bölcsesség” és bölcsesség között. Ismer bölcsességet, mely ehhez a világművekhez tartozik, s amelyet „e világművek fejedelmei” – akiket Pál bukott angyalok hatalmát érti – képviselnek. Ezzel szemben vallja Pál az Isten bölcsességét. Már előbb (1,24.30.) kinyilvánította, hogy Isten „kereszt-üzenete” a legmélyebb értelemben való bölcsesség. Itt ezt a bölcsességet most a maga titokzatos és rejtett mivoltában írja le pontosabban: ez a Krisztu keresztje mögött rejtőzik. Ez mégsem csak Krisztu megfeszítésével jött létre, hanem már ott volt Isten örök terveiben. Az a tévút, hogy kétféle ígéhirdetést kell megkülönböztetni: egyiket az egyszerű emberek, másikat a haladók (gnosztikusok) számára, az egyház későbbi korszakára van fenntartva”.

A német perikóparend IV. (D) sorozatában 1Kor 2,1-5/6-12 a Vízkereszt utáni 2. vasárnapon szerepel. Ezt a sorozatot Gottfried Voigt a Der zerrissene Vorhang c. kötetben dolgozta föl. Innen az idézet:

„Az első négy fejezet nagyobb összefüggésében 2,1-16 egységet képez. A jó megértés érdekében figyelembe kell vennünk az egész fejezetet. A 6. versben megjelölt „tökéletesekek” azok, akik a misztérium-kultuszokban elnyerték a legmagasabb rendű beavatást. Pál átveszi a korintusi rajongók szóhasználatát: szofia, műstérion, bathosz, pneumatikoi. Azoknak, akik magukat a telioszok exkluzív köréhez számítják (de: 3,1 f), Pál éppen a másik „bölcsességet” prédikálja, a keresztét. A fejedelmek Krisztus rejtettségét a világhoz való útjában nem ismerték föl: így Krisztust keresztre juttatták, nem tudva, hogy ezzel saját magukat semmisítik meg. (Voigt itt megjegyzi, hogy Schniewind szerint ezen a helyen a kifejezés – eltérően a szokott páli szóhasználattól – az emberek közötti előkelőket, vezetőket, művelteket jelenti.) A „Dicsőség Ura”: Páltól távol esik az a gondolat, hogy Jézus csak a feltámadás által emelkedhetett az így megjelölt méltóságra. Az idézet Ézs 64,3-ból csak hasonló hangzású. Origenes szerint az Illés-apokalipszisből való idézet. Bathos – mélység; magát Isten nevezte így a gnózis. Pál azért használja a gnosztikusok nyelvét, hogy velük az evangélium fölül szembeszáljon. A gnózis a pneumatára való hivatkozás ellenére is természetű teológia. Schlatter arra hívja fel a figyelmet, hogy gnosztikus góg és judaista törvény-büszkeség egy és ugyanazon dolog két formája. Az egyház történetében nyomon követhető ez a tévelygés: extatikus élmények, misztika stb. A 10. versben nem megy túl messzire Pál? Nem korrigálja magát Róm 11,33,34-ben? Nem, mert csodálja Isten ismeretének mélységét. Hiszen a Megfeszítettet prédikálja”.

A Predigtgedanken aus Vergangenheit und Gegenwart sorozat D 1 kötetéből (Verborgene Weisheit Gottes) két idézet:

Hans Urner: „Nem tudjuk, milyen ajándékot kaptunk Jézus keresztjében, és egyetlen megöly hatalmas, elmés és meggyőző erejű prédikátor sem képes feltárni nekünk az isteni bölcsesség és szeretet adományát. Még a Biblia előtt és a kereszt alatt is segítség nélkül maradunk, önmagunk és ínségünk foglyaként. Egyedül Isten tárja föl számunkra ajándékának gazdagságát és bölcsességének kincsét Szentlelke által. Különbösen semmi lehetőségünk a szabadulásra és örök üdvösségre. A Lélek emberei értik, ami különben nem tehető érhethető”.

Bonhoeffer: „A világ egy csalhatatlan jelet visel, mely az Isten titkával szembeni vakságáról tanúskodik: Jézus Krisztus keresztjét. Ha fölismerték volna őt, nem feszítették volna meg a dicsőség Urát. Ez hát Isten föl nem ismert titka ebben

a világban: Jézus Krisztus. Hogy ez a názáreti Jézus, az ács, maga a dicsőség Ura, ez volt Isten titka. Titok azért, mivel Isten itt szegényné, alacsonnyá, jelentéktelenné és gyöngévé lett az emberek iránti szeretetből, mivel Isten hozzánk hasonló emberré lett, hogy mi isteniek legyünk, mivel Ő hozzánk jött, hogy mi Őhozzá jussunk. Isten értünk kicsivé lesz, Isten a názáreti Jézusban – ez a „titkos, rejtett bölcsesség”, melyet szem nem látott, fül nem hallott, és ember szíve meg sem sejtett. Isten dicsősége a maga megalázkodásában és szegénységében, Isten tisztessége emberek iránti szeretetében – hogy Isten nem marad távol az embertől, hanem hogy közel jön hozzá és szereti – Isten szeretete és közelsége, ez az isten titka, melyet azoknak készített, akik őt szeretik”.

Néhány exegetikai stb. megjegyzés

Kiss Sándor szerint (Újszöv. görög-magyar szómagyarázat) a 7. versben kétféle értelmezésre van lehetőség: 1. Isten szavát szóljuk „titok”-ként, 2. Isten bölcsességét szóljuk, mely titokként van adva számunkra.

Az „e világművek (aion) fejedelmei” kifejezés főnti kétféle értelmezését a rk. Biblia így egyesíti: általánosságban azok, akik hatalmukat rosszra használják, s a bukott angyalok kísértő befolyása alatt állnak.

Az ézsaiási gyökerű 9. verset magam is úgy értem, hogy az elsősorban a kereszt titkára vonatkozik, tehát visszaélesnek látom az összefüggésből kiragadva, kizárólag az eljövendő dicsőségre vonatkoztatni, ahogyan azt általában teszik.

Textusunk összefüggésére egyébként is ügyelnünk kell, ezért a készüléshöz föltétlenül el kell olvasnunk az első három fejezetet. Ezenkívül hasznos megnézni a következő ígétet: A 7. vershez: Mt 13,35. Lk 10,21. Róm 8,17.30; 11,33; 16,25-27. Kol 1,26.27; 2,3. 1Tim 3,16. 2Tim 1,9.

A 8. vershez: 2Móz 33,18-20. Zsolt 24,8. Mt 17,2. Lk 23,34; 24,20. Jn 1,10.14; 12,31; 17,1.5.22.24. ApCsel 3,13.17; 4,27; 7,2; 13,27. 1Kor 15,24. Ef 6,12. Zsid 1,3. Jk 2,1.

A 9. vershez: Ézs 64,3. Jert 3,16. Mt 25,34. Jk 1,12; 2,5. 1Pt 1,10-12.

A 10. vershez: 5Móz 29,29. Jób 11,7. Dán 2,28. Mt 13,11; 16,17. Jn 14,17.26. 2Kor 12,1. Gal 1,12.16; 2,2. Ef 3,3-5. 8-11. Jel 2,24.

Néhány vázlat

I. Bepillantathatunk Isten bölcsességébe

Bev.: „Szemünk bele nem tekinthet” (Berzsenyi) Mégis!

1. Hogyan lett ez lehetséges? A Lélek által
2. Mennyit láthatunk meg belőle? A kereszt dicsőségét
3. Mi ennek a haszna? Szeretjük Isten, látjuk jövendőnket

II. Amit Isten cselekszik, fölülmúl minden képzeletet

1. Ahogyan elküldte Jézust (a kereszt)
2. Ahogyan üdvözít Jézus által (az üdvösség)
3. Ahogyan összekapcsol Jézussal (a Szentlélek műve)

III. Ismered-e a dicsőség Urát?

1. Akkor nem feszíted meg őt (Zsid 6,6)
2. Akkor engedsz a Szentléleknek (ApCsel 5,32)
3. Akkor dicsőségében te is osztozol (Róm 8,17)

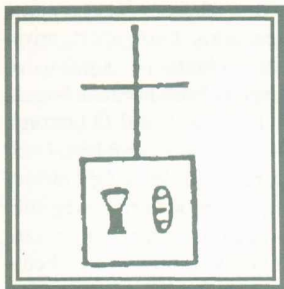
IV. Ragyogjon fel nekünk Krisztus dicsősége!

1. Táruljon ki nekünk Isten bölcsessége! (328. ének)
2. Tündököljön nekünk a keresztfa titka! (189. és 284. ének)
3. Dicsőség kapuja legyen nekünk nyitva! (493. ének)

Ajánlható énekek még: 361, 397, 400.

Marschalkó Gyula

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Igehirdetésünk közérthetősége

(Előadás LMK-ülésen, 1994. október 10-én)

Minden bizonnyal mindannyiunkkal – akik igehirdetői megbízatást kaptunk Urunktól – előfordult már, hogy megkérdeztük magunktól: hogyan merésztél belevágni ebbe a szolgálatba? Abba a küldetésbe, melyben a mindenható Isten törvényét s egyszersmind mentő szeretetének jó híret, evangéliumát kell meghirdetni. S ezt mindig úgy, hogy ne az ígéhallgatók feje fölött való beszéd, hanem személyes üzenet legyen. Olyan szó, mely megítél, de fel is emel, mely eltalál, de egyben a gyógyítás, újjáformálás erejét is magában hordozza. Olyan szó, mely tetten ér a bűnben, de elvégezni is képes az újrakezdet, választ tud adni kérdésekre, s a bűnbocsánat örömeivel is meg tud ajándékozni. Ha szükséges, vigasztalni tud a gyászban, utat mutatni a tanácstalanságban s fel tudja ragyogtatni Isten hatalmas ígéreteinek fényét.

Csakugyan mindig keresnünk kell a szót, keresnünk a hangot. Igehirdetői szolgálatunk örökös küzdelme, harca ez is. Komoly, elmélyült munkára van szükség egy-egy szolgálatra való felkészülés kapcsán ahhoz, hogy az igehirdető megtalálja a megfelelő megközelítést azokhoz, akiket meg kell szólítani, hogy közel kerülhessen hozzájuk Urunk üzenete. Mégis egy-egy szolgálat után hányszor ott van bennünk a gondolat: mit is mondtam? Fogalmazhatam volna másként is. Ez kikerülhetetlen. Mint ahogyan az a felelősségünk is, hogy nagyon alaposan kell elmélyülnünk a megszólalásra váró üzenetben, jól ismerve az összefüggéseket. Az írásmagyarázóknak a textusra vonatkozó megállapításait s az egykor elhangzottaknak a ma emberéhez is szóló, mindenkor érvényes üzenetét. Mindez szükséges, de a felkészülés útján legyen ott először az imádság a Szentlélek ajándékaiért, s Máriaéknak az a készsége, ahogyan oda tudott telepedni, minden mást félretéve Jézus lábaihoz, hogy hallgathassa beszédét. (Lk. 10,38-42)

Melyikünk merné Lutherrel együtt elmondani: „attól sosem féltém, mintha

nem jól prédikálnék”? Mégis, amit ezután mond, biztatóbbnak tűnik: „de attól bizony gyakran megrettentem, hogy Isten színe előtt, az Ő nagy dicsőségéről, isteni lényéről szólhatok, és arról kell szólnom! Ezért legyetek erősek és imádkozzatok – itt következik számunkra a legdöntőbb üzenete – *higgyétek el nekem, hogy az igehirdetés nem emberi mű!* És mint igehirdetők, ne legyetek elbizakodottak, hanem féljétek Istent, mert én, bár egy öreg és gyakorlott prédikátor vagyok, mind a mai napig félek, amikor prédikálnom kell”. (Calwer: Luther-Ausgabe. Predigten über den Weg der Kirche)

Bizony az igehirdetés minden emberi küzdelmünk, gyötrelmünk, bölcsességünk, felkészültségünk ellenére sem emberi mű. Emlékezzünk, hogyan választott Jeremiás, amikor az Úr megszólította és már kiválasztotta követőül? „Ó Uram, Uram! Hiszen nem értek a beszédhez, mert fiatal vagyok” Isten azonban nem hagyta ennyiben a dolgot: „Ne mondd, hogy fiatal vagy, hanem menj, ahova csak küldelek, és hirdesd, amit csak parancsolok! Ne félj tőlük, mert én veled leszek, és megmentelek. En most szédbe adom igéimet!” (Jer 1,4-9) Mi is ezért hirdethetjük mégis az igét, alkalmatlanságunk tudta ellenére is. Aki megérintett és újra megérint, el tudja venni félelmünket s megalódsul a mi szolgálatunkban is a jézusi ígéret: „erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúm lesztek...” (Ap Csel 1,8a) Annak színe előtt kereshetjük a szót, a megfelelő hangot, aki meg is tudja adni! Szívünkbe, szánkba tudja adni üzenetét. Ki ne élte volna át ennek valódiságát akár a szószéken, vagy bárhol, ahol nevében megszólalhattunk. Ez is kegyelem, hogy Urunk megszólal tisztátalan ajkunk által is, s hányszor megszégyenít, mert elvégzi azt, amit gondolni sem mernénk. „Az én ígém nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem”. (Ézs 55,11) Sosem szabad elfelejtenünk Jézusunk

tanítványaihoz intézett szavait: *Aki titeket hallgat, az engem hallgat.*” (Lk 10,16)

Megrettent, de meg is örvendeztet Jézus szavának súlya. Rámutat felelősségünkre, ugyanakkor csodálatos biztatást rejt magában: Jézus, az Isten Országá evangéliumát kétféleképpen járó, halandó, esendő bűneikkel vívódó embereszközökre bízta, s bennük, általuk munkálkodik.

1. Az igehirdetés közérthetősége szempontjából ezért meglátásom szerint az elsődleges szempont az, amit Pál apostol fogalmaz meg:

„Istenüktől bátorságot kaptunk arra, hogy nyíltan hirdessük nektek az Isten evangéliumát sok tusakodás közben... Isten ítélte minket alkalmasnak arra, hogy ránk bízta az evangéliumot, úgy hirdetjük azt, mint akik nem az embereknek akarnak tetszeni, hanem a szívüNKet vizsgáló Istennek!” (1Thessz 2,2-4)

Amikor tehát közérthetőségre törekszünk az igehirdetésben, nem törekedhetünk arra, hogy ez elnyerje az emberek tetszését. A közérthetőség célja nem lehet önmagában a szép, kifejező, megnyerő beszédstílus. Erre kell törekednünk, de úgy, hogy ne a beszéd szépsége „nyűgözze” le hallgatóit – persze hallom a véleményeket: ettől még megszese vagyunk – hanem a szó alázattal szolgálja a tartalmi mondanivaló kiemelését. Nem arra kaptuk mandátumunkat, hogy a szószék szerepével visszaélve, pusztán saját bölcsességünket, tudásunkat, olvasottságunkat, műveltségünket fitogtassuk, vagy egyéni véleményünk kifejtésére ott találjuk meg a megfelelő alkalmat. Ennél rosszabb csak „pongyolaságunk”, felkészületlenségünk lehet, amikor beérjük megszokott szófordulataink ismételtetésével, feleltelenül úgy szólalunk meg Jézusunk nevében, ahogyan az nem méltó ahhoz aki küld, de azokhoz sem, akik várják személyesen megszólító üzenetét. Az emberek véleménye azonban soha nem határozhatja meg igehirdetői szolgálata-

tunkat. Vigyázzunk, mert bölcselkedésünk fitogtatása arra a „magas színvonalú igehirdetésre” is elvezethet, amikor az igehirdetőknek fogalmuk sem lesz arról, hogy mit is akartunk mondani...! Fogalmazásunk, szép, érthető beszédünk nagyon fontos eszközzé válhat igehirdetésünknek, ha a szíveket vizsgáló és azt jól ismerő Istennek kívánunk tetszeni szolgálattalunkkal.

2. Az igehirdetés közérthetősége szempontjából is a legtöbbet Jézus Urunktól tanulhatunk!

Jézus gondolatain és szavain mindig az életszerűség, a földhöz, a teremtett világhoz, az emberhez való hallatlan közelség, valóságérzet tükröződik. Sokan megállapították már, hogy az evangéliumokban megtalálható az egész – meghökkenítő hitelességgel megfestett – kis palesztin világ: a föld, az évszakok, a süvöltő szél, meg a várva várt eső, a tavasszal érő búza, az egész dús és festői táj éppen úgy, mint az ismerős állatok, a számartól a skorpióig, mint az emberek, akik valamennyien jellegzetes mozdulataikkal jelennek meg előttünk. A gabonát szóró megvető, a kórsóval a fején, óvatossá léptekkel a kúthoz leereszkedő vízhordó asszony, vagy a hálóját éppen kiemelő halász.

Jézus nyelvezetén tökéletesen fel lehet ismerni valóságérzetét. Amikor a föld népéhez beszél pontos és a parasztoktól kedvelt kifejezéseket használ. Szereti azt a világot, amit szavaival megjelenít. Az ember csak arról beszél igazán jól, aminek odaadta a szívét. „Emeld fel a követ és megtalálász alatta, hajlítsd szét a fát, ott vagyok abban is!” Ez az aforizma, amelyet az ebioniták apokrif irata Jézus szájába ad, méltó az evangéliumhoz: jól fejezi ki azt a realizmus iránti érzéket, aminek gyökere a szeretlet.

Jézus tudott szólni a földműves nyelven, amikor azonban felment Jeruzsálembe 12 évesen, tudjuk az írástudók nyelvét is értette. Sőt a maguk tudományával, bölcsességével eltelteknek olyan kérdést tett fel, – ha a Messiás Dávidnak fia, hogyan nevezheti őt Dávid Urának? – hogy azután nem merték őt megkérdézni többet.

Jézus egyszerű, világos, érthető beszéde nem tudatlanságot, primitívséget hordoz magában. Sőt így hozza közel igazán az Isten Országa csodálatos, minden emberi értelmet meghaladó titkait, teszi hallóvá a füleket, látóvá a szemeket s befogadóvá a szíveket Isten felséges dolgai iránt.

3. Az igehirdetés közérthetőségére törekedve, segítségül hívhatjuk az apostolok prédikációit is! Figyeljünk csak Péter pünkösdi beszédére, vagy István bizonyágtételére, de Pál búcsúbeszédére is, melyet az efezusi vénektől való búcsúzásakor mond. (ApCsel 20,17-38) Mindenütt összekapcsolódik az üzenet abban, ahogyan a mondanivaló közérthetősége szempontjából alkalmazzák az adott lehetőséget, hogy tudniillik a Biblia magyarázza, teszi érthetővé önma-

gát. Mindig utalás történik az Újszövetségben az Óvszövetségre. A feltámadott Jézus is arra nyitogatja az emmausi tanítványok szemét, szívét, hogy értsék, érthessék, az egész írás róla szól.

A közérthetőség szempontjából nagyon fontos a bibliaismeret, a bibliai összefüggések megkeresése. Bármennyire „vallástalan” korban nőtt fel több nemzedék is, ez nem ok arra, hogy az igehirdetésben a tanításra ne kellene hangsúlyt fektetnünk. Természetesen a döntő mindig a Krisztus-irdetés, s az igében mindaz, ami Krisztusra mutat. Nélkülözhetetlen a személyes meggyőződés, s a háttérben az Isten akarata szerinti életfolytatás. Így lehet az igehirdetés egyúttal bizonyágtétel is. Azonban mindig úgy, hogy nem önmagunkat hirdetjük, hanem Jézus Krisztust, az Urat!

Ma a tanítás is nagyon fontos. Ha gyermekeink megtanulják a computer nyelvét, akkor tanulják meg azt is, hogy mit jelent bűn, bűnbocsánat, kegyelem, megváltás, vagy üdvösség. Igenis vannak olyan kifejezéseink, melyeket a modernség s az ún. „mai nyelvezet” oltárán nem áldozhatunk föl. Természetesen csakis úgy nem marad ez „kánaáni” nyelvezet, ha le is tudjuk fordítani!

4. Rátérve konkrétan a megfogalmazás, a használandó szavak kérdésére, segítségül veszem John Stott: „Hiszek az igehirdetésben „ című könyvét. Ő ezt mondja: „... Hogy világosan közöljük gondolatainkat, szavakba kell önteni őket. Lehetetlen az üzenetet pontosan továbbítani a szavak pontos megválasztása nélkül. Mint ahogyan egy távirat feladásánál újból és újból átnézzük a szöveget, itt törlünk, ott hozzáteszünk mindaddig, míg meg nem győződünk arról, hogy megértene bennünket, de afelől is, hogy nem értenek félre. Ugyanezt kell tennie az igehirdetőnek is”. Prédikátor 12,10-11-re utal, ahol ezt olvassuk: „Igyekezett a Prédikátor arra, hogy értékes mondásokat találjon, és őszintén leírta az igaz mondásokat.” „A bölcsék szavai olyanok” – teszi hozzá, különösen akkor, amikor a kegyelmet és az igazságot egyesítik – „mint a tuskék”, amelyek felpiszkálják a lelkiismeretet, sarkallják az értelmet, és olyanok „mint az egymás mellé levert cövek”, mert befürödnek az emlékezetbe és nem lehet őket onnan könnyen kihúzni! Ezért érdemes vesződni a szavakkal. Stott is arra teszi a hangsúlyt, hogy a prédikátor szavai olyan egyszerűek és világosak legyenek, amennyire csak lehetséges!

Kerülünk kell a szószaporítást, a szakzsargont. Legyen mit mondanunk, s ezt olyan világosan, ahogyan csak tudjuk. Ez a stílus egyetlen titka. Persze nem ilyen egyszerű ez, mint amilyennek látszik.

Megtalálni a megfelelő szót s azt a megfelelő helyre illeszteni, bizony sok energiát, odafigyelést, időt igényel. Tömören, lényegretörően fogalmazni, ráadásul úgy, hogy a szavak elevenek és őszinték is legyenek, nehéz mesterség.

Ha törekszünk arra, hogy elkerüljük a bibliai szakkifejezések használatát, akkor azokat ne helyettesítsük be idegen szavakkal sem. A közérthetőség szempontjából fontos a szerkezet is, a felépítés is. Meg kell keresnünk mondanivalónk „gerincét”, fő üzenetét, erre épülhet az áttekinthető vázlat, a gondolatmenet szép kifejtése.

Ahhoz, hogy ezt meg tudjuk valósítani, emberközömben kell élnünk. Igehirdetői szolgálattunk nagy mértékben segítik a látogatások, beszélgetések, meghallgatások. Nem a „kiprédikálás-hoz” adnak ötleteket, hanem szembesítenek az emberi örömmökkel, gondokkal. Ezért küldi Jézus tanítványait az emberekhez: „Ahogyan engem küldött az Atya, én is aképpen küldelek titeket...” (Jn 20,21) „Menjetek el...”, küld Jézus az emberek otthonába, s akkor találkozunk a mával, ha felkeressük a ránk bízottakat.

Ugyanakkor ehhez azonnal társulnia kell annak, hogy az Úrhoz való közelségben, kötöttségben éljünk! Létezik ugyanis hamis közelség is az emberekhez! Amikor feladjuk személyiségünket, vagy amikor kevesebb és kevésbé megbotránkoztatóvá akarjuk tenni az evangéliumot, nehogy megbántunk vele valakit. Ezzel azonban magának az evangéliumnak válunk árulóivá!

Pál helyesen mondja, hogy a megfeszített Krisztusról szóló prédikáció a zsidóknak botránkozás, a görögöknek bolondság (1Kor 1,23)

Tehát támadás mindenfajta magabiztosság ellen!

Az igehirdetés közérthetősége szempontjából mindig egyensúlyban kell lennie az Úrhoz való kötöttségnek az emberközelséggel, a közösségvállalásnak a távolságtartással. Krisztus szolgálja az emberek elkötelezettje, ugyanakkor Urához kötődik. Ezt a feszültséget nem szabad feloldanunk. Szolgálatunk ugyanis nem az embereké, hanem az Uré, de korunk emberéhez kell, hogy szóljon! Pál apostol 1Kor 9,19-23-ban tesz tanúságot arról, hogyan valósulhat meg az igehirdetés szolgálatában az a hajlékonyság, amikor arról beszél, hogy a zsidóknak zsidóvá, a törvény alatt lévőknek történet alatt lévővé lett... Ennek az alkalmazkodásnak az a határozott célja, hogy a többséget megnyerje Krisztus számára. Igehirdetői szolgálatunkban számunkra sem lehet kisebb a cél, s ennek érdekében munkálkodjunk, tanuljunk fáradhatatlanul a közérthetőség érdekében.

Deme Dávid
Nagykanizsa

Felhasznált irodalom:

Martin Luther: Prédigten über den Weg der Kirche;

John R. W. Stott: Hiszek az igehirdetésben;

Henri Daneil-Rops: Jézus és kora;

Theo Song: Elhívás és felhatalmazás; Bátorítás a szolgálatra.

Kísérlet

(Reggeli áhitat a TV-ben)

Pál apostolnak a korinthusiakhoz írt első levele, második fejezetének 2. és harmadik versét olvasom: „*Mert úgy határoztam, hogy nem tudok közöttetek másról, csak Jézus Krisztusról, róla is mint a megfeszítettéről. En erőtlenség és félelem és nagy rettegés között jelentem meg nálatok*”

Jó reggelt, jó utat!

Útitárs vall kudarcáról? Európába igyekezve, összeszedve minden ékes-szólását, tudását, kért bebocsájtást Európába. Kigúnyolják, fecsegőnek mondják, a megértőbbek csak annyit mondanak, gyere el máskor is, meghallgatunk.

Pál apostol athéni útja kudarcáról vall. Évek múlva is elfogja a félelem, ha visszagondol ezekre az eseményekre. Mégis megy tovább Korinthusba, a másik világvárosba, de már nem bölcses-séggel, ékesszólással, hanem a megfeszített Krisztusról szól, akiben soha nem

látott módon jelenik meg a végtelen Isten szeretete az ember felé, s tanít egy márványba öltöztetett, művelt világot új humánusra. Sokak számára botrány, másoknak egyszerűen bolondság. Pál apostol mégis ezt hirdeti, s szava nyomán lassan új világ születik; az, amit ma európai kultúrának nevezünk.

Úton vagyunk egy új világ, új Európa felé. Igyekszünk a márványlépcsőkön otthonosra mozogni, félve attól, hogy kinéznek, megszólalnak minket. Mindent előveszünk a kínálatból, egyetemes és nemzetit, szupermodernet, és évezredek tradíciót, csak hogy jól fessünk... meg ne szóljanak.

A megfeszített, Krisztust mintha kezdenék elfelejteni – újdonságra, különleges szellemi csemegére vágyunk, mint egykor az athéni polgárok, akik megszokták: mindig valami egészen

újat, különös szellemi csemegét hirdetnek az Areopagoson.

A megfeszített Krisztus nélkül – félek, kimegyünk Európából. Féltem a kontinenst; nem azért, mert új utat keres, hanem azért, mert a krisztus-kérdés mintha nem lenne kérdés. Ady szavait szabadon idézve: „... *unjuk a faragott képet*”. Nem az egyházat féltem, hanem nemzedéket és az utánunk jövőket. A Krisztus ismerete nélkül felnővöket, az új út megtalálót. Mert a Jézus nélküli jövő „embersivatagba” vezethet. A nagy nekibuzdulásban, a nagy útrake-lésben csak azt hagyjuk ki, ami igazán fontos életünkben, a jövőnkben: a megfeszített Krisztus emberszeretétét.

Jó reggelt, jó utat a megfeszített Krisztussal, aki az út, az igazság és az élet. Amen.

Kertész Géza

Ökumenikus istentisztelet

– Stuttgart, 1994. október 23. – (Jer 29,1,4-11)

Szeretném ebben a prédikációban bemutatni Nektek a Biblia egyik legvitatottabb alakját, *Jeremiást*, az Anatóthból származó prófétát. Hogy ez az ember vagy 2600 évvel ezelőtt élt és működött: az ne zavarjon benneteket Magatartása, viselkedése, cselekvési módja viszont annyi idő múltán is még mindig érvényes és követésre méltó. Mivel pedig a mi októberi ünnepségünk, amely ezzel az istentisztelettel kezdődik, a legpolitikusabb ünnepünk, hadd szólaljon meg ma itt az Öttestamentumnak ez a legpolitikusabb prófétája. Hátha mi is tanulhatunk tőle! Akár úgy, hogy igeneljük az eljárását, akár pedig úgy, hogy kihívásként fogadjuk, amellyel szembe kell néznünk, vagy el kell határolnunk magunkat tőle.

1.

Hadd bocssáms azért előre, hogy már az teszi szimpatikusá ezt az embert számomra, ahogy hadakozik a prófé-tasorsa ellen, sőt Istennek tesz szemrehányást érte. Jeremiás nem tolakodott, sem népvezér nem akart lenni, de Istentől sem akart olyan maradéktalanul függőségben dolgozni. Hogy mégis pontosan ő maradt hűséges – sok hamis prófétával szemben – mind a népéhez, mind a prófétai meghatalmazásához, az felbecsülhetetlen erkölcsi tekintélyt ad ennek az embernek.

Erről jut eszembe a magam, de sok más, hozzám hasonlóan gondolkozó társam sorsa is. Az elmúlt 40 esztendőben igen sok alkalmam lett volna arra, hogy valamiféle népvezér legyek. Otthon a munkásszámazásom, külföldön a lelkesí, kiemelt helyzetem szinte erre predestinált. Tudom, hogy nem mindenki és mindig értette meg itt a húzódozást. Magam soha nem akartam az lenni, amivé végül is lettem. S ha az én lázadozásom nem is irányult annyira az Isten, mint inkább a politikai viszonyok ellen, amelyek által Isten szinte erre a pályára vetett, – mégis igen hosszú volt az út, amíg megtaláltam és elfogadtam a helyemet: Isten szócsove kell legyek ebben a világban. Ezzel együtt jár az, hogy nincs feltétlenül mindenki szája íze szerint az, amit hirdetek. No meg az is, hogy olyat is el kell mondanom, megbízásom alapján, amit

mások legszívesebben elhallgatnának és a szőnyeg alá söpör-nének.

Azért kellett ezt ilyen részletességgel elmondanom, mert Jeremiást éppen ilyen szempontok alapján lehet igazán meg-érteni. Mert amikor a szkíták az asszír birodalomba betörték és a szír partok, tehát Palesztina felé közeledtek, Jeremiás megfújta a vigyázó kürtjét és kétségbeesetten hirdette az északról jövő veszélyt (4,5-8.stb.) S miközben a maroknyi zsidó nép vezetői biztonszágot hirdettek pl. olyan babonás érvekkel, hogy Isten templomát Jeruzsálemben még soha senki ellenség el nem foglalta, addig Jeremiás, honfitársai szemeláttára az utcán összetört egy üveget, és azt hirdette, hogy *Így töri majd össze Isten is a népét*, mert az elhagyta őt és idegen istenek után futott. Ez pedig esztelenység, sőt örült-ség. És Jeremiás hamisan bizakodó honfitársait kétségbe-esetten kérdezi. „Tekintetek csak a rómaiak szigeteire... küldjete Kédárba és... lássátok meg, hogy előfordult-e ott ilyesmi: cserélt-e pogány nép isteneket, pedig azok nem is istenek?” (2,10-11)

Pár nappal reformáció ünnepe előtt azért ugye szabad elmondanom, hogy a mohácsi csatavesztés után ugyanezekkel az érvekkel hirdették XVI.sz.-i prédikátoraink magyar né-pünknek a megtérés szükségességét, az újrakezdés sürgető voltát! S ugye nem tennék szert különösebb népszerűsége, ha elmondanám, hogy – az otthoni helyzetet vajon meg lehet-e másképpen ítélni? Az elmúlt két évszázad alatt is hány-szor bizakodtunk és reménykedtünk hol ebben, hol abban a szö-vevésgestársban, ringattuk magunkat hamis biztonszáiban, pedig egynemely prófétának – akár Prohászka Ottokárnak, Ravasz Lászlónak, akár Ordass Lajosnak hívták – mégiscsak igaza lett. Bűnhödniük kellett, akár Jeremiásnak, mert meg-mondták az igazat. De amit hirdettek, az bekövetkezett és nagy árat kellett minden esetben fizetnünk érte!

2.

Jeremiás nem szűklátókörű nemzeti megmenekülést lát-tott. Meggyőződése volt, hogy Isten eszköze Nabukadnezár,

aki az egész akkor ismert világot tökéletesen újjá akarta rendezni. Ezért is nevezi őt Isten szolgájának (27,6). Ennek a nagy átredezésnek keretén belül csak úgy van túlélési lehetősége Júdának, ha gyorsan aláveti magát a túlerőnek. Ezért így biztatja a királyt: „Ha van bátorságod kimenni a babiloniai király vezére elébe, akkor életben maradsz, s nem perzseli fel a várost sem „ (38,17). Hogy ezért őt vizes ciszternába dugták büntetésül, azt még meg is köszönhetne, hiszen hazaárulóként le is nyakazhatták volna rögtön a hazaipártiak (37,16).

Am az események őt igazolták. S hiába menekült el a prófétát meghazudtolni akaró, ellenálló Cidkijjá király, a babilóniaiak a jerikói síkságon utólérték, szeme láttára lemészárolták a fiait, majd megvakították és bilincsbe verve Babilonba deportálták, összes tisztségviselőjével és országa előkelőivel egyiütt.

Közöttük volt Jeremiásunk is. De a kijelölt helytartó levétette a bilincseit és megengedte, hogy otthon maradjon, hiszen Babilonból nincs többé visszatérés az elhurcoltaknak (40, 4-5). De ha azt hitte, hogy ezzel „lekenyeretzte” a prófétát, és az majd most az ő szolgálatába áll, tévednie kellett. Jeremiás mindjárt azzal kezdte, hogy levelet írt Babilonba a deportáltaknak. Ebből olvastam fel néhány részletet. Persze ezzel sem arathatott valami nagy sikert ott a távolban sem. Minden rövidlátó elvárással szemben, nem azt tanácsolta, hogy guggolva várják ki a hazatérést, tétlenül és duzzogva. Ellenkezőleg: biztatta őket, hogy próbálják ki magukat az ottani helyzetbe, építsenek házakat, telepítsenek kerteket, gondoskodjanak utódokról, nehogy elfogyjanak. Sőt, mindezt úgy tegyék, hogy ezzel az őket befogadó népet; annak városait is fejlesszék és gondoskodásuk, törődésük, szorgalmuk ne történjék önző fajfenntartási érdekből csupán! Imádkozzanak is fogvatartóik békés életéért Istenhez, hiszen ez az ő saját békeességük feltétele is.

Ugye itt most nagy lélegzetet vehetünk! Mert el kell mondanom, hogy ezért Jeremiásnak odahaza sem nőtt meg a beszülete. De az is látom, hogy nem cselekedett másként, mert nem is tehetett mást, mint amit Jézus a hegyi beszédben az ellenségért való imádkozásról és áldásról mondott:

„Szeressétek ellenségeiteket és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy így legyetek mennyei Atyátok fia...” (Mt 5,44-45). Persze könnyebb ezt így elmondani, mint a gyakorlatba átültetni. Mondanom sem ell, hogy mind Jeremiásnak, mind Jézusnak és mindenkinek, aki őket ebben követni akarta, mindig is meggyűlt a baja.

De nekem még más összefüggés is eszembe jutott. 1871-től az első világháborúig félmillió hazánkfia tántorgott ki az Északamerikai Egyesült Államokba. Egyikőjüket sem deportálták idegen hatalmak, hanem – ami sokkal tragikusabb – saját nemzetbeliek tették számukra az éhezést, az elmaradottságot, a rabszolgaságot, a kíméletlen kihasználást elmenetelük okává. Elszomorító, hogy milyen könnyes levelekben szólították fel őket a hazatérésre sokszor éppen azok, akik, ha a szerencsétlenek hazajöttek volna, – úgyse adtak volna nekik kenyeret, földet, megélhetést.

De a sort csak betetőzték az utolsó 40 év nemzeti veszteségei. S megkérdem benneteket, hogy hányan bátorodtak odahaza ilyen jeremiási lelkülettel a megmaradásra, az állag megtartására és gyarapítására biztatni bennünket? Bizonyára voltak ilyenek is, kevesen. – De, ha arra gondolok, hogy idén is két vérünkbeli kapott – amerikai állampolgárként ugyan – Nobel-díjat, vagy arra, hogy nem is olyan régen a venéz, vagy a brazil vívó nemzeti válogatot szinte tisztára magyar fiúkból állt; vagy arra, hogy mennyi dolgozót, tanítót, tudóst, művészt adtunk ennek a világnak – akkor valahogy ezt a jeremiási tanácsot követtük. És nem bántuk meg!

3.

Jeremiás izgalmas életútját itt nem követhetjük tovább. Babilonba írt levelének e szakaszára azonban még feltétlenül fel kell figyelnünk. Ugyanis, tanácsai egyáltalán nem azt

jelentették, hogy végleg lemondott volna az elhurcoltakról. Megjövendölte nekik, hogy 70 év után a maradék visszatérhet még, ami egyébként be is következett. De ezt a 70 évet is nehéz lett volna elviselni és kibírni, ha Jeremiás nem hirdette volna nekik, hogy a deportálásban is hinniök kell abban az Istenben, aki nem ront, hanem békét ígér, reményt és biztos jövőt ad nekik. Hiszen más az, ha úgy érzem, senki sem törődik velem a hontalanságban, és a bizonytalan jövőnek vagyok kiszolgáltatva. És más az, ha fölöttem érezhetem valaki áldó védő, oltalmazó és vezető kezét.

S ugye egyikőtök sem tekint beképzeltnek, ha elmondom, hogy melyek azok a szervezettek, a mai napig is, ahol Istennek erre az ígéréterre és biztató figyelésére hívták meg külföldre kidobott honfitársainkat. Minden kutató, aki tárgyilagosan vizsgálja a kérdést, meg kell állapítsa, hogy külföldön élő magyarjaink összefogásában senki olyan nagy szerepet nem játszott, mint egy római katolikus, református, evangélikus plébánia, lelkészség vagy gyülekezet. Legyen hála értük Istennek.

Ma is meg kell hajoljunk azok emléke előtt, akik vállalták és vállalják – a politika állhatatlansága és megbízhatatlansága kellős közepén is – ezt a lelkigondozó feladatot. „Ne félj, csak higj, békességet és nem romlást tervezek veletek.” Önkritikusnak kell ma megkérdőznünk magukat, hogy megfelelünk és megfelelünk-e ennek a nagy feladatnak?

Odahaza májusban ismét fordult egyet a történelem kereké. Következmenyei még áttekinthetetlenek. Reméljük, hogy nem térünk arra vissza, amiért október 23-ának 1956-ban jönnie kellett. S reméljük, hogy nem lesz újra nagyon időszerű annak hirdetése, hogy – a politika állandó megbízhatatlansága és kiszámíthatatlansága miatt – már csak az Istenbe vetett szilárd reménység tart még meg bennünket.

Am, ha erre szűkség van vagy lesz, készséggel végezzük. Ahogy erre ez a furcsa anatóthi ember, Jeremiás tanított meg bennünket. Addig azonban tegyünk meg mindent azért, hogy ahová az Isten rendelt bennünket, annak a népnek és társadalomnak ne váljunk haszontalan, hanem készséggel a békeességért munkálkodó tagjaivá!

Ezt üzeni Isten az anatóthi Jeremiás szája által az 1994-ben itt élő magyar keresztényeknek. Ámen.

Gémes István

ÉRTEŚÍTÉS ÉS KÉRÉS

Értésítjük, hogy családunk – 11 Kapi utód – létrehozta

a **KAPI ALAPÍTVÁNYT**.

Kapi Béla és Kapi Gyula emlékére.

Az Alapítvány *székhelye*:

BERZSENYI DÁNIEL EVANGÉLIKUS GIMNÁZIUM (Liceum), 9400 Sopron, Széchenyi tér 11.

Az Alapítvány *célja*: a Berzsényi Dániel Evangélikus Gimnáziumban oktató tanárok és növendékek segítése és támogatása, akik evangélikus egyházi irodalmi, -zenei téren kiemelkedő eredményeket értek el; ezen belül is elsősorban azon személyeket, akik az Evangélikus Teológiai Akadémián kívánják tanulmányaikat tovább folytatni.

A Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság Pk. A.5P.526/1993/5. szám alatti végzésében elrendelte a Kapi Alapítvány nyilvántartásba vételét. Az APEH 7840456659 szám alatti határozata alapján hozzájárult ahhoz, hogy az Alapítvány, meghatározott adóalap csökkentő kedvezmény igénybevételehez a *a levonásra jogosító igazolást adjon*.

A Kuratórium elnöke: Weltler Sándor lelkész. Tagjai: a mindenkori igazgató, gazdasági vezető, szaktanárok, két családtag, összesen 7 fő.

Adomány befizethető: KAPI ALAPÍTVÁNY, 9400 Sopron, Széchenyi tér 11. Bankszámlaszám: POSTABANK SOPRON 022-054-07

Kapi Béla és családja

Pastoralkolleg Neuendettelsau

Themen und Termine 1995

Sind Sie Pfarrerin oder Pfarrer im gemeindlichen oder in einem Sonderdienst? Dann ist dieses Programm eine Einladung für Sie ins Pastoralkolleg.

Jeder Kurs hat auch etwas von einer Retraite und einem Training. Melden Sie sich darum bitte nur an, wenn Sie sicher kommen und ganz teilnehmen können.

11.1.-25.1. 1995 (371. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Steht Gott auf Blut? Opfer, Schuld und Sühne – Deutungen des Kreuzestodes Jesu mit Prof. Dr. Wolfgang Stegemann, Neuendettelsau	18.5.-27.5. 1995 (376. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Das Verkosten der Dinge von innen her sättigt die Seele Ignatianische Exerzitien für Pfarrer, Pfarrerrinnen, Pfarrfrauen mit Pater Andreas Falkner SJ, Frankfurt und Schwester Stephanía Rohde, Wetzlar
25.1.-8.2. 1995 (372. Kurs) Leitung: Schlumberger bereits ausgebucht	„... ein Komödiant könnte einen Pfarrer lehren“ Gehen und Sitzen Gestik und Sprache im Gottesdienst: Liturgische Präsenz mit dem Regisseur und Schauspieler Thomas Kabel, Hamburg	11.6.-26.6. 1995 (377. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Kirche, Kunst und Katakomben Studienkurs in Rom mit Vorbereitungswoche im „Sonnenheim“ Neuendettelsau DM 800,- Eigenbeteiligung erbeten (in Rom Halbpension mit Unterbringung in Mehrbettzimmern)
8.2.-12.2. 1995 (Kurzkurs) Leitung: Dietzfelbinger	„Übertrifft erheblich die Anforderungen“ Training zur Pfarrerbeurteilung für Dekane, Senioren und Dienststellenleiter mit Pfarrer Gottfried Stoll, Neuendettelsau	28.6.-12.7. 1995 (378. Kurs) Leitung: Schlumberger	Von Gottes Gnade bin ich, was ich bin Lebensgeschichte und Glaube mit Pfarrer Rainer Häberlein Nürnberg
22.2.-8.3. 1995 (373. Kurs) Leitung: Schlumberger	Jeder nach seiner Fassung? Pluralismus: Starke und Versuchung mit Prof. Dr. Klaus Tanner, Dresden	12.7.-26.7. 1995 (379. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	„Manchmal bin ich der Boß“ Ein Seminar zur Führungs-kompetenz mit Prof. Dr. Karl Wilhelm Dahm, Münster
8.3.-22.3. 1995 (374. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Freundlich über die Schwelle begleiten Seelsorge und Gottesdienst bei Kasualien mit Pfarrer Gottfried Stoll, Neuendettelsau	13.9.-27.9. 1995 (380. Kurs) Leitung: Schlumberger	... und Sara lacht Bibliodrama zu Genesis 18 mit Prof. Dr. Gerhard Marcel Martin, Marburg, und Dr. Peter Erlenwein, Utting
3.5.-17.5. 1995 (375. Kurs) Leitung: Schlumberger	Hirten mit erquickter Seele Von der geistlichen Begleitung für geistlich Führende mit Frau Eleonore von Rotenhan, München	4.10.-18.10. 1995 (381. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Zwischen Stammesreligion und Staatskult Persönliche Frömmigkeit im Alten Testament mit Prof. Dr. Rainer Albertz, Siegen
	5.11.-10.11. 1995 (Sonderkurs) in Zusammenarbeit mit dem Schwannberg	18.10.-1.11. 1995 (382. Kurs) Leitung: Schlumberger	Was gilt noch – gilt noch was? Ethische Werte im Wandel mit Prof. Dr. Hans Jürgen Fraas, München
		1.11.-5.11. 1995 (Kurzkurs) Leitung: Dietzfelbinger	„Unser Bestes“ – und gut verpackt Management und Marketing in der Kirchengemeinde mit Pfarrer Dr. Hans Ulrich Perels, Dällikon
		6.11.-18.11. 1995 (383. Kurs) Leitung: Dietzfelbinger	Leben im Pfarrhaus: Offene Türen und schützende Mauern Ein Kurs für Pfarrersehpaare mit Pfarrerin Sieglinde Klemm, Neuendettelsau
			Schöpfen statt Funktionieren Quellen der Glaubenspraxis Team: Pfarrer Dieter Koller, Schwester Edith CCR, Pfarrer Hans Schlumberger – auf dem Schwannberg –

Az egyházi közoktatási intézmények állami támogatása 1993-ban

1. Normatív támogatás Intézménytípus	Tanulólétszám				Normatív tanulónként (Ft)	A teljes normatív támogatás összege (Ft)
	Evangélikus	Katolikus	Református	Összesen		
Óvoda	367	1.404	323	2.094	27.500,-	57.585.000,-
Ált. iskola	203	9.497	4.099	13.799	41.000,-	565.759.000,-
Gimnázium	2.348	5.202	4.047	11.597	62.500,-	724.812.500,-
Szakközépiskola		698	357	1.055	66.000,-	69.630.000,-
Szakmunkásképző		246		246	82.700,-	20.344.200,-
Kollégium	329	3.315	1.907	5.561	66.000,-	367.026.000,-
Összesen:	3.257	20.362	10.733	34.352	52.549,-	1.805.156.700,-
2. Kiegészítő támogatás						451.500.000,-
a) Közszolgálati támogatás						
b) Felújítási támogatás						400.000.000,-
c) Bérfejlesztés és TB járuléka						44.858.000,-
Összesen:						896.358.000,-
Kiegészítő támogatás egy főre					26.093,-	
3. Összes állami támogatás (1. + 2.):						2.701.514.700,-
Összes állami támogatás egy főre					78.642,-	

A Magyar Egyházzenei Társaság orgonás tagozatának állásfoglalása az elektronikus hangkeltésű orgonautánszervezetekről

Az utóbbi években főként egyházi lapokban egyre többet találkozhattunk olyan hirdetésekkel, amelyek templomi orgonákat ajánlanak igen előnyös anyagi feltételekkel. E cégek úgy reklámozzák elektronikus hangkeltésű termékeiket, mint a hagyományos orgonával egyenértékű, sőt korunk igényeinek legjobban megfelelő, modern hangszereket. ("Új korszak az orgonaépítésben", "korhű orgonahang", "digitális orgonák"). Mivel e hirdetések alapján az egyházak csak egyoldalú tájékoztatást kapnak, szükségesnek láttuk, hogy ezen elektronikus hangkeltő eszközökkel kapcsolatban szakemberi tájékoztatással forduljunk az egyházak vezetőihez és híveihez.

Az elektronikus hangkeltésű orgonautánszervezetek – más néven *elektriumok* – nem valók templomi használatra, liturgikus és művészi céloknak nem felelnek meg.

Álláspontunkat az alábbiakkal támasztjuk alá:

1. Az elektrium nem levegő segítségével és nem sípok által szólal meg, következésképpen nem folytatója annak a több mint kétezeréves hangszernek, amely az európai zenekultúra egyik hordozója. Az elektrium hazai elterjedése az orgonaépítés tradícióját megtöri és az orgonakultúra természetes fejlődését megakasztja. Az "orgona" elnevezés tehát megtévesztő és ezért méltánytalan.

A hirdetésekben szereplő hangszerek méltatlanul viselik az orgona nevet, mivel az orgona az évezredek folyamán *mindig sípos* hangszert jelentett. Az elektrium a hangot elektronikus úton képezi és hangszórón keresztül bocsátja ki, s ez a sípokétól eltérő hangot ad. Így például míg a síp megszólalásának kezdete és a síp hangzásának lecsengése bizonyos változatosságot mutat, addig az elektronikus hangkeltés által a hang keletkezése és esetleg beépített lecsengése mindig azonos és jellegtelen. Számos, a történetileg kialakult hangszerre jellemző tulajdonság az elektronikus hangkeltésből hiányzik.

Igaz, hogy az igényesebb elektriumokhoz már meglévő híres orgonák hangjáról veszik a mintát, sőt egyes prospektusok felkínálják, hogy a regiszterek intonációját programozni is lehet, ez azonban nem pótolja azt a művészi igényességű munkát, amivel az orgonaépítő az adott térnek megfelelően, sípról sípra méretezi, elhelyezi és intonálja az orgonát.

2. Mivel az elektrium hangját sípok száza vagy ezrei helyett (néhány) hangszóró bocsátja ki, a szólamok az orgonára jellemző módon nem válhatnak el egymástól, ezért az elektriumok alkalmatlanok a klasszikus polifónia – így pl. Bach művei – stílusos megszólaltatására.

3. A hangszóró működési elvéből és szerkezeti adottságából szükségszerűen előálló torzítás következménye, hogy az elektriumokban keltett és a hangszórókból kisugárzott hang nem képes az orgona által természetes úton létrehozott térbeli élményt megteremteni. Az elektriumok nem tudják nagyobb akusztikai terek, templomok hangzsterét egyenesen betölteni. Középről hallgatva hangjuk erős és éles, távolabbról hallgatva fényüket és erejüket veszítik, csak a basszus-hangok maradnak aránytalanul erősek. Népének (gyülekezeti ének) vezetésére ezért kevésbé alkalmasak.

Az elektriumok leggyengébb pontja a hangforrások: a hangszóró. Míg az orgona háromdimenziós hangforrásként viselkedik, addig a hangszóró a közép és magas frekvenciatarományban pontoszerű hangforrásként működik. Így a térbeli hangzásélmény minél jobb megközelítéséhez egyre több hangszóró felállítására lenne szükség; viszont minél több helyen állítunk fel hangszórót, az elektrium annál inkább távolodik a hangszeresüdtől, hiszen természetellenesen, "mindenhonnan, s nem e hangszerből halljuk a hangot".

Továbbá: a hangszórók úgynevezett "nem-lineáris" torzítással rendelkeznek, ami nemkívánatos hangmódosulást eredményez. A torzítatlan elektronikus jelet a hangszóró saját torzítása következményeként – a kiviteltől függő kisebb-nagyobb mértékben – elkerülhetetlenül módosítja, tehát a megszólaltatott orgonahanggal ideálisan azonos elektronikus jel sem szólaltatható meg torzítatlanul.

Végül a hangszóró szerkezeténél fogva – frekvencia-függő irányítási tulajdonságokkal rendelkezik. Az általa kisugárzott hangot a frekvencia növekedésével egyre csökkenő térszögben sugározza szét. Ezért a magas frekvenciájú hang a hangszórótól távolodva gyöngül, és egyre kisebb az a terület, ahol az eredeti elektronikus jel hatására keletkezett hang a természetesnek megfelelő hangérzetet kelti.

4. Művészi szempontból az elektrium orgonautánszervezet. Míg az orgona *egyedi* műalkotás, addig az elektrium az elektronikai ipar sorozatgyártású terméke. Igazi, művészi minőségű előadás létrejöttéhez művészi hangszer szükséges, utánszervezetek használatokorok és minőség szük-

ségszerűen csorbát szenved, vagy akár el is enyészhet. Áll ez az egyházi zenére is, hiszen annak nemcsak szentnek és egyetemesnek, hanem művészesnek is kell lennie.

Az elektrium, amely lényegéből, utánszervezet mivoltából fakadóan más állít magáról, mint ami valójában – tehát megtévesztési próbál –, hogyan lehet méltó közvetítője Isten és ember őszinte és bensőséges párbeszédének, hogyan jelenítheti meg és magasztalhatja Istent, az igazság és szépség legfelső forrását?

Egyes egyházi előírások – így a II. Vatikáni Zsinat liturgikus konstitúciója kifejezetten el is vetik a templom berendezésében és a liturgiában a művészi érték nélküli utánszervezetek használatát. Az elektrium pótlék-mivoltát jól érzékelteti, hogy többévtizedes létezése alatt sem alakult ki önálló zeneirodalma, rajta eredetileg orgonára írt műveket szoktak megszólaltatni. Önálló irodalma van viszont az elektronikus hangkeltés azon területeinek (korunk elektronikus zenéje), ahol a gyártót és a zeneszerzőt nem az utánszervezet kényszere vezeti.

Bizonyos elektriumok hangszíne a könnyűzene hangzásvilágát idézi, s ez a liturgiától idegen asszociációkat kelt a hallgatóban.

5. Az elektrium képi megjelenése nem építi a templomot mint liturgikus teret: nem válik konstruktív képzőművészeti alkotássá, mint gyakran az oltár (úrasztala) – szöszék – keresztelőkút együtteséhez illeszkedő liturgikus tárgy.

Az orgona megszólalásához a hangszer vizuálisan is hozzátartozik, ünneplés megjelenésével, méltóságteljes méreteivel. Az elektriumok e helyett általában sötét színű, doboz formájú hangszórót kínálnak.

6. Tapasztalat, hogy pszichológiai-fiziológiai hatásuk kedvezőtlen: egyrészt a megszokott hangzásélmény sérül, érzékelhető az idegenség, másrészt huzamos hallgatásuk fárasztó és idegesítő. Igazi művészi élvezetet ezért sem nyújthatnak. További tapasztalat, hogy bizonyos hangszerekhez vagy vokális együttesekhez hangzásban kevésbé illeszthetők.

7. Beszerzésükkor anyagilag ugyan gazdaságosabbnak tűnnek, de ha élettartamukat tekintjük, gazdaságosságuk megkérdőjelezhető. Míg a jól megépített orgonák két-háromszáz évig is szolgálhatnak, addig az elektriumok várható élettartama jóval rövidebb. Gyors generációs váltásuk miatt rövid idő alatt elavulnak.

Az elektriumok házi és iskolai célokra – tehát a liturgikus és koncertszituáció előkészítésére, utánszervezetére – való használatát vagy rendkívüli körülmények közötti alkalmazását (pl. szabadtéri, sportszarnoki istentiszteletek alkalmából) nem ellenezzük, de

A TEMPLOMOKBAN VALÓ FELÁLLÍTÁSUKAT

hangszerpótlék mivoltuk, a fenti akusztikai, liturgikai és művészi okok miatt

HELYTELENÍJTJÜK ÉS SEMMIKÉPPEN NEM AJÁNLJUK

Ha az egyházi vezetőket anyagi korlátok vezetnék az olcsóbb megoldások felé, akkor inkább ajánljuk a néhány regiszteres kis, pedál nélküli orgona-pozitívok alkalmazását, melyek a templom maradó hangszereinek lehetnek, akár évszázadokra is. Néhány jól méretezett regiszterrel már többszáz fős gyülekezet énekét is lehet vezetni, és a kis, sípos hangszerek megfelelő orgonairodalom ismeretében művészi előadásra is alkalmasak. Ajánlható, hogy egyes egyházmegyék, egyházkerületek szerezzenek be ilyen könnyen szállítható orgona-pozitívokat, ezek az orgonával átmenetileg nem rendelkező terekben ideiglenesen elláthatnák a zenei szolgálatot, amíg a végleges orgona felépül.

Kisebb templomokban, kápolnáknak, gyülekezeti termekben jól használható a *harmonium*, amely természetes hangforrás, és önálló irodalma is van (pl. C. Franck, Liszt, Vierne, Karg-Elert).

(Az állásfoglalást a Magyar Egyházzenei Társaság orgonás tagozata 1994. május 21-én tartott ülésén elfogadta. Trajtler Gábor kérésére közöljük).

SEGÍTSÉG A LEKIPÁSZTORI MUNKÁBAN az Ev. Rádiómisszió ÚJ KAZETTÁI:

"Uram, nincs emberem! – magányosoknak, időseknek

"Bizony, javamra vált a nagy keserűség" – betegeknek

"Úzd el homályomat!" – gyászolóknak

A 2x15 perces kazetták megrendelhetőek az Evangélikus Rádiómisszió címén:

2142 Nagytarcsa, Pf.: 19.

A kazettákért csak adományokat fogadunk el...

Két népfőiskola története

A FÉBÉ evangélikus leánynépfőiskola Hűvösvölgy

A magyar evangélikus egyház egyik legerőteljesebb egyesülete volt a diakonisszákat nevelő és szolgálatba indító FÉBÉ anyaház. A komoly lelki munkával egyidejűleg erőteljes szociális munkát végeztek mind a fővárosban, mind a vidéki gyülekezetekben. Ilyen módon ismerték az akkor felmerülő kérdéseket és foglalkoztak a vidék megsegítésének gondolatával. Erre alkalmasnak találták az 1940-es években már virágzó népfőiskolát. Nagytarcsa és Orosháza ilyen irányú munkája előttük is ismeretes volt.

Az első két évfolyamról kiadott értesítőjükben elmondják, hogy világosan látják a falvakban nemcsak a fényeket, de az árnyakat is. A romantikus falukép mellett megjélik az a valóságos falu, amelyet a falukutatók tártak fel. Szó szerint ezt írják: "Látjuk a falu bajait, betegségeit. Érezzük, hogy sietnünk kell, segítenünk kell. Mentő munka vár ránk, hogy meggyógyuljon és felviradjon a magyar falu. A népfőiskolákat az az igazság hívta életre, hogy a falu megújulásához a Jézus Krisztusban megújult fiai és leányai munkáján, életén keresztül vezet az út." Ezek után 1941-ben kimondják: "Határozottan láttuk, hogy Isten a leánynépfőiskolai munka elvégzésével is megbíz bennünket." A hűvösvölgyi központjukban sok épületük volt, és azok csekély átalakításával megfelelő helyet is tudtak biztosítani.

A "Fénysugár" üdülőben 1941. november 15-én megnyílhatott az első tanfolyam 20 leánnyal, akik 15 faluból érkeztek. A második tanfolyamra 15 lány jelentkezett. Az öthónapos bentlakásos népfőiskola alkalmazkodott a többi népfőiskolák rendjéhez és a növendékek öntevékenységére épült. A gazdasszony irányított hetenkénti váltásban, és neki segítettek a terítők, a mosogatók, az udvarosok és a futár. A FÉBÉ vezetői: Zulauf Henrik igazgató lelkész, dr. Farkas Mária orvosnő-főnöksasszony és Túrmezei Erzsébet diakonissza-középiszkolai tanár végezték a tanítást, a nevelés szolgálatát. A fővárosból sok önkéntes előadó segített nekik. Az előadott tárgyak egyeztek a többi népfőiskolával a szociális és egészségügyi témák ki a lányokat közvetlenül érintő tárgyak, valamint a tanulmányi megfontolások.

A hűvösvölgyi népfőiskolát meglátogatták a nagytarcsai és az orosházi fiú- és leánynépfőiskolák is. Ők maguk tettek látogatásokat vidéki gyülekezetekben és ismertették a népfőiskola gondolatát. Elénk kapcsolatuk volt a Deák téren levő ún. Anna Leánykörrel, amelyben a fővárosban szolgáló lányok találkoztak egymással. Őket a Hűvösvölgybe is meghívták. A hűvösvölgyi munkáról szép tudósítás olvasható az Evangélikus Ifjúság c. lapban Túrmezei Erzsébet tollából ilyen címmel: Őszi fény a népfőiskola kertjében (1941. okt. 23.), valamint a Harangszóban a záró ünnepéről (1941. apr. 4.). Az Evangélikus Népfőiskolák Évkönyve (1943-44) is szép képet ad az ott folyó munkáról.

A nyitó és záró ünnepélyek alkalmat adtak arra is, hogy a volt hallgatókkal is találkozzanak, akiket havonta körlevéllel is felkerestek. A hallgatókat arra ösztönözték, hogy falujukban kapcsolódjanak be a leánymunkába, vagy ha az nincsen, akkor azt indítsák meg. Ugyancsak ösztönözték őket a szeretetszolgálati munkára is, a szegények és magánosok látogatására és segítségére. Erre szép példát kaptak minden évben Hűvösvölgyben is, különösen a karácsonyi segítségnyújtás idején. A népfőiskola, majd a diakonissza-egyesület megszűnése után is megmaradtak a kapcsolatok a hallgatók között, és gyülekezeti keretben, valamint konferenciái telepeken, pl. Gyenesdiáson találkoztak egymással. Így őrizték a népfőiskolai hagyományokat!

A gyenesdiási népfőiskola

Az evangélikus egyháznak a Balaton partján, Keszthelyhez közel Belmissziói Otthona volt, amely előbb lelkészek továbbképzését, később nyári konferenciák tartását tette lehetővé. Az 1940-es évektől a jól berendezett épületekben népfőiskolákat is tartottak úgy, hogy az otthon vezetője a népfőiskola nevelői tisztét is ellátta. A keszthelyi mezőgazdasági akadémia tanárai készségesen vállalták az előadások megtartását minden ellenszolgáltatás nélkül. Ugyancsak ők tették lehetővé, hogy a hallgatók az akadémia gazdaságában személyesen láthatták a modernizációs eszközeit és módszereit. A beszámoló külön is kiemeli a tanárok közül dr. Manning Adolf és dr. Fekete Zoltán szolgálatát. Dr. Fekete Zoltán könyvet is írt "Tanítás a népfőiskolán" címmel és ezzel egyidőben az evangélikus egyház főfelügyelői tisztét is betöltötte.

A népfőiskolák sorát 1941-ben március 10-e és április 10-e között leánynépfőiskola nyitotta meg, dr. Györfy Béla felpéci lelkész és Hegedüs Ilona leánytitkár vezetésével. Húsz gyülekezetből 30 lány volt jelen. A Harangszóban és az Evangélikus Ifjúságban jelent meg beszámoló. 1942-ben kéthónaposra bővült a tanfolyam, amelyet Veöreös Imre lelkész és felesége vezettek. A Harangszóban ilyen címmel olvashattak jelentést: Leánynépfőiskola a Balaton partján. Kapi Béla dunántúli püspök körlevélben szólította fel a gyülekezeteket a népfőiskola támogatására és arra, hogy küldjenek hallgatókat.

1942 őszén öthónapos fiú népfőiskola nyílt meg Kovács Géza lelkész vezetésével. A hallgatók száma 10 volt. A második tanfolyam 1943. december 1-jén nyitotta meg kapuit a 9 hallgató előtt. A megnyitás kapcsán találkozott is tartottak a volt növendékekkel és az előadások ilyen címmel hangzottak el: Népfőiskolás lélekkel a falum-

ban, Népfőiskolás lélekkel Isten előtt, Népfőiskolás lélekkel nemzetemért. 1943 őszétől a vezetést Tekus Ottó lelkész vette át. Ezt a népfőiskolát is meglátogatta Kapi Béla püspök. A hallgatók március 11-én adtak számot munkájukról, majd másnap ugyanezt megtették Keszthelyen is. Ott is elmondták, hogy miért jöttek a népfőiskolára és mit kaptak Az egész többhónapos munkát többnapos kirándulás koronázta meg. A jelentés elismeréssel szól a tanárokról, ezt idézzük röviden: "Tanáraink önkéntes és ellenszolgáltatás nélküli munkát végeztek. Nemcsak evangélikusok, hanem reformátusok és katolikusok is. Jó volt tudnunk, hogy lehetséges valamennyiünknek békességben, egy lélekkel ugyanazt a célt szolgálni". Megállapítja még a jelentés, hogy mindez szolgálta az értelmiség és a parasztság találkozását.

Ezt követően az ún. levente vezetőképző tanfolyamok következtek azzal a céllal, hogy levente egyesületi vezetők kerüljenek a falvakba. Három ilyen alkalom is volt. A résztvevők száma 46, 22, és 19 volt. Mindegyik tanfolyamra Tekus Ottó körlevelére érkeztek a falvakból a hallgatók. Egy ízben a veszprémi népfőiskolásokkal is találkozott. A háború után 1946-47-ben 20 résztvevővel és 1947-48-ban 16 ifjúval volt még tanfolyam. Ezeket Mitykó Zoltán vezette. Így hét fiú és 2 leánytanfolyam volt Gyenesdiáson.

Tudósítás jelent meg az Evangélikus Népfőiskolák Évkönyvében 1943-44-ben és a Harangszóban. Tekus Ottó körleveli és jelentési – főleg a háromhetes tanfolyamokról – a Zsinati I. levéltárban található.

Kovács Bálint a Magyar Népfőiskolai Társaság elnöke
(Megjelent a MINT I. évf. 3. számában, 1994 október, 3. lap)

(Ebben a témában következő számunkban Csepregi Bélától közlünk anyagot.)

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Ezévi utolsó számunkban is tisztelettel köszöntöm az Olvasót! Köszönöm igényüket és köszönöm hűségüket! – Örülök annak, amit eredménynek könyvelhetünk el és bocsánatot kérek azért, amit rosszul csináltunk! Minden olvasónknak Isten áldását kívánom az új esztendőre!

Néhány *megígért anyagunk* torlódás és terjedelem miatt még a következő számokban jön: 70 éves a Lelkipásztor! (Visszapillantás, túl a Naptárban közölt anyagon). – Aktuális mondanivaló az igehirdetésben. – Miért nem tanítok a Teológiai Akadémián? – Ökumené a családban. – Udo Vach: Beszéljünk érthetően a hitről. – Az új Római Katolikus Világkáté (Ev. és Rk. megvilágításban). – Az új Rk. Ökumenikus Direktóriumról (Ev. és Rk. megvilágításban). – A Codex Juris Canonici (1983) – előre vagy visszalépés a II. Vatikáni Zsinathoz képest? – Az Esztergom-Budapesti főegyházmegyei zsinatról (decemberben hirdette ki a bíboros az elfogadott javaslatokat.) – Evangélikus Értelmiségi Fórum munkájáról. – Börtönmissziós anyag. – Konferenciák magyar evangélikus szemmel. – Tanulmányút a Szentföldre. – Aktuális hírek a magyar ökumenikus kapcsolatokról (református, orthodox és kis-egyházak). – Bach kantáta sorozat 3. éve a Bartók Rádióban.

Jövő számunk már új "logóval" jelenik meg (Borító I. szimbóluma). – Megkísérlünk evangélikus sajtónkról szemléltetni (Üzenet, Hang, Keresztény Igazság, Körzeti lapok) Ugyancsak ígértünk van ars poetikáról azok részéről, akik az evangélikus médiaanyagot szerkesztik Rádióban és Televízióban.

Üdvözlettel a Szerkesztő

KEDVES LEKÉSZTESTVÉREM!

Az Ökumenikus Tanulmányi Központ egyedülálló lehetőséget kínál, amely sokak régi álmát segíti megvalósítani, hogy az érdeklődő egyháztagok elzarándokoljanak a Szentföldre.

A tervebe vett út ismertetése céljából tájékoztató anyagot is küldünk.

Biztosak vagyunk benne, hogy a bibliai tájak megismertetése Neked is szívügyed, ezért szeretettel kérünk, hogy ezt a tájékoztató anyagot helyezd ki a gyülekezet hirdető táblájára és az esetleges érdeklődőket irányítsd hozzánk. Ha további tájékoztató anyagra lenne szükséged, szívesen rendelkezésre állunk. (Címünk: 1114 Bp. Bocskai út 15.)

Szeretnénk felhívni a figyelmedet, hogy minden 20 utas után, aki a lelkészi hivatalodon keresztül jelentkezik és résztvesz az utazásban, Téged egy teljesen ingyenes utazás illet meg.

Budapest 1994. szeptember 19.

Az Ökumenikus Tanulmányi Központ nevében szeretettel köszönt:

Dr. Bajusz Ferenc
ny. theol. professor